

The Project Gutenberg eBook of Mesikämmen; Musti; Ahven ja kultakalat, by Eino Leino

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Mesikämmen; Musti; Ahven ja kultakalat

Author: Eino Leino

Release date: December 24, 2004 [EBook #14438]

Most recently updated: December 18, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MESIKÄMMEN; MUSTI; AHVEN JA KULTAKALAT

Produced by Tapio Riikonen

MESIKÄMMEN; MUSTI; AHVEN JA KULTAKALAT

Kirj.

Eino Leino

1914, 1916 ja 1918.

SISÄLLYS:

MESIKÄMMEN. Tarina

MUSTI. Eläintarina

I. Sininen silta

II. Maitokuppi

III. Mustin mietteitä

IV. Käynti pappilassa

V. Oudoilla ovilla

VI. Hovin herra

VII. Ampiaispesällä

VIII. Mustin metkuja

IX. Suuria muutoksia

X. Kaiken häviö
XI. Höyhensaarille

AHVEN JA KULTAKALAT. Tarina syvyyksistä

Kumma kuvajainen
Kruununneuvosto
Laulu lainehilta
Meren maininkeja
Yön lapsi ja päivän lapsi
Ahtolan asukkaat
Hollantilainen taulu
Lemmen kaikkivalta
Molemmat morsiusparit
Jumalien juhla
Kalman karkelo
Unienselittäjät

MESIKÄMMEN

Joulutarina vanhoille ja nuorille
(1914)

NUORI NALLE.

Rautatien asemaherrat olivat kerran kevättalvella karhunjahtiin lähteneet.

Mukana oli pyyntimestä jos jonkin kaltaista, keihäsmiestä niinkuin pyssymiestäkin, olipa eräs silmälasipäinen herra Helsingistäkin, sillä paitsi karhun tappamista oli kysymyksessä myös kuvasarjan otto »Eläviin kuviin».

Oppaina olivat paikkakunnan hiihtomiehet, jotka kontion olivat jo ajoissa kiertäneet ja sitten herroille monesta sadasta markasta myöneet. Vaikka heidän rahallinen voittonsa siis oikeastaan oli jo taattu, eivät he suinkaan olleet ajoseurueesta vähemmän innokkaat.

Ajeltiin kymmenellä hevosella, ensin leveitä kyläteitä, sitten yhä kapeampia metsäpolkuja. Lopuksi täytyi pysäyttää hevoset.

Sujahdettiin suksille ja lähestyttiin karhun pesää.

Siinä se olikin vuorenrinteessä, ulkonevan kallionkielekkeen alla, juuri pahimmassa ryteikössä.

Suksimiehet osoittelivat sauvoillaan. Päästettiin koirat irti, asetuttiin kehään pesänsuun ympärille.

Luikataan, tuikataan keihäällä, eipä tulekaan esille Nalle.

Aiotaan jo ruveta tekemään tulta pesänsuulle.

Niin samalla lumi pöllähtääkin korkealle ilmaan ja siinä onkin metsän kuningas heidän edessään.

Karjaisee kumeasti, kohoo kahdelle jalalle, syöksyy päin pyssy- ja keihäsmetsää. Kaatuu, kuvien ottaja napauttaa kojeensa kiinni, ja asia on suoritettu.

Ei kuitenkaan vielä aivan. Karhunkiertäjät itse, jotka ovat yhä vieläkin kaikista innokkaimmat,

väittävät, ettei saalis siihen loppu.

—Siellä on, siellä on vielä jotakin, sanelevat he pesänsuuta osoittaen.

Kun herrat eivät ota uskoakseen, heittää eräs heistä turkkinsa hangelle päättävästi ja konttaa pesänsuusta sisälle, puukko toisessa ja sähkölamppu toisessa kädessä.

Toiset jäävät jännityksellä odottamaan.

—Hoolilop! kuuluu äkkiä älähdys pesästä.

—Joko vie? Joko vie? huudahtavat ulkopuolella olijat säpsähtäen. Onko siellä mitä?

—On täällä pentu. Tiiroittaa minuun kuin mikäkin hyväkäs tuolta erästä nurkasta.

—Saatko elävänä vai tarvitsetko apua?

—Saadaan tämä elävänäkin.

Saatiinhan se elävänä. Palattiin kotiin riemusaatossa, vanha kontio paareilla ja nuori Nalle reessä vällyjen alla.

Illalla pidettiin oikein juhlalliset peijaat vanhalle metsän kuninkaalle. Tuli sitten herrojen kesken illallispöydässä kysymys myös nuoren Nallen kohtalosta, joka koiranvitjoi ja kaularenkain köytettynä makasi suuressa vasussa salinnurkassa yleistä juhlamieltä ylentämässä.

—Minä en sillä siellä Helsingissä mitään tee, selitti se silmälasipäinen herra. Kyllä herrat saavat pitää sen täällä erämaassa omina iloinaan.

—Mahtaakohan tuosta hyvinkin vastusta tulla? kysyi asemapäällikkö, pitkä, laiha, tiukannäköinen herra varovasti.

Mutta nuoremmat apulaiset, joiden suosion nuori Nalle oli jo ehtinyt saavuttamaan, selittivät ettei Nallesta mitään häiriötä talolle tulisi ja että he kyllä mielellään pitäisivät sen omalla puolellaan.

—Olkoon sitten! päätti asemapäällikkö. Jääköön vain meille toistaiseksi. Ja voihan sen ampua sitten myöhemminkin, jos se niinkuin kävisi liian väkivaltaiseksi.

Nalle jäi taloon ja tottui vähitellen ihmisiin.

Alussa ei hänen aivoissaan montakaan selkeää ajatusta ollut. Oli vain hämärä muisto jostakin pimeästä ja lämpimästä paikasta, josta hänet äkkiä oli temmattu huikaisevaan valkeuteen.

Hänen oli ennen kaikkea nälkä ja jano. Eikä hän moneen päivään osannut syödä mitään, vaikka hänelle pantiin parhaat herkut eteen.

Maitoa ja hunajaa hän sentään hiukan lipoi kielellään.

—Kyllä siitä oikea Mesikämmen vielä tulee! nauroi telegrafisti, nuori, kesakkonaamainen ylioppilas, taputtaen selkään häntä. Ymmärtääpäs vain makean maistaa.

—Mieshän Nallesta tulee, säesti kirjanpitäjäkin, pullea, punanenäinen herra, nauraen häntä. Pian sille ryyppykin maistuu.

—Mahtaisikohan tuo juoda viinaa?

Se kysymys oli pian ratkaistu. Kumottiin Nallelle ryyppy kurkkuun, ja heti kun oli saanut sen irvistäen nielaistuksi, hän pisti kielensä ulos ja pyysi lisää.

—Katsos veitikkaa! nauroivat herrat. Kyllä se nyt riittää sinulle täksi kertaa.

Nalle oli koko sen kevään ja kesän asemaherrojen luona.

Pian ei häntä varten tarvittu enää mitään vitjoja eikä kytkyeitä. Hän oppi ymmärtämään nimensä ja tulemaan luokse, kun häntä kutsuttiin. Hän oppi hyppäämään polvelle ja antamaan leikitellä kanssaan. Silloin hän aina tiesi saavansa maitoa, hunajaa tai sokeria.

Viinaa sai hän vain harvoin ja silloin kun heillä oli kirkonkylän herroja vieraina. Mutta silloin hänen olikin parhaat temppunsa näytettävä.

Silloin hän tanssi! Nousi kahdelle jalalle ja teki kummallisia kuperkeikkoja ja kaikki vieraat olivat silloin nauraa itsensä kuoliaaksi.

Osaksi teki hän sen tahallaan, sillä hän huomasi, että se huvitti vieraita, ja tiesi siten yhä uusia makupaloja ansaitsevansa. Osaksi vaikutti myös väkevä juoma häneen niin, että hän tunsikin mielensä äkkiä hyväksi herahuttavan ja kätensä nousevan maasta ihan itseksensä.

Hänestä tuli pian koko talon lemmikki ja suurin nähtävyys.

Hän oppi ominpäinsä juoksentelemaan keittiössä, kartanolla ja puutarhassa, uskalsipa jo tulla asemasillallekin katsomaan, miten junia vastaan otettiin ja lähetettiin.

Junan kimeä vihellys säilytti aluksi häntä niin, että hän kiipesi täyttä laukkaa puuhun eikä tahtonut tulla sieltä alas ollenkaan. Mutta pian oppi hän itsekkin viheltämään ja antamaan junien tulo- ja lähtömerkit kuin paras konduktööri.

Myöskin junien ajat hän oppi muistamaan ja oli jo aina hyvissä ajoin asemapäällikön vieressä asemasillalla.

—Täytyy pian antaa virkalakki hänelle, nauroi asemapäällikkö. Sillä Nalle on tosiaankin esimerkki meille velvollisuuksiemme täsmällisestä täyttamisestä.

Ihmiset kurkistelivat vaunun-akkunoista häntä, hymyilivät ja osoittelivat sormillaan. Heidän kauttaan levisi hänen maineensa aina laajemmalle.

Itse liikennetirehtöörille oli Nallella kerran kunnia tulla esitellyksi.

—Minä olen kuullut, että teillä on kesy karhu täällä? kysyi korkea herra, jonka edessä itse asemapäällikkö seisoikin pää kunnioittavasti kumartuneena. Saako nähdä sitä?

—Herra tirehtöörin ei tarvitse muuta kuin viheltää.

Korkea herra vihelsi ja Nalle laukkasi heti pihaan rannasta, jossa hän juuri oli ollut leikkimässä lasten kanssa.

—Olethan sinä oikea Mesikämmen, sanoi korkea herra, ojentaen hansikoidun kätensä hänelle. Osaatko sinä hyvänpäivän tehdä?

—Kyllä, vastasi asemapäällikkö, viitaten samassa käskävästi Nallelle, joka heti kavahti kahdelle jalalle istumaan, katsoa paurottaen vuoroin kumpaakin heistä pienillä, pyöreillä silmillään.

—Hyvä päivä, hyvä päivä, kuoma, nauroi korkea herra, tervehtien kaksin käsin häntä. Kyllä meistä hyvät tuttavat tulevat. Etköhän lähtisi minun kanssani Helsinkiin?

Nalle pudisti päätään, sillä eräs itsepintainen karpänen tahtoi siinä samassa hänen korvaansa tunkeutua.

—Ei Nalle Helsinkiin lähde, hymyili asemapäällikkö. Hän viihtyy parhaiten täällä erämaassa.

Sinä iltana sai Nalle jälleen kaikki parhaat temppunsa näyttää. Liikennetirehtööri matkusti pois seuraavana aamuna ja Nalle oli häntä asemasillalla uskollisesti hyvästelemässä.

Hänestä oli sekä hupia että hyötyä talolle. Omenavarkaatt, joiden kinttuja hän pureskeli, kaikkosivat kokonaan, samoin kylänpojat naurismaasta.

—Siellä on karhu, kuiskailivat he vain puoliääneen keskenään. Kuka hullu karhun kanssa painisille lähtee?

Kerran pidatti Nalle asemasillalla myös erään hutikkaisen markkinamiehen, riistäen viinalekkerin häneltä. Silloin hän sai kaikki naurajat puolelleen.

Suorastaan sankarillisen maineensa saavutti hän pelastaessaan hukkimasta talon pienen tytön, joka oli laiturilta järveen pudonnut ja jonka Nalle veti kauniisti kuivalle maalle.

Silloin kirjoitettiin hänestä jo paikkakunnan sanomalehteen. Sieltä kiersi uutinen Helsingin lehtiinkin, joista se kerran postin tultua suurella riemulla hänelle luettiin, eikä Nalle näyttänyt suinkaan olevan vähän ylpeä herättämästään huomiosta.

Talon naiset suorastaan jumaloivat häntä. Nalle pyörikin aina heidän kintereillään, sillä hän tiesi kyllä, missä säiliöiden ja aittojen avaimet olivat.

Mutta vieraiden aikana hän aina pyrki herrojen puolelle, tehden sen vanhasta tottumuksesta ja ikäänkuin itsestään selvänä asiana, jossa eivät mitkään vastaväitteet voineet tulla kysymykseen. Eikä häneltä päästyä sinne koskaan kiellettykään.

Nalle piti kaikista muista talon asukkaista, paitsi ei kesakkonaamisesta telegrafistista, joka kerran oli narrannut hänet särkemään ampiaispesän.

—Surrur, oli hän sanonut, ja osoittanut hänelle navetan irrallisen vuorilaudan ja kivijalan väliä, josta sahajauho oli esille tunkeutunut. Mitä se on?

Nalle oli painanut korvansa sahajauhoa vasten ja kuullut myös sieltä sisältä epäilyttävää surinaa.

—Murrur, oli hän sanonut ja samalla alkanut ankarasti takoa vuorilautaa ja leipoa sahajauhoa etukäpäällään.

Sitten hän oli pistänyt kuononsa sinne.

Sitä hänen ei olisi pitänyt tehdä. Sillä ampiaiset olivat rynnänneet esille ja pistäneet juuri kuononpäähän häntä, niin että Nalle oli huutanut suureen ääneen ja juossut kuin hullu pitkin pihamaata.

Koko kuono oli turvonnut niin, että Nalle itsekin, kun kerran peiliin kurkisti, oli tuntenut itsensä tuiki hullunkurisen näköiseksi.

Siitä saakka kantoi hän kaunaa telegrafistille. Ja hänen kostonsa oli suloinen, kun hän kerran metsässä huviretkellä oltaessa oli saanut kokonaisen muurahaispesän mitään pahaa aavistamattoman miespoloisen niskaan rysäytetyksi.

Silloinkin oli Nalle saanut naurajat puolelleen.

Mutta telegrafisti, jonka oli täytynyt juosta kiireimmän kaupalla kotiinsa ja riisuutua omassa kamarissaan ilkosen alastomaksi, oli uhannut vielä kerran tappa hänet, jota uhkausta asemapäällikkö oli säästänyt vakavasti:

—Täytyy se ehkä tappaakin, ennen kuin talvi tulee. Käy pian liian isoksi ja väkivaltaiseksi.

Paljon muitakin kolttosia teki Nalle. Mutta hänen monet ansionsa puhuivat vielä toistaiseksi hänen puolestaan.

Hän nosti raskaan puutarha-portin saranoiltaan, ja kun saranat eivät heti patsaista eronneet, kiskoi hän irti patsaatkin ja kantoi ne järveen, niin että kanat pääsivät parasta kukkamaata kuopimaan.

Hän meni omin lupinsa ruokakonttoriin ja söi suuhunsa vastakeitetyt marjasyltit.

Hän kiipesi asemakonttorin virkapöydälle ja kaasi mustepullon pitkin tärkeitä rahtikuitteja.

Hän otti uuden lakin asemamiehen päästä, kun ei tämä kyllin pian osannut häntä tervehtiä, repi sen rikki ja heitti palaset aseman katolle.

Hän taittoi kirjanpitäjän uuden merenvahapiipun, vaikka tämä vain leikillään oli puhaltanut savua silmiin hänelle.

Hän tappoi talon kissan.

Hän oli sytyttää tuleen koko talon saunan, jonka ovi oli jäänyt auki ja jonne hän oli päässyt ominpäinsä kekäleiden kanssa häärimään.

Tosin hän sai joka kerta selkäänsä ja sitten hän oli taas eräitä päiviä nurpolla nokin. Mutta sitten unohti hän jälleen kopunsa ja oli valmis jotakin uutta tuhmuutta tekemään.

Samaa tuhmuutta ei Nalle tehnyt milloinkaan kahta kertaa.

Kerta riitti hänelle, ja sitten hän tiesi sen asian. Mutta hän keksi aina uusia, sillä hänessä asui luonnollinen uteliaisuus ja vilkas mielenkiinto maailman asioihin, joka ei ollut hänestä pois juuritettavissa.

Viimeinen tuhmuus, jonka hän asemaherrojen luona teki, oli vähällä maksaa hänen henkensä. Kaikissa tapauksissa se käänsi aivan uusille urille hänen tehtävänsä.

Hän oli eräänä päivänä kiivennyt aseman katolle ja ruvennut siellä olevia savupiippuja junaa odottelevien suurimmaksi iloksi edestakaisin rynkyttelemään. Heitti sylipainia kuin aikapoika ja jo saikin suuren kappaleen savupiipun laidasta lohkeamaan.

—Nalle! Tule alas sieltä! sanoi asemamies kärkevästi.

Nalle piti sen ansaittuna tunnustuksena urotyöstään ja kävi kaksinkertaisella voimalla vastustajansa kimppuun. Hei vaan! Silloin keikahti koko savupiippu nurin ja tuli jyristen alas; tiilikivet sinkoilivat sinne tänne ja yksi sattui asemapäällikköä selkään, kun hän juuri astui ulos virkahuoneestaan junaa vastaan ottamaan. Hyvä ettei toki päähän sattunut!

Mutta katonharjalla seisoivat Nalle voitonriemuisena keskellä tiilen ja saven tomua ja odotti tunnustusta. Se ei jäänytkaan tulematta, vaikka tulikin aivan toisessa muodossa kuin hän alkuperäisesti oli tarkoittanut.

—Tappaa se täytyy tuo peto! ärjäsi asemapäällikkö. Hajoittaahan se koko talon kohta.

Mutta juna saapui samassa eikä hänellä ollut enää aikaa Nallea ajatella. Telegrafisti sensijaan meni heti luodikkoansa lataamaan.

Nalle kävi sillä aikaa uuden savupiipun kimppuun.

—*Nyt se on tapettava!* sanoi asemapäällikkö uhkaavasti.

Juna oli mennyt ja joukko matkustajia jäänyt siitä asemasillalle outoa näkyä ällistelemään. Samassa tuli myös telegrafisti pyssyineen.

—Johan minä kesällä sanoin, virkahti hän, että se on amuttava. Mutta silloin sitä vielä kaikki puolustelivat, setäkin...

—Minä en tuntenut vielä sen tapoja silloin, vastasi asemapäällikkö, hieroen lapaluitaan, johon tiilikivi oli nasevasti muksautunut. Mutta nyt sanon minä, että ammu päälle vaan!

Telegrafisti rupesi jo tähtäilemään. Talon ikkunoissa näkyi joukko itkettyneitä naisten ja lasten naamoja, jotka asemapäällikkö armotta karkoitti sieltä.

Pum! pamahti laukaus. Mutta se sattuikin savupiippuun, jonka kimpussa Nalle juuri parhaallaan telkkusi. Hei vain! ja sekin tuli jo rymisten alas.

Yleisö nauroi. Telegrafisti oli tulipunainen häpeästä ja suuttumuksesta.

—Et petä toista kertaa! sähisi hän, ja alkoi tähdätä uudelleen. Kun sattui juuri silmiin paistamaan...

Mutta Nalle oli jo voittanut yleisön myötätunnon täydellisesti puolelleen. Sieltä alkoi satamalla sataa kompasanoja poloisen telegrafistin pään ylitse.

—On siinäkin mies oravanjhdissa! sanoi yksi.

—Tottelisi se suolalatingillakin! pisti toinen.

Mutta kolmas, pieni, korkea-otsainen, luppasilmäinen mies, virkahti vakavasti, lähestyen lakki kädessä asemapäällikköä:

—Eikö inspehtori lahjoittaisi sitä minulle? Säälähän sitä on ruveta tappamaan, kun kuuluu kerran pehtorin tyttärenkin järvestä pelastaneen...

—Kuka sinä olet? ärähti asemapäällikkö.

—Olenpahan vain se Kujeelan Matti, jos inspehtori on joskus sattunut häissä tai ristijäisissä näkemään. Ja kyllä minä myös nahanhinnan korvaisin...

—Asetatko sinä myös savupiiput paikalleen? tiuskasi asemapäällikkö.

Mutta telegrafisti, jolle jälleen oli päivänkilo ruvennut silmiin käymään, ojensi pyssyn Matille, heristäen vihaisesti sitä hänen nokkansa edessä.

—Siinä on! ärähti hän. Ammu, ota pyssy! Mutta jos ohi ammut, niin maksat pyssyn ja karhun hinnan.

—Korckipyssyllä minä tämän ammun, sanoi Kujeelan Matti, ja veti pullon taskustaan.

Kiipesi samassa tikapuulle ja näytti pulloa Nallelle, joka seisoivat jälleen nokka valkeana tiilen ja saven pölystä työnsä tunnustusta odottaen.

—Nalle! Tule pois sieltä! sanoi Kujeelan Matti pulloaan osoittaen. Näetkö, mitä tässä on?

Nalle näki ja irvisti hyväntahtoisesti.

Matti paukautti auki pullonkorkin ja tarjosi ryyppyn Nallelle, joka heti lähti ystävällisesti alas tulemaan. Sitten irroitti hän tuppivyönsä ja teki siitä riimun Nallen kaulaan, yleisön ympärillä nauraessa ja pistäessä pilojaan.

—On sillä Matilla konstit, sanottiin.

—On konstit, on konstit, myönnettiin. Olen minä kuullut karhua silmään ammuttavan, mutta en koskaan suuhun vielä.

—Saipahan Matti vain siitä varsan, että paukahti.

—Vasikkahan tuo. Ruvennee ehkä vielä sitä hyvinkin lypsämään.

Mutta Matti nipristi vain ohuet huulensa sukkelaan hymyyn, otti tuppivyön pään toiseen käteensä ja sanoi:

—Noh, Nalle! Nyt lähdettiin.

Ja Nalle lähti astua juppasemaan vakavana hänen perässään, seuraten uutta isäntäänsä ja tämän tuppivyötä, mutta vielä enemmän vanhaa piintynyttä perisyntiään.

—Viehän se juutas sen kotiinsa! kuului yleisen ihailun sorina heidän takanaan.

—Vieköön, mihin vie! ähkäisi asemapäällikkö vihaisesti, mutta kuitenkin hyvillään, että asia oli niin onnellisesti päätynyt. Saa se kuitenkin käydä nuo savupiiput korjaamassa.

Näin sanoen paukautti hän virkahuoneensa oven kiinni perässään ja meni naisia lohduttamaan, jotka laukauksesta olivat puolikuoliaiksi säikähtäneet.

Telegrafisti oli jo aikoja sitten hävinnyt pyssyineen.

KUJEELAN MATTI.

Nalle oli saanut hyvän isännän, juuri sellaisen, jota hän tarvitsi miehistyäkseen ja kehittyäkseen todelliseksi Mesikämmeneksi.

Kujeelan Matti oli kylän väen suosikki, aivan samoin kuin Nalle oli tähän saakka kylänherrojen ja matkustavaisen yleisön lemmikkinä elelyt. Myöskin hän oli suuri tyhjäntoimittaja niinkuin Nallekin, eleli vanhan äitinsä mökillä ja pistäytyi vain silloin kun nälkä liiaksi rupesi suolia nävertämään tukkitoihin tai muulle raha-ansiolle alapuoleen.

Rengiksi häntä ei saatu millään rupeamaan, yhtä vähän kuin muuhunkaan vakinaiseen hommaan, vaikka hän oli kyllä rivakka mies niinkuin harvat, käsistään tekevä ja kekseliäs kuin peijakas. Kun hänen äitinsä ja joskus muutkin pyrkivät häntä tuosta liiallisesta mukavuudenhalusta hiukan morkkailemaan, vastasi hän aina vain samalla sananparrella:

—Hullu paljon työtä tekee, viisas elää vähemmälläkin.

Näillä luonteensa ominaisuuksilla ei Kujeelan Matti kuitenkaan ollut kylänväen yksimielistä suosiota saavuttanut. Mutta hänellä oli muita, arvokkaampia.

Hän osasi soittaa viulua ja oli senvuoksi välttämätön vieras kaikissa tanssitilaisuuksissa, joissa hän istui suorastaan pitäjän lukkarin ja välistä rovastinkin vieressä, nauttien yhtä suurta, joskin tuttavallisempaa kunnioitusta.

Laulun hän myös taisi tehdä, usein paljon paremman ja sattuvamman kuin ne, joita prantistä ulos annettiin, eikä ollut leikinpaikka joutua hänen pistävän pilkkansa esineeksi. Kerran nuorempana hän oli saanutkin aika selkäsauvan eräältä ystävälliseltä kylänmieheltään tuosta luojaanlahjastaan.

—Se on laulajan palkka, oli Matti vain tuuminut puistellen turkkiaan.

Kuuluisimmaksi oli Matti tullut kuitenkin moninaisilla keposillaan, joista pitkät talvi-illat puhdetöiden lomassa puhuttiin ja jotka tavallisesti olivat niin viatonta laatua, ettei kukaan voinut oikeastaan suuttua hänelle.

Milloin hän oli sytyttänyt bengalitikun pimeässä yössä tuvan lasin alla, niin että talon väki oli luullut itse paholaisen päässeen irti ilkeyksiään jakelemaan.

Milloin hän oli tullut tavallinen puutarharuisku kourassaan kirkkoa sammuttamaan, kun tämä kerran ukonilmalla oli tuleen syttynyt, milloin saapunut lukusijoille automobili-silmälasit päässään ja väittänyt lääkärin ne hänelle määränneen, kun hänen näkönsä muka viime aikoina oli niin auttamattomasti heikentynyt.

Milloin oli hänellä tiuvut saappaittensa nauhoissa, milloin kulkunen koiran kaulassa, kun hän taloon tuli. Milloin hän laittoi karusellin jäälle, jossa kylän piiat ja renkipojat olivat pyöriä hulluiksi itsensä, milloin rakensi hän taas 'merta ja maata kulkevan laivan', asettaen jalakset veneensä alle.

Olipa hän kerran rakentanut puusta oikean polkupyöränkin.

Jos hän ei muuta keksinyt, hän tuli puujaloilla kylään ja väitti oven olevan liian matalan hänelle. Hänen tavallisimpia temppujaan oli myös kiivetä saunankatolle ja kysyä lakeistorvesta, tokko vieraalle kylyä oli.

Aina kaupungissa käydessään hän pistäytyi leikkikalukauppaan ja osti sieltä taskunsa täyteen kaikenlaista halpahintaista rihkamaa, joka ei itsessään minkäänarvoista ollut, mutta teki suunnattoman vaikutuksen sopivalla hetkellä käytettynä täällä synkässä sydänmaassa.

Milloin hänen taskustaan tuli esille hyppäävä sammakko, milloin luikerteli leikkikäärme taas, jolla hän ensin ajoi puolen pirttiä pakoon ja jonka hän sitten rauhallisesti pisti paidanrintamuksensa alle.

Kerran hän häätilaisuudessa juuri vihkilukuja luettaessa oli päästänyt vieterillä käyvän hiiren lattialle ja ollut säikäyttää morsiamen aivan henkiihieveriin. Mutta silloin hän olikin saanut ankarat nuhteet itse rovastilta ja ylimääräiset viinaryypyt sulhaselta, joka oli jälkeenpäin useinkin pahonut, ettei se ollut rotta tai joku muu suurempi elävä!

Kaikki korttikonstit hän taisi paremmin kuin mikään povari-akka tai varieteetaiteilija, samoin kaikki silmänkääntäjä-temput, tulisten tappurain syömiset ja miekan-nielemiset.

—Ollappa minulla vain hevonen tai edes hyvä mustalaispoika apunani, oli Matin usein tapana sanoa äidilleen, niin sirkuksen minä perustaisin! Ei ole tuosta meidän koirastakaan marakatiksi.

Nyt oli Matti saanut karhun!

Samalla kuin kaikki hänen entiset koirankujeensa täten kalpenivat ja menettivät merkityksensä, oli hänen sydämensä salainen toivo ottanut myös aimo askeleen kohti lopullista toteutumustaan.

Mutta Matin äiti nosti ensin hirmuisen metelin, kun Matti Nallen kanssa tupaan työntyi.

—Sus siunatkoon! älähti eukko, päästäen aivan uuden kivikupin käsistään lattialle putoamaan. Mitä metsänpetoa sinä tuossa tuot?

—Terveisiä kaupungista, sanoi Matti rauhallisesti, lakkinsa orren päähän ripustaen ja ryynipussin eukon eteen pöydänkulmalle asettaen. Toin vain uuden rengin tullessani.

—Rengin! huusi eukko taimmaiseen soppeen paeten. Karhuan tuo on, oikea karhu!

—Lapsi tämä vasta on, virkkoi Matti, istuen itse lavitsalle ja nostaen Nallen polvelleen. Mutta kyllä tällä on miehen voimat, sen olen minä tänäpäivänä omin silmin nähnyt.

Samalla irroitti hän Nallen kaulasta tuppivyönsä.

—Tappaa, tappaa! parkui eukko.

—Ei tämä ketään tapa, selitti Matti Nallen päätä ystävällisesti silittäen. Tämä on luotu vain riittä tappamaan.

Vähitellen uskalsi eukkokin tulla esille sopestaan ja lähestyä varovaisesti uutta tulokasta.

—Ei se niin kovin vihainen näytä olevan, sanoi hän jo puoleksi leppyneenä. Kun ei lienekin se asemaherrojen karhu...?

—Tämä on minun karhuni nyt, vastasi Matti mahtipontisesti. Ja tästä vasta tuleekin meille talon tuki ja turva. Eikös niin, Nalle?

Nalle nyökkäytti päätään hänelle vakavasti ja vilkaisi ympärilleen, katsoen mitä hänelle talossa tarjottaisiin.

—Aivan oikein, Nalle, virkahti Matti. Näin sitä tässä ollaan ja eletään. Ei ole isoiset olosijat, vaan pitävät lämpimän tuulella ja tuiskullakin.

—Et suinkaan aikone ruveta sitä pirtissä makuuttamaan! huudahti eukko kauhistuneena. No, sen minä sanon, että sitten minä en ole enää yhtään yötä tässä!

—Mitäpä häntä pirtissäkään, tuumiskeli Matti. Kelpaa se saunakin renkimiehelle! Ja minnepähän tästä äitikään itseään parempiin menisi? Tullaan tässä toimeen kolmin, kun on kaksinkin tultu.

—Voi hyvänen aika, päivitteli eukko. Jos minä olisin syntyessäni tiennyt, että tässä vielä murjaanien ja metsänpetojen kanssa...

Mutta Matti ei ollut kuulevinaan sillä korvallakaan.

—Kuulehan äitiä, naurahteli hän vain Nallen kanssa kättä paiskoen, miten nimitteleekin rumasti meitä. Ja sentään me olemme luojan luotuja molemmat! Vaikka et sinä ole tainnut käydä vielä ripilläkään?

Ei auttanut eukon muuta kuin ruveta hymähtelemään hänenkin, kun Matti niin hulluja hassutteli. Mutta semmoinen se poika oli aina ollut! Ei tiennyt koskaan, mitä se keksi ja mitä uutta juonta sillä oli kotiin tullessaan.

—Sehän syökin kuin iso mies! äystäsi hän kuitenkin vielä, kooten kupinpalaset lattialta ja ruveten uuteen kuppiin Matille veljiä padasta ammentamaan.

—Mies syö ja mies saa! sanoi Matti. Eikös niin, Nalle? Tuo vain vellikuppi Nallenkin nokan eteen.

Eukko töytyytti vellikupin Nallellekin ja pisti piloillaan:

—Pitääkö sille lusikkakin olla.

—Eihän lapsi vielä lusikasta...! vastasi Matti järkähtämättömästi. Mutta oppii se vielä siihenkin, oppiipa hyvinkin. Kohta se käyttää veistä ja kahveliakin kuin suuret herrat.

Sitten rupesivat he syömään rauhallisesti.

Monta Matin kujetta oli eukko nähnyt elämässään, mutta ei koskaan mokomaa vielä. Siksi hän tahtoi miesväen syödessä alottaa oikein vakavan keskustelun asiasta.

—Aiotko sinä todellakin pitää täällä tuon kuvatuksen? hän kysyi.

—Missäpä minä, vastasi Matti, ottaen itse ryypyn ja tarjoten Nallellekin. Ja olethan sinä itsekkin aina sanonut, että olisipas edes renki meillä, kun ei minustakaan tahdo oikein noihin raskaimpiin maatoihin olla.

—Renki kyllä, myönsi eukko, mutta ei metsänpeto.

—Tarvitaan voimakasta miestä tässä talossa, vastasi Matti, jos mieli tulla syystouot tehdyiksi, lanta pellolle ajetuksi ja varsinkin kuokituksi tuo uutissarka, josta sinä olet niin usein minua patistanut. Ja vielä tämä perunatkin nostaa ja vaon kyntää ja, jos tahdot, niin sinun huttusikin hämmentää.

Eihän herjan kanssa voinut kukaan vakavana pysyä. Eukkoa rupesi taas naurattamaan, niin että hänen täytyi purra huivinsa nurkkaa ja kääntyä pankkoon päin omille askareilleen.

—Olisit edes miniän tuonut, hän sanoi, niin siitä olisi ollut jotakin apua minullekin.

—Miniöitä on maailma täynnä, muhoili Matti, mutta tällaista Mesikämmettä ei ole kolmessa kuninkaan valtakunnassa.

Nyt olivat kuomakset syöneet, Matti risti kätensä ja opetti Nallenkin samoin tekemään. Sitten he molemmat nousivat pöydästä.

—Noh, Nalle, virkahti Matti Nallea pääläelle taputtaen. Kelpasiko rokka? Eihän ne ole meillä herrojen herkut, mutta ruokaa on ja työtä on... Ai, yhden asian minä olen aivan unohtanut!

Eukkokin käännähti katsomaan, mikä uusi juoni Matille oli jälleen päähän pälkähtänyt. Mutta tätä hän ei kuitenkaan olisi voinut aavistaa.

Matin silmään olivat sattuneet kirjoitusvehkeet pirtin perälasin päältä, josta hän myös löysi palasen paperia. Ne asetti hän arvokkaasti pöydälle ja istui itse kirjoittamaan.

—Täytyyhän meidän tässä laillinen palkolliskirja kirjoittaa, puheli hän toimestaan, kun kerran on pestattu uusi renki taloon. Palkka-ehdot ovat vapaa asunto ynnä talon ruoka ja särvin, mikäli viimemainittua sattuu kotona olemaan. Arki- ja pyhävaatteet omat. Työ tarpeen mukaan. Aika ja paikka kuin yllä... Nyt ei muuta kuin puumerkit alle ja kaikki on järjestyksessä.

Eihän siinä auttanut, täytyihän eukonkin tulla oikein läheltä tuota kummaa katsomaan.

—Tähän tyydymme ja sitoudumme kumpikin osamme säntillisesti täyttämään, jatkoi Matti. Kas niin! Ja puumerkkien alle tulee: Minä, Matti Kujeela, torpanmies, ja sitten: Minä Mesikämmen, metsän kuningas, jota myös Nalleksi kutsutaan.

Piirsihän Nalle puumerkkinsä niinkuin mies, tosin Matin hyväntahtoisella avustuksella.

—No, sen minä sanon, nauroi eukko.

—Ei sitä monet muutkaan miehet tässä pitäjässä sen paremmin tee, tuumi Matti, tutkien vielä kerran hymähdellen paperiansa ja pistäen sen sitten takkinsa povitaskuun. On siinä nyt laillinen välikirja, jota sopii kylänmiehillekin näytellä, ja onkin oikein kuninkaallisen rengin kanssa, jota ei joka mies pistouvaakaan itselleen!

—Johan on! myönsi äitikin. Ja harvoin se on tainnut sinunkin nimesi kuninkaiden rinnalla paperissa komeilla.

Näin oli Nallesta tullut laillisesti pestattu palkollinen Kujeelan Matin taloon ja uusi ajanjakso alkanut hänen elämässään.

SAUNAKARHUNA.

Kujeelan Matti ei ollut uuden palkollisensa työkykyyn eikä muihinkaan kehitysmahdollisuuksiin nähden erehtynyt. Nalle edistyi päivä päivältä hyvissä tavoissa ja Herran nuhteessa ja oppi pian tavalliset rengintoimet talossa täyttämään.

Toisissa asioissa ei häntä olisi kymmenen renkiäkään vastannut, kuten esim. kuokoksella kannonväännännässä tai muussa metsänperkkussa.

Sinne vei hänet Matti ensimmäiseksi ja siitä tulikin pian hänen paras mielityönsä.

Hän katsoi vain aluksi vähän aikaa syrjästä, kun Matti kantoa kahtakäteen ryskytteli. Mutta Matin ei tarvinnut muuta kuin pari kertaa sanoa:

Nalle! Tule auttamaan!

Silloin hyökkäsi Nalle itse kannon kimppuun ja kohta alkoikin eri leikki. Suuretkin juurikkaat nousivat maasta koppinaan, ja mitä pahempi vastus niistä oli, sen enemmän Nalle innostui, mörisi ja peuhasi milloin kahdella, milloin neljällä jalalla, pölyttäen multaa korkealle ilmaan, itse mustana ja harmaana kiireestä kantapäähän.

Kelpasi sellaista työmiestä katsella syrjäisenkin.

Ja aina niitä olikin tästälähtien joutilaita seisoskelijoita Kujeelan aidan takana.

Kun sattui oikein iso kanto eteen, nouti Matti vivun, asetti sen kannon alle ja sanoi:

—Paina!

Mutta eihän niistä Matin vivuista Nallen voimille ollut. Menivät poikki, niin että rusahtivat. Paremmat ja lujemmat vipuvärkit oli Nallella omissa hartioissaan.

Aina kun hän oli saanut kannon irti maasta kiskotuksi, kantoi hän sen kauaksi metsään ja viskasi vielä vihaisesti kuusten latvojen tasalta menemään. Kului aikaa, ennen kuin hän oppi kantamuksensa yhteen rykelmään rojauttamaan.

Sama oli laita kivien kanssa. Nekin nousivat Nallen kovissa kourissa maasta kuin olisivat vain leivänkakkaroita olleet. Matti opetti hänet nekin miehenkorkeiseksi kiviäidaksi latomaan.

Myöskin kuokkimaan oppi hän varsin helposti. Mutta hänet täytyi aina metsän rajassa ympäri käännättää, sillä muuten hän olisi kuokkinut kasvavatkin puut pelkiksi ruumeniksi.

Hätäkös häntä sitten oli enää ojankaivuunkaan opettaa? Antoi vain lapion käteen ja polkaisi. Nalle polkaisi perässä ja oli painaa koko lapion maan syvyyteen.

Mainio ojankaivaja hänestä tuli. Lapion varret vain eivät tahtoneet kestää hänen käsissään.

Matti loikoi vain ojanreunalla ja poltteli. Ja kylänväki katseli aidan takaa kummanaan tätä uusmuotista työntekeä.

—Se on sitä nykyaikaista maanviljelystä, selitti Matti. Ei kannata enää käyttää ihmisvoimia. Afrikan kaupungissa esimerkiksi tekevät apinat kaiken ulko- ja sisätyön.

—Valehtelet! väitti joku vastaan. Et sinä ole Afrikan kaupungissa käynyt.

—Kävinpähän kerran Haaparannassa, vastasi Matti, joka on siitä vain kymmenen peninkulman päässä. Tämän piipun ostin sieltä itselleni tuomisiksi.

Eiväthän siinä enää mitkään vastaväitteet auttaneet. Ja kylänväki meni kotiinsa naureksien, että kyllä se Kujeelan Matti sentään on poika, joka keinot keksii. Vahinko vain, ettei aikoinaan ole lukutielle päässyt, istuisi muuten kukaties vaikka kuvernöörinä tai arkkipiispana!

Mutta vasta se ilo kylälle tuli, kun Matti kerran valjasti renkinsä reen eteen ja ajeli pyhä-aamuna kirkolle Nallellaan.

Mikäs siinä seinusti! Laski laukalla, niin että lumi pölisi, ja kiukkaan siinä taival katkesikin. Hevoset vain pyrkivät korskuen pystyyn hyppelemään ja vanhat akat tiepuoleen istualleen lepsahtelemaan. Syntyi aika metakka kirkonmäellä, niin että konstaapelin täytyi oikein ruunun nimessä kieltää pois koko juttu.

Mutta kansa kertoi vielä kauan tästä Matin kirkkomatkasta, joten hänen alkuperäinen tarkoituksensa oli jälleen saavutettu.

Tärkeämpää Nallen tulevalle kehitykselle oli kuitenkin, että hän Matin luona oppi kuulemaan ja ymmärtämään musiikkia, varsinkin tanssimusiikkia, jossa Matti olikin aika mestari. Mutta taisi hän muitakin säveliä, joita hän vain omiksi ilokseen soitteli, nyttemmin myös Nallen iloksi, sitten kun hän oli tottunut tämän kanssa saunassa pitkiä talvi-iltoja viettämään.

Ensi kerralla, kun Nalle kuuli viulun äänen, hän kauhistui.

Kylmät väreet kulkivat pitkin hänen selkäpiitään. Hän mörähti uhkaavasti ja pakeni lauteille, josta hän tiirotti kotvasen Mattiin kuin kummitukseen.

Mikä olikaan tuo outo olento hänen edessään? Suunnaton, tuntematon jumalako, jolle mikä hyvänsä oli mahdollista? Ja mikä oli tuo kappale hänen kädessään, josta niin suloisia ja samalla niin kaikkivaltiaisia säveliä heltisi, että ne saivat hänen sydämensä palloksi puristumaan ja hänet itsensä ilosta, tuskasta ja kärsimyksestä kokoon kyristymään?

Mutta Matti soitti vain huolettomana miehenä edelleen. Ja Nalle rauhoittui vähitellen, pani pään kypäliensä väliin ja jähmettyi häntä liikkumattomana tuijottamaan.

Oli kuin hän olisi lopuksi unohtanut soiton niinkuin soittajankin. Himmeät, muodottomat kuvat kulkivat hänen sielunsilmiensä ohitse. Hän tunsu vaipuvansa pohjattomaan syvyyteen, jossa puut ryskivät, myrsky pauhasi, pitkäisen salamat ja jylinät ajelivat toisiaan, ja taas kohoavansa sieltä sinertävään, rannattomaan korkeuteen, missä hän tapasi olentoja, samankaltaisia kuin hän itse oli, ja missä hänellä oli paljon veljiä, sisaria ja ystäviä...

Nalle itki! Hänen ruumiinsa hytkähteli kuin kouristuksissa ja kummalliset ynisevät ja korahtelevat äänet nousivat hänen kurkustaan.

Hän itki ikävästä, vaikka hän ei osannut sitä itselleen selittää. Ja kaikkein merkillisintä oli se, että hän soiton lakattua ja tuosta riuduttavasta, hiuduttavasta tunteesta päästyään, alkoi heti ikävöidä takaisin omaa ikäväänsä.

Harvoin Matti kuitenkaan niin surumielisiä säveliä soitteli. Useimmiten pisti hän hilpeäksi polskaksi tai katrilliksi, ja silloin alkoi Nallenkin koipia ihan itsestään hypittää.

Ei tarvittu enää edes viinaakaan. Yhden sijasta oli Nalle nyt saanut kaksi intohimoa.

Pian oppi Nalle myös eri tanssien tahdit ja poljennon ymmärtämään sekä niiden mukaan jalkansa sukkelasti sovittamaan. Siitäkös Matti vasta oli mielissään! Sillä hän ei vieläkään ollut jättänyt kunnianhimoista aiettaan perustaa kerran sirkuksen hänkin ja lähteä itseään ja Nalleaan maailman markkinoille rahan edestä näyttämään.

—Kyllä meistä vielä kelpo taideniekat tulee, oli hänen tapansa usein itsekseen hymähtää, pistäen Nallen suuhun samalla sokeripalan tai mitä muuta hyvää hänellä kulloinkin sattui taskussaan olemaan. Harjoitellaan, harjoitellaanhan vain tässä vuosi kaksi!

Ja Nalle pani päänsä uskollisesti hänen polvelleen ja katsoi silmiin häntä täydellä keskinäisellä ymmärryksellä, mörähtäen tuttavallisesti:

—Niinpä niinkin, ei kukaan synny taiteilijana.

—Mutta taiteilijaksi, päätti Matti ajatusjuoksunsa. Ja siksi olemme me molemmat syntyneet!

Monissa muissakin suhteissa laajeni Nallen henkinen näköpiiri huomattavasti hänen Matin hyvässä hoidossa ollessaan.

Hän oppi ymmärtämään luontoa ja ihmisiä. Yhä useammat asiat, esineet ja olennot kiintyivät hänen sielunsa herkkään kuvastimeen. Hän tiesi erottaa aamun ja illan toisistaan ja mitata tarkkaan niiden välillä myöskin muut vuorokauden ajat. Ja sitten hän rupesi muistamaan yhä enemmän, eikä enää vain satunnaisesti ja vaistomaisesti, vaan aina varmemmin ja itsetietoisemmin.

Kovimmallakaan pakkasella ei hän enää kesän hellettä unohtanut, vaan ajatteli sitä katkeralla kaipaavalla halkokuormaa läpi paukkuvan, kuutamaisen korven vetäessään tai tähtikirkkaana talviaamuna avannolta vesisankkoa kantaessaan.

Hän muisti kukkaset kedolla ja mikä haju kullakin niistä oli ollut, muisti myös, miltä petäjän ja kuusen pihka tuoksui ja oliko hangen alla ennen ollut karpalosuota vai kuivaa, rauskuvaa jäkäläkangasta.

Metsään ei hän koskaan omin luvuin mennyt, senjälkeen kuin pyyparvi kerran oli kanervikosta hänen edestään lentoon pyrähtänyt ja säikäyttänyt hänet niin, että hän oli laukalla tullut kotiin.

Hän osasi varoa tulta.

Hän tiesi jo, kuinka kussakin elämäntilassa oli oltava ja käyttäydyttävä.

Tuli harrastaa siisteyttä ja puhtautta myöskin omiin luonnollisiin tarpeisiinsa nähden eikä kaadella pöytiä eikä voikirnuja ihmisten ilmoilla liikkussa.

Ihmisiä täytyi kohdella muutenkin hellävaroen ja ikäänkuin heikompia astioita. Sillä vaikkakin ne monessa suhteessa olivat viisaampia kuin hän, olivat ne toisissa aivan tuhmia, pieniä ja turvattomia.

Hän ei tiennyt vielä olevansa metsän kuningas.

Mutta hän tunsi jo rotunsa rohkean, kuninkaallisen veren suihkuvan suonissaan. Hän oivalsi jo olevansa kappaleen arvokkaampi kuin koira, lammas tai sika, eikä hän mielestään ollut edes verrattavissa kissaan tai vuohipukkiin.

Lehmää ja hevosta kohtaan oli hänellä kuitenkin vielä joku kunnioitus.

Oikeastaan hän tunsi itsensä paremmaksi niitakin. Mutta ne olivat suurempia ja pitempiä kuin hän eikä hänellä vielä ollut tilaisuutta mitellä niiden kanssa voimiaan.

Joskus, kun hän oli oikein suuren kannon kaatanut tai hilannut metsästä mahdottoman aarnihongan kotiin, välkähti hänen päähänsä myös huimaava, vaarallinen ajatus, että oikeastaan olisi ihmisten, jotka joka suhteessa olivat heikompia kuin hän, ollut häntä toteltava eikä hänen ihmisiä.

Mutta hän karkoitti heti kauhulla tuon ajatuksen.

Mitäpä hän olisi teettänyt heillä? Eihän hän olisi osannut käskeä, sillä hän tuli kyllä toimeen omillaankin.

Nalle mietti omia kapinallisia mielihauteitaan matalan, pörröisen otsansa alla.

Toiseksi eivät ne kuitenkaan häirinneet millään muotoa hänen luonteensa suurta tyyneyttä tai hänen olentonsa rauhallisuutta. Ne tulivat kuin itsestään. Mutta niitä tuli toisia, aina kapinallisempia, jotka täyttivät hänen mielensä oudoilla aavistuksilla ja saivat hänen sydämensä rajusta, ailahtavasta riemusta sykähättämään.

Yhden ja kaikkein vaarallisimman nimi niistä oli: vapaus.

Mennäkö, mihin mieli tahtoi? Polkeako omia polkujaan? Jättääkö kaikki ihmisten ja eläinten tarpomat kylätiet ja lähteä viivana sitä ilmansuuntaa kohti samoamaan, missä taivas oli helein ja taivaanranta kuulakkain ja missä tuoksui tuorein lumi tai koivunmahla?...

Ei, ei! Oli parempi pysyä kiltisti Matin saunanlauteilla. Olihan täällä kaikinpuolin tyyntä, lämmintä ja turvallista.

Kuitenkin jäi tuo ajatus syvälle hänen sydämensä pohjaan kytemään, vaikka koettikin kaikin voimin sitä torjua luotaan. Olipa melkein kuin olisi juuri taistelusta tuota ajatusta vastaan siinneetkin hänen muut ajatuksensa ja kummunnutkin hänen muu sisällinen kehityksensä.

Nalle kasvoi, hammas karkeni.

Näin alkoi hän kohta olla valmis maailman markkinoille lähetettäväksi.

TAITEEN TARHOISSA.

Eräänä päivänä vähän ennen syysmarkkinoita tuli Matti jo varhain aamulla viulu kädessä saunaan, istui penkille, kaivoi piipun ja tupakkakukkaron taskustaan ja pisti tupakaksi.

—Kuules, Nalle, sanoi hän sitten, hetkisen haikuja vedettyään. Ei tämäkään maanviljelys oikein lyö leiville. Täytyy meidän nyt ruveta tuumimaan jotakin helpompaa elinkeinoa.

Nalle nyykäytti päätään hänelle mieltävästi ja ymmärtävästi. Mutta kun hän pelkäsi tupakansavua eikä tiennyt vielä oikein, mitä kohden Matti tähtäili, hän pysyi toistaiseksi vielä rauhallisena paikoillaan.

Mutta sitten otti Matti viulunsa ja rupesi kaikkein hilpeintä hollolanpolskaa laskettelemaan.

Jo ymmärsi Nallekin ja karkasi heti kahdelle kypäälle. Kun yksi tanssinuotti oli loppunut, alotti Matti toisen. Näin kävivät he läpi koko ohjelmistonsa, siksi kuin hiki valui heidän kummankin kulmaluiltaan ja he molemmat vihdoin lautsalle uuvahtivat.

Silloin sanoi Matti, ojentaen sokerinpalan hänelle:

—Nyt sinä olet valmis taidenieikka. En minä osaa enää mitään sinulle opettaa. Ja Nalle nuoli kiitollisena hänen kättään ikäänkuin siten tunnustaen mestarinsa.

Mitäs muuta, lähdettiin koettelemaan onneaan kaupunkiin. Matti vuokrasi raatimiehen pirtin, jossa markkinamiesten oli muuten tapana oleilla, laittoi sen nurkkaan väliverhon ja portille kyltin, jossa oli karhunkuva ja sen alla sanat: »Tulkaa katsomaan!»

Puuhattuansa vielä asianomaiset ilmoitukset paikkakunnan sanomalehtiin, istahti Matti ovelle, joka samalla toimi pilettiluukkuna, odottamaan yleisöä.

Markkinat alkoivat ja väkeä kertyikin kosolta. Mitä tiheämmin ovi aukeni, sen useampi kolikko kilahti Matin kukkaroon. Kun oli kyllin väkeä pirtissä, alkoi esitys. Matti pisti oven säppiin ja siirtyi väliverhon edessä olevan pöydän luo, jossa hän aluksi teki muutamia korttikonsteja.

Ne herättivät tosin ansaittua huomiota. Mutta kaikki odottivat ohjelman suurta vetovoimaa.

Nyt alkoi Matti soittaa viulua ja Nalle kömpi esille nurkastaan. Hiukan uninen hän oli ja hiukan hän mörähti äkkiä niin paljon ihmisiä nähdessään, mutta heti tutut sävelet kuullessaan alkoivat hänen koipensa kohoilla itsestään.

Yleisön rauhoittamiseksi oli Matti raatimiehen neuvosta sitonut hänen kaulaansa paksun köyden, joka oli verhon taakse, nurkkaan kiinnitetty. Vieläpä oli Matti pujottanut tukevat kintaat hänen etukäpäliinsä, jos Nallen niinkuin olisi päähän pälkähtänyt kätellä jotakin yleisöstä liian kovakouraisesti.

Matti soitti ja Nalle tanssi. Yleisö oli ihastuksissaan.

Sitten sai Nalle taas hiukan levähtää ja Matti näytteli muita silmänkääntäjä-temppujaan. Mutta vaikka ne eivät olleet parempia eikä huonompia kuin muidenkaan markkinataiteilijain, ei kukaan enää niistä

välittänyt. Tömistettiin vain jalvoja ja huudettiin:

»Karhu! Karhu! Me tahdomme nähdä karhua!»

Nalle oli heti ensimmäisellä iskulla voittanut mestarinsa.

Matin täytyi tuoda Nalle esille jälleen. Ja silloin oli yleisö taas tyytyväinen. Oikeastaan kismitti Mattia hiukan, että hänen oma taiteensa tuntui markkina-yleisössä niin vähän vastakaikua herättävän, mutta hän lohdutti itseään sillä, että hänen taidettaanhan se oli oikeastaan Nallenkin taide ja samahan se oli kummalle heistä kahdesta siis taputettiin.

Kun Nalle oli tanssinut tarpeeksi, toi Matti verhon takaa muutamia monen leiviskän rautapunnuksia, jotka hän oli saanut lainaksi eräältä kauppiaalta ja joita hän itse tuskin kaksin käsin sai lattialta laahaten siirtymään. Nalle nosti niitä parikin yhdellä kädellä, saipa Matti itse vielä käydä siihen lisäpainona kellumaan.

Kun se lysti oli loppunut, pantiin lattialle lauta kupeittain, otettiin esille paksu korento ja Matti kehotti ketä hyvänsä yleisöstä Nallen kanssa väkikarttua vetämään.

Nalle istui permannolla, korento kämmenissään, ja odotti kärsivällisesti. Ei kuulunut pitkään aikaan ketään halukasta.

Matin täytyi näyttää esimerkkiä.

Karttu ei luonnollisesti hievahtanutkaan. Jo tuli avuksi pari poikaviikaria, vetivät minkä jaksoivat, aina vain samalla seurauksella.

Tuli jo aikaistakin väkeä. Ensin joku puolijuopunut, turpeahko, kippuranenäinen markkinamies, sitten kokonainen sakki reippaita tukkipoikia. Nalle piti vain puoliaan ja vilkaisi aina välillä Mattiin ikäänkuin lähempiä käskyjä odottaen.

—Saa siihen vaikka kymmenen hevosta valjastaa, kehaisi Matti. Ja taitaisi pieni junakin lähteä takaperin kulkemaan.

Mutta Nallen puoleen kääntyen hän sanoi äkkiä:

—Nyt Nalle! Vedä!

Nalle rupesi nyt todenteolla vetämään. Eikähän siinä mikä auttanut. Vastapuolen istuinkukkulat alkoivat yhä enemmän kohota lattiasta.

—Jo voittaa! voittaahan se peto! Kalle, vedä, vedä! Jussi, pidä puoliasi! kuului markkinaväen seasta.

Mutta silloin juolahti tukkimiesten päähän laskea kätensä äkkiä irti ja Nalle lepsahti istualleen lattialle.

Sekös markkinaväen mielestä vasta hauskaa oli! Naurettiin, taputettiin käsiä, huudettiin ja noustiin paikoiltaan. Tukkipojat uudistivat vielä pari kertaa saman tempun.

Mutta silloin Nalle suuttui. Tempaisi korenon heiltä, rusautti sen keskeltä kahtia, viskasi kalikat nurkkaan ja antoi eräälle pahimmista veitikoista sellaisen tuuppauksen, että mies, pitkä, roteva peijakas, teki kaksi kuperkeikkaa lattialla. Hyvä, ettei toki loukannut itseään! Ja hyvä, että Nallella oli kintaat kädessä, muuten ei tukkijunnu olisi tainnut ikinä enää nousta siitä.

—Mörrör, sanoi Nalle ja katsoi Mattiin ikäänkuin kysyen, tapahtuiko moinen käyveys hänen luvallaan ja eikö tässä mitään lakia ja oikeutta ollut.

Matti ei ollut koskaan pitänyt Nallea pilkkanaan ja siksi Nalle luotti häneen koko rehellisen ja yksinkertaisen luonteensa mukaisesti.

Matin täytyi rientää häntä rauhoittamaan.

Myöskin yleisö rauhoittui, huomattuaan ettei korvapuustin saajalle ollut mitään vahinkoa tullut. Mies itsekin vain nauroi kuperkeikkaansa ja vakuutti pitävänsä sen ikuisena kunnianaan.

—Hih, pojat! sanoi hän, hypäten korkealle ilmaan. Ei sitä aina ollakaan karhun kanssa painisilla.

Matin olisi jo tehnyt mieli lopettaa koko näytöntö. Mutta yleisö vaati yhä lisää ja hänen täytyi istua jälleen soittamaan.

Nalle notkutteli mielelläänkin vielä valssin pari. Mutta sitten pisti sen turpeahkon, kippuranenäisen

markkinamiehen päähän tarjota Nallelle pieni naukku taskumatistaan.

—Juo, poika! sanoi hän. Juo sinäkin, kun on markkinat! Juo, kun saat, niin et ole köyhä etkä kipeä.

—Älä hiidessä koko putelia...! kivahti Matti soittonsa lomasta.

—Vieköön koko pullonkin! rehenteli markkinamies. Rahalla saa ja hevosella pääsee!

Nalle kulautti koko pullon tyhjäksi eikä edes seonnut sillä välin tanssintahdistakaan.

Nyt tanssi hän pullo kädessä. Yleisö oikein ulvoi ihastuksesta.

Ilma oli täynnä hikeä ja tupakansavua. Himmeä kattolamppu valaisi keskilattiaa, kaikkialla häämötti kurkottavia kauloja ja punoittavia naamatauluja. Tunnelma oli täydellinen.

Silloin kuului ulkoa kolme kumeeaa iskua ovelle ja korkea mies-ääni, joka sanoi:

—Lain nimessä, avatkaa!

Syntyi äkkiä syvä hiljaisuus.

Soitto katkesi siihen paikkaan ja Matti riensi kiireen kaupalla avaamaan. Sieltä astui sisälle kaupungin viskaali itse, pyöreävatsainen, pönäkkä mies, kahden markkinakonstaapelin seuraamana.

—Mitäs hiivatin peliä täällä pidetään?

Matti selitti, että tilaisuus oli aivan viaton ja että hänen tarkoituksensa oli vain näyttää karhua ja että hänellä siihen kyllä oli korkean esivallan lupa kaikkein korkeimmalta maistraatilta...

—Lupa näyttää karhua, mutta ei tanssittaa karhua, sanoi viskaali ankarasti. Kuka te olette? Mistä te olette? Mikä teidän nimenne on?

Matti vastasi totuudenmukaisesti. Kuitenkaan ei hän voinut olla ohimennen huomauttamatta, ettei suinkaan hän karhua tanssittanut, sillä sehän tanssi, kuten korkea esivalta näki, aivan itsekseen.

Nalle ei todellakaan enää kaivannut mitään musiikkia. Väkevä juoma oli kihalnut hänen päähänsä ja hän loiski nyt aivan ominvalloin pirtin perällä korkeasta esivallasta vähääkään välittämättä.

Mutta mitkään Matin vastaväitteet eivät auttaneet.

—Te saavutte huomenna maistraatin eteen, sanoi viskaali, vastaamaan karhun tanssittamisesta ja...

... ja yleisen järjestyksen häiritsemisestä, oli hänen aikomuksena lisätä. Mutta nyt se vasta häiriö tapahtuikin!

Nalle, joka ei enää nähnyt Mattia ja jonka tanssi-intoa pitkä köysi oli ruvennut vaivaamaan, katkaisi äkkiä kahleensa ja rupesi karkeloimaan kohti ovensuuta. Tie halkesi kuin umpi lumi-auran edestä. Syntyi sanomaton pakokauhu tuvassa. Mutta suurin kiire siinä tuli itselleen herra viskaalille, joka kokonaan oman arvonsa unohtaen pudotti joukon jalkoihin uuden virkalakkinsa ja karkasi ensimmäisenä ovesta ulos.

—Konstaapeli! Tyhjentäkää pirtti! ehti hän vain karjaista eteisestä.

Käskey oli miltei turha, sillä ihmisiä lappoi oventäydeltä tuvasta. Eivätkä konstaapelit jääneetkään sitä liikoja kuuntelemaan, vaan nelistivät esimiehensä jäljestä, niin että sapelit vilkkuivat.

Pirtti oli tyhjä tuossa tuokiossa.

—Voi sinua, Nalle rukka, minkä teit! huokasi Matti, saattaen takaisin nurkkaan vanhan ystävänsä. Häiritsit ruunun miestä hänen laillisessa toimituksessaan.

Nalle vihelsi. Hänellä ei näyttänyt olevan mitään aavistusta tekemästään rikoksesta.

Mutta seuraavana päivänä tuomittiin Matti korkean raadin edessä vetämään sakkoa viisikymmentä markkaa tai varojen puutteessa...

Noh, sen verranhan Matille juuri oli kertynyt rahaa kukkaroon. Mutta kuitenkin oli hänen mielensä sangen surullinen, kun hän raatihuoneelta palattuaan pistäytyi raatimiehen vajaan rakasta Nalleansa katsomaan.

—Eivät näytä ymmärtävän taidetta tässä kaupungissa, saneli hän. Paras, kun olisimme pysyneet kotinurkillamme!

Nalle katsoi häneen kummissaan, että sepähän ihme! Olihan suuri yleisö ollut heihin mitä tyytyväisin.

Mutta hän ei tajunnut asiaa vielä kaikessa hirvittävässä totisuudessaan.

—Sinut ne sensijaan tuomitsivat aivan kuulematta, jatkoi Matti, pyyhkäisten jotakin kosteaa silmäkulmastaan. Tuomitsivat päiviltä pantavaksi.

Nalle nuoli hänen kättään eikä ymmärtänyt ollenkaan, kuinka heikon vivun varassa hänen henkensä nyt killui.

Pistäysipä siihen mustalainenkin, piiska kourassa, Matin kanssa puheisiin. Hänkin oli ollut eilen Nallen näytännössä läsnä, samoin raatihuoneellakin tänään vastaamassa omista kolttosistaan, joista hän kuitenkin oli jotakuinkin suoriutunut. Hänet oli tuomittu vain luunsa siinä silmänräpäyksessä kaupungista korjaamaan.

—Kah, mitäs sait? kysyi hän Matilta tuttavallisesti.

Hän oli nähnyt Matin raatihuoneen pihalla, vaikka ei tiennyt vielä mitään tämän tuomiosta.

Matin ei tehnyt mieli ruveta hänelle sydänsurujaan valittelemaan. Sanoi vain, että hänen asiansa oli lykätty huomiseksi.

Katselevat siinä yhdessä karhua, niin jo rupeaa mustalainen kauppaa hieromaan.

—Myö pois minulle hunttu! sanoo mustalainen, kuin sattumalta rahoja kukkarossaan kilistäen. Saat viisikymmentä, ota pois viisikymmentä suomen markkaa!

—Ole rupattamatta! ärjäisee Matti. Johan sen turkkikin enempi maksaa.

Mutta hänen mielessään jysähtää omituisesti. Mustalaisen tarjoama kauppasumma sattuu niin merkillisesti yhteen hänen juuri suorittamansa sakkorahan kanssa.

Kentiespä tästä vielä hyväkin kauppa sukeutuu? ajattelee hän. Olisi tuo lysti kerran pettää mustalaistakin.

Tämän tekee mieli karhua. Hän tietää itsekkin aivan pilkkahinnan tarjonneensa. Hän kohottaa ja kohottaa summaa, Matti ei ole niinä miehinäkään.

—En minä mustalaiselle myö! ärähtää hän vihdoin.

—Ka, raha se on mustalaisenkin raha. Saat sataviisikymmentä.

—Häpeisit vähän! Vaan viisisataa jos maksanet, niin tuossa on! Heh!

Mustalainen, vilkas, koppanokkainen, korvarenkainen mies, on muka aivan kauhistua, vaikka tietääkin suuremmassa maailmassa ansaitsevansa tällä karhulla tuhansia. Hierotaan sitten kotvan kauppaa.

Mutta Matti on järkähtämätön. Hän on jo huomannut toisen ostohalun eikä ole taipuvainen hellittämään penniäkään.

Huokaisten täytyy mustalaisen avata räsyinen lompakkonsa, joka hänellä on syvällä paidan alla, ja lukea Matille kouraan viisi kirkasta sadanmarkan seteliä.

—Sukkela mies, ovela mies! kehaisee mustalainen kauppatoveriaan. Parahan orihin hinnan sait.

—Tokko nämä lienevät oikeitakaan? kysyy Matti piloillaan.

Mustalainen vannoo ja vakuuttaa. Kyllähän Matti setelirahat tuntee, ilman vain suotta aikojaan toista kiusoittelee. Pistää vihdoin rahat taskuunsa ja sanoo vielä kerran Nallen päätä silittäen:

—Hyvästi nyt, Nalle rukka! Kyllähän minun sinua ikävä tulee. Mutta mitäs teet! Vanha on jo äitimuorikin ja tarvitsee särpimen apua.

Nalle ynähtää surumielisesti vastaan niinkuin vasikka aidanraosta.

Mustalainenkin pyrkii siihen päätä silittämään. Mutta Nalle puistaa päätään silloin niin äkeästi, että toinen heti tempaa kätensä pois.

—Tokko tuo edes vieraisiin tottunee! hymähtää Matti.

Mustalainen viuhauttaa piiskalla ilmaan ja näyttää valkeita hampaitaan.

—Tottuu, hyvinkin tottuu, ole varma, veikkoseni! virkkaa hän iloisesti.

—Muistakin, että pidät hyvänä sitä, varoittaa Matti vielä.

—Kuin kultaa kämmenellä kannan, vakuuttaa mustalainen. Hyvä karhu, viisas karhu, mutta viinanjuoja karhu. Ei tee tenää selvinpäin.

Näin oli kauppa päätetty ja Nallen kohtalo ratkaistu jälleen hänen omaa tahtoaan vähääkään tiedustamatta.

Vielä varoitti Matti mustalaista, että tämä koettaisi saada Nallen pois kaupungista niin huomaamatta kuin suinkin. Mustalainen sanoi kyllä yskän ymmärtävänsä.

—Liet varastanut sen jostakin? naurahtaa mustalainen, viekkaasti silmää vilkuttaen.

—Huuti, heittiö! Mene sinä ja varasta kirkonkukko!

Matti poistui kiireesti raatimiehen pihasta. Oli kuin olisi paha omatunto ajanut takaa häntä ja hän tuntenut syntirahoja kantavansa.

Sinne se jäi nyt Nalle, mietti hän vielä kaukana kaupungilla astellessaan. Hyvähän toki, että henkensä säilytti! Mutta ei se ole leikki mustalaisenkaan komennon alla mieron tietä taivaltaa...

Hänestä oli kuin hän olisi oman veljensä myönyt. Eikä hän tuonut yhtään uutta koirankujetta kotikylään näiltä markkinoilta palatessaan.

RUUSUJA JA OHDAKKEITA.

Kujeelan Matin kunnianhimoiset toiveet päättyivät siihen. Hänen kävi niinkuin monen muunkin suomalaisen taiteilijan. Hän loisti hetkisen ja hävisi takaisin Suomen pirttien pimeyteen.

Hän lannistui heti ensimmäisestä vastoinkäymisestä.

Nallen taiteellinen tähti sensijaan oli vasta nousussa. Hänestä tuli kuuluisuus. Hän saavutti sen maailmanmaineen, joka Matin sielunsilmien edessä hänen saunanlautsalla istuessaan oli joskus kultaisena kangastanut.

Mutta luonnollisesti ei se tapahtunut ilman monia kärsimyksiä ja kovia koettelemuksia.

Mustalaisten kera maita ja kyllä matkatessa hän tuli vielä jotakuinkin toimeen. Tosin hän sai selkäänsä silloin tällöin ja ruokaa vain senverran, että juuri henki pihisi. Mutta muuten olivat ne ystävällistä ja iloista väkeä eivätkä noudattaneet aivan tarkasti viinankieltoakaan.

Nallea näytettiin rahan edestä heidän teltassaan, jonka he milloin minkin kylän tai kaupungin ulkopuolelle pystyttivät.

Nalle ei nyt saanutkaan esiintyä enää yhtä vapaana kuin ennen. Paksu rautakahle oli pantu hänen kaulaansa ja vitjat kiinnitetty tukevaan, maahan iskettyyn patsaseen, jonka juurella myös hänen tavallinen makuusijansa oli.

Tosin hän oli yhtä rauhallinen kuin ennenkin eikä ollenkaan tahtonut ymmärtää näitä turhia varovaisuustoimenpiteitä. Mutta ne kuuluivat mustalaisten mielestä ikäänkuin asiaan eikä yleisökään pitänyt sitä millään tavalla epäluonnollisena.

Tämä oli ensimmäinen ohdake Nallen taiteellisella polulla. Hänen oma henkilökohtainen vapautensa oli supistunut mahdollisimman vähimpään.

Toinen kova kolaus oli se, ettei hän saanut tanssia ollenkaan. Mustalaiset eivät esivallan pelosta uskaltaneet tanssittaa häntä yleisön edessä ollenkaan, teettivät vain muita temppuja, joita Nalle paljon huonommin osasi, mutta joihin hän kuitenkin tottui vähitellen piiskan ja sokerin avulla.

Hän oppi seisomaan yhdellä jalalla ja kannattamaan täysinäistä vesilasia nokkansa päällä.

Hän oppi heittämään palloja ilmassa ja ottamaan niitä kiinni vuoronperään.

Hän oppi tekemään kaikenlaisia voimisteluliikkeitä, kuten kieppiä ja jättiläistä heittämään, sekä kannattamaan pyramiidia, jonka mustalaispojat toisistaan teltan kattoon saakka rakensivat.

Jokaisen onnistuneen tempun jälkeen paukutteli yleisö aivan vimmatusti käsiään, mustalaistytöt riensivät häntä syleilemään ja suutelemaan ja hänelle ojennettiin joka taholta tukuttain nisua, suklaatia, marmelaattia ja makeisia.

Tuo oli kyllä hauskaa Nallen mielestä. Hän ei olisi vain viitsinyt aina. Mutta hänen täytyi, sillä muuten tiesi hän saavansa seurueen päälliköltä aimo selkäsauvan.

Piiska riippui aina patsaassa hänen päänsä päällä.

Suurimman tuskan tuotti Nallelle kuitenkin mustalaisten soitto, vaikka hän yhä vieläkin rakasti intohimoisesti musiikkia.

Kun seurueen päällikkö, tuo sama koppanokkainen, korvarenkainen mies, joka hänet oli ostanut, otti viulunsa ja veti ensimmäiset haikeat säveleensä, kävi väristys läpi koko hänen olentonsa. Hänen olisi tehnyt mieli peittää korvansa, painua maan alle.

Niin suuri oli tuskan riemu ja hekkuma hänessä.

Tämä olikin toista kuin Kujeeelan Matin soitto!

Myöskin Nalle oli toinen ja kehittyneempi, sillä hän oli jo paljon nähnyt maailmaa. Hän oli jo melkein täysi Mesikämmen. Mutta samassa määrin kuin hänen voimansa, viisautensa ja taiteellinen kykynsä ynnä kypsytyksensä olivat varttuneet, oli kasvanut myöskin hänen sydämensä salainen kaihomieli.

Mitä hän kaihosi? Mitä hän ikävöi? Vain tuuli, joka vapaana hongikossa vaeltaa, voi sen selittää.

Viulu ei soinut hänelle lapsen iloja eikä suruja enää, vaan hänen nuoren miehuutensa voimaa, tuskaa ja vangittua, hillittyä seikkailuhalua. Se kertoi hänelle kaukaisista maista, missä tummat jättiläismetsät ihmisjalan astumattomina humisivat, tuoksuivat tuntemattomat hedelmät ja jokainen kuluva tuokio oli kullankallis...

Ja taas kertoi se hänelle keväästä tuolla kaukana Suomen suurilla sydänmailla, missä virpi niin heleästi vihoitti, yö oli valkea kuin päivä ja päilyivät vuorten alla yksinäiset metsälammet...

Mutta enin kertoi se hänelle suurista, häntä itseään suuremmista pedoista, joita vastaan hän kerran olisi tahtonut taistella, tavata kerrankin vertaisensa, iskeä hänet maahan ja hänet musertaa...

Nalle parka! Hän ei tiennyt vielä, että kuninkaiden kohtalo on ikuinen yksinäisyys.

Usein nousi hän silloin majesteetillisesti mörähtäen seisomaan. Mutta ihmiset hänen ympärillään vain nauroivat hänelle ja riensivät hänen kahlevitjojaan entistä tiukemmalle kiinnittämään.

Miksi ei hän katkaissut niitä? Miksi ei hän temmaissut maasta irti tuota patsasta ja paiskannut tuonne hällisevään, irvistelevään kääpiöjoukkoon? Miksi ei hän hajoittanut koko telttaa ja rientänyt tuonne rajattomaan, rannattomaan vapauteen?

Hän ei uskaltanut. Hän pelkäsi, että piiska seuraisi häntä sinnekin, eikä hän tiennyt toisekseen, kuinka hän kykenisi enää tulemaan yksin toimeen kylmässä, autiossa maailmassa.

Lapsen-usko oli jo kadonnut häneltä. Hän ei luottanut enää kylliksi itseensä ja siksi oli hän muiden orja.

Hän oli jo liiaksi tottunut ihmisiin ja ihmisseuraan.

Myöskin oli hän jo liiaksi tottunut viinaan, musiikkiin ja makeisiin. Niillä, paljon enemmän kuin piiskalla ja kaulavitjoilla, oli ihmisheimo hänet orjuuttanut!

Hän lysähti murhemielisenä takaisin patsaansa juurelle. Ja hänen silmänsä saivat jälleen tuon himmeän, surullisen kiillon, joka on sammuvalla, hiiltyvällä kekäleellä ... surun siitä, että hetket vierivät hukkaan, ja apean mielialan siitä, että hiiltyy ja sammuu, vaikka alla on vielä aivan tuores ja palamaton honganpinta.

Aina ei viulu kuitenkaan näin tuskallisia ja kaihomielisiä asioita hänen mieleensä muistutellut. Välistä voi se Nallenkin mielestä soida oikein somasti, hauskesti ja rattoisasti.

Varsinkin kun kiilusilmäiset, vaskivöiset, hopean- ja kullanhelyiset mustalaistytöt tempasivat käsiinsä

räiskyvät kastanjetit ja tanssivat matolla jonkun oudon etelämaisen tanssin, kuuman kuin arojen hiekka, virtailivat myös soiton säveleet kuin tumma viini hänen sydämeensä.

Silloin rupesivat hänenkin jalkansa ihan itsestään soitontahtiin nykähtelemään.

Nallenkin olisi tehnyt mieli tanssia, mutta hän ei saanut. Vitjat epäsivät häneltä sen.

Nalle ei ymmärtänyt tuota kieltoa ollenkaan. Tosin eivät hänen kömpelöt koipensa olisi ehtineet ehkä noin nopeita askelia ottaa eikä hänen raskas, suomalainen verensä noin tulikuumana kiehua ja kihistä. Mutta miksi ei hän kuitenkin saanut yrittää?

Tiesihän Nalle, tunsihan Nalle, että hän juuri siten olisi voinut tuottaa suurinta iloa ihmisille.

Sitä, ettei hän ollenkaan saanut yrittää alalla, jota hän kuitenkin piti parhaanaan ja varsinaisenaan, piti Nalle suurimpana, verisimpänä vääryytenä, mitä hänelle mustalaisten teltassa tapahtui. Siksi hän ynähtelikin tyytymättömästi, vaikka hän ei voinut estääkään kypäliään ainakin maassa maaten muiden iloon yhtymästä.

Mutta viheltää hän sai! Ja usein soiton kestäessä nousi hän istumaan ja vihelteli perästä kaikki soitontahdit.

Se oli viatonta huvia. Siitä olivat sekä yleisö että mustalaiset mielissään. Hänen isäntänsä nyykäytti päätään viulunkäyrän yli hänelle ystävällisesti ja mustalaistytöt oikein hihkuivat ihastuksesta.

Yleisön puolelta taas hänelle silloin satamalla satoi makeisia.

Myöskin Nalle oli mielissään jouduttuaan taas täten julkisen huomion esineeksi. Eikä hän hetken perästä enää muistanutkaan äskeisiä karvaita kaukomieliään, vaan unohtui nauttimaan nykyisyydestä ja niistä siedettävistä puolista, joita se kaikesta huolimatta tarjosi hänelle.

Näin kului hänen aikansa. Näin vierähtivät hänen viikkonsa mustalaisten parissa.

Mutta tulipa tuokioita, jolloin Nallekin joskus sai karkeloida kylläkseen. Se tapahtui silloin, kun mustalaiset olivat kylien ja kaupunkien läheisyydestä poistuneet ja pystyttäneet telttansa jollekin autiolla aholle synkän korven siimekseen, siellä rauhassa rahasaaliitaan laskeakseen ja niistä iloitakseen.

Silloin ei puuttunut riemua eikä remua. Silloin sai Nallekin viinaa ja istua yhdessä muiden miesten kanssa. Silloin kävi soitto ja karkelo, leimusivat korkealle elämän juhla liekit, paloivat punaisena viha, rakkaus ja mustasukkaisuus...

Mutta seuraavana aamuna alkoi harmaa, vaivaloinen vaeltaminen.

JOHTAJA CARUSELLI.

Näin saapui Nalle mustalaisineen myös vihdoin Suomen pääkaupunkiin.

Mustalaiset pystyttivät telttansa Töölön tien varteen ja heillä oli täällä sama menestys kuin muuallakin. Rahaa suorastaan virtaili joukkueen päällikön taskuun. Menestys oli oikeastaan Nallen, mutta hänen ikuisiksi kohtalokseen taideniekkana jäikin vain muita rikastuttaa ja itse pysyä köyhänä kuin kirkonrotta.

Pistäytyipä sinne myös kaupungissa tilapäisesti majailevan sirkuksen johtajakin näiden kilpailijainsa temppeja katsomaan.

Mustalaisista hän ei välittänyt ollenkaan. Mutta hän ihastui heti Nalleen, pyysi päällikön seuraavana päivänä puheilleen ja kysyi häneltä, mitä hän vaatisi elätistään.

—Kymmentuhatta, vastasi mustalainen silmää räpäyttämättä.

Johtaja luki hänelle heti rahat pöytään. Ja vaikka mustalainen oli aluksi luullut puljauttaneensa tuota korskeata herraa niin paljon kuin suinkin katsoi mahdolliseksi, meni hän matkaansa kuitenkin se kaivertava tunne sydämalassaan, että hän tässä leikissä oli sittenkin tainnut lyhyemmän tikun vetää.

Nalle siirtyi samana päivänä uudelle omistajalleen.

Sirkus oli lähdössä kaupungista eikä Nalle muutenkaan olisi ehkä kannattanut enää näyttää siellä, sillä useimmat sirkuskävijät olivat jo uteliaisuudesta ohi menen mustalaisten telttaan poikenneet.

Hänet pantiin sentähden vain aluksi häkkiin ja lastattiin muutamien päivien kuluttua muiden petojen, kimpసుujen ja kampsujen kanssa laivaan, jonka oli määrä siirtää koko laitos Tukholmaan.

Mutta jo sieltä alkoi Nallen europalainen voittoretki.

Hänestä tuli heti yleisön suosikki, kuten kaikkialla muuallakin. Koskaan ei oltu nähty niin hauskaa, niin viisasta ja oppivaista karhua, ja mitä enemmän hän oppi ja osasi, sitä enemmän häneltä vaadittiin.

—Hän on nero, suoranainen nero! oli johtajan tapa sanoa kesyttäjäherralle, käsiään hyvästä kaupastaan hykerrellen. Hän oppii mitä tahansa. Koettakaapas keksiä taas jotakin uutta ensi kerraksi.

Ja kesyttäjäherra teki parastaan. Hän tiesi oman paikkansa ja palkkansa olevan kysymyksessä.

Nyt vasta oppi Nalle oikein tietämään, mitä suurvaltoja maailmassa taide, yleisö ja arvostelijat olivat.

—Minun taiteeni, minun taiteeni! hokivat sirkustaiteilijat alituisesti toisilleen. Ja mitä huonompia ja kelvottomampia sitä useammin ja äänekkäämmin kaikui tuo sana heidän huuliltaan.

'Minun taiteeni' vaati niin ja 'minun taiteeni' vaati näin. Mutta myös yleisöllä oli omat vaatimuksensa ja niiden edestä oli itse taiteenkin väistyttävä.

—Minä veisaan viisi teidän taiteestanne! ärjyi johtaja. Minä kysyn, kuka teille palkan maksaa. Minä! Ja mistä minulle rahat juoksevat? Yleisöltä! Menetelkää siis sen vaatimusten mukaisesti.

Se oli selvää puhetta, jonka sirkustaiteilijatkin hyvin ymmärsivät. Nuristen ja nuristen taipuivat he johtajan tahtoon siinäkin, missä heidän taiteellinen omatuntonsa vahvasti penäsi vastaan. Mutta seuraavana päivänä alkoi uudelleen saman riidan rapina.

Taiteen ja yleisön välillä olivat sanomalehdet ja niiden arvostelijat.

Heitä kohdeltiin suurella kunnioituksella. He esiintyivät yleisön täysvaltaisina edustajina.

Kansan ääni he tosin eivät olleet, sillä se kaikui vapaana ja valloillaan sirkuksen pitkiltä penkkiriveiltä katosta lattiaan. Mutta he olivat kansan tahto, kuten kansan valtuuttamat eduskunnat ja parlamentit ovat, jopa usein tuon tahdon toteuttajiakin, kuten hallitukset ja ministeriöt. Näin oli sekä lakiasäätävä että toimeenpaneva valta heidän käsissään.

Mutta heidänkin yläpuolellaan oli aina yleisö? Hekin olivat siitä riippuvaisia ja heidänkin paikkansa ja palkkansa olivat vaarassa, jos he uskalsivat uhmata yleistä mielipidettä.

Heidän tahtonsa oli kansan tahto vain sikäli kuin se toimi kansan tahdon mukaisesti.

Muuten he olivat kurjia raadollisia kuolevaisia niinkuin kaikki muutkin eikä kukaan heistä sen enempää välittänyt. Sillä yksilönä he vain harvoin olivat muita merkillisempiä.

Nalle ei tosin joutunut mihinkään suoranaisiin tekemisiin heidän kanssaan, sillä hän oli siinä onnellisessa asemassa, että hän ei lukenut eikä hänen tarvinnut lukea sanomalehtiä. Mutta hänellä oli arvostelijansa hänelläkin ja kylläkin vaikutusvaltainen siinä piirissä, josta nyt hänenkin paikkansa ja palkkansa riippui.

Se oli kesyttäjäherra, hänen harjoitusmestarinsa, jonka kädestä ei piiska poistunut milloinkaan.

Hänen nimensä oli professori.

Nalle oppi hänet pian kaikista muista erottamaan, sillä niiden luku oli legio ja hän voi häkkinsä raosta nähdä kaikki heidät.

Siellä oli hevosprofessorit ja leijonaprofessorit, koiraprofessorit ja marakattiprofessorit. Kullakin niistä oli pitkä piiska kädessä ja kaikki ne olivat yhtä ylpeät ammatistaan.

Se oli ikäänkuin jonkunlainen eläinten yliopisto tai taide-akatemia.

Heidän tehtävänsä oli opettaa taiteen vaatimuksia kasvateilleen. Johtaja piti kyllä huolen yleisön vaatimuksista.

Täällä sai Nalle oppia taiteen aakkoset ja ylimalkaan sen vähän tietopuolisen sivistyksen, jota hän sittemmin yhtä paljon suri ja vihasi kuin hän aluksi oli onnellinen ja ylpeä siitä. Vaikea oli saada päähän sitä, vielä vaikeampi siitä vapautua.

Taide vaati ensiksikin, että oli oma alkuperäinen luontonsa tyystin unohdettava.

Nalle oli tosin liian paksupäinen tajutakseen, mitä kaikkea tällä tarkoitettiin, mutta sen verran hän ymmärsi, ettei hänen suinkaan sopinut olla se, mikä oli, vaan jotakin muuta, paljon hienompaa ja korkeampaa.

Se oli Nallen mielestä päivänseivää, varsinkin apinoihin ja marakatteihin nähden.

Itse hän sensijaan oli jo kyllin hieno ja korkea omasta mielestään. Hän vaati itselleen poikkeusasemaa, jota hänen professorinsa ei mitenkään tahtonut sallia hänelle. Silloin viuhui piiska jälleen ja Nalle sai tuntea pian omassa turkissaan, että taiteessa oli sääntöjä, mutta ei mitään poikkeuksia.

—Hän on laiska, hän ei viitsi, valitti professori usein tuskissaan johtajalle. Kyllä hänellä lahjoja on, mutta hänellä on harvinaisen uppiniskainen luonnonlaatu.

— Mutta hän on yleisön suosikki! kivahti johtaja hänelle. Siksi hän on myös minun suosikkini ja teidän on siitä osviittaa otettava.

—Mutta hän ei opi mitään, hän ei opi mitään kunnollisesti, päivitteli professori. Siksi hän ei tule koskaan mitään kunnollisesti tietämään eikä taitamaan.

—Hän on sunnuntailapsi, lausui johtaja tynnyttellen häntä. Hänen ei tarvitse tietää eikä taitaa mitään. Hän saa tehdä, mitä hän tahtoo, ja yleisö on kuitenkin tyytyväinen.

—Hän menee hukkaan! huusi professori epätoivoissaan. Nuorena on vitsa väännettävä. Jos hän ei jo alussa paranna tapojaan, saa hän katua kaiken ikänsä sitä.

—Nerolla on neron oikeudet, virkahti johtaja, luoden haaveellisen katseen korkeuteen. Hän on lahja kaiken hyvän antajalta. Hänet on otettava vastaan nöyryydellä ja kiitollisuudella eikä pikkumaisella, ahdashenkisellä arvostelulla!

Ja omasta puolestaan hän ilmoitti olevansa onnellinen, että hänellä kerrankin oli laitoksessaan joku sellainen, jolla oli 'kipinä'. Sillä 'kipinä', se oli kaikki kaikessa! Hänelle oli leikkiä se, mikä muille työtä, eikä häneen nähden sopinut turhasta rikkiviisastella.

Kenellä kerran oli 'kipinä', hän ei voinut sitä koskaan kadottaa.

Hän katsoi, että hänellä itselläänkin oli kerran ollut 'kipinä' ja oli vieläkin, vaikka se nyt riksuttikin tuolla syvällä tärkätyn frakkipaidan ja timanttisten rintanappien alla. Mutta se oli siellä kuitenkin ja se kohotti hänet hänen omissa silmissään kokonaan yläpuolelle jokapäiväistä ympäristöään.

Hän oli ollut vain tavallinen voimistelija ja hevostaiteilija aikoinaan. Mutta sitten oli hän äkkiä oivaltanut oman sisällisen kutsumuksensa ja ruvennut ilveilijäksi.

Hän oli ollut hyvä ilveilijä.

Hänkin oli ollut yleisön lemmikki ja siksi katsoi hän sitä yhä vieläkin jokaisen kunnan taiteilijan ensimmäiseksi tunnusmerkiksi.

—Yleisö on aina oikeassa, oli hänen tapansa sanoa. Arvostelijat voivat vielä erehtyä, mutta ei yleisö. Se painaisee vain peukalollaan ... näin, ja tuntee heti, missä on 'kipinä'.

Hän oli ollut sängen hoikka ja siro poika siihen aikaan. Nyt oli hän pyöreävatsainen, kaljupäinen, kaksileukainen ilmiö, viikset vahatut, neilikka napinlävessä, ja kasvoilla huolestuneen, täsmällisen liikemiehen ilme, jolla on aina kiire ja aina jotakin tavatonta, elämän ja kuoleman tärkeää toimittamista.

—Kova välttämättömyys, ahtaat aineelliset olosuhteet! oli hänen tapansa myös huoahdella alammaisilleen. Ne pakottivat minut sitten johtajaksi siirtymään. Minun täytyi uhrautua. Mutta, jumalan kiitos, minä en nykyisestä asemastani huolimatta toki koskaan ole antautunut aineen orjuuteen enkä voinut unohtaa omaa sisällistä kutsumustani.

Hän esiintyi itse enää vain harvoin ja silloinkin vain taidersastajana, jonkun oikein jalorotuisen hevosen selässä, joka jo sellaisenaankin oli nähtävyyks. Teki sen vain ikäänkuin leikin päältä ja muistuttaakseen vanhoille ihailijoilleen, että hän vielä oli olemassa ja että hänessä vielä eli entinen taiteilija.

Silloin oli sirkuksessa juhlahetki. Silloin kokoontui koko sen henkilökunta klovneista ja rekkitaiteilijoista viimeiseen balettiansijattareen ja juoksupoikaan saakka sen oven eteen, josta hänen piti tulla esille, ja pitkät, marskisauvaiset airueet kuuluttivat korkealla äänellä:

—Johtaja Caruselli esiintyy!

Ja johtaja Caruselli ratsasti esille hymyilevänä, onnellisena ja eleganttina välkkyvässä silinterissään, tervehtien oikeaan ja vasempaan, paljastaen kaljua päälakeaan ja jo edeltäpäin valmiina yleisön suosion myrskyjä vastaan ottamaan.

Niitä ei häneltä koskaan puuttunutkaan.

Vanhojen ihailijainsa mielestä hän oli yhä vieläkin ennallaan, ja yhä vieläkin sama säteilevä, voittamaton Caruselli, joka hän oli neljäkymmentä vuotta sitten ollut. Herrat taputtivat hänelle siksi, että he muistivat hänen klowni-aikansa, ja nuoret naiset siksi, että heidän äitinsä ja iso-äitinsä olivat samoin hänelle taputtaneet.

Enimmän ihastuneita olivat itse sirkustaiteilijat. He eivät voineet kyllin äänekkäästi ilmaista ylitsevuotavaa ihastustaan ja hurmaustaan, joka oli sitä vilpittömämpää, mitä enemmän heidän paikkansa ja palkkansa oli kysymyksessä.

Mutta syrjässä he sylkäisivät ja kuiskasivat toisilleen:

—Vanha variksenpelätys! Jos hän ei olisi meidän johtajamme, olisin minä nyt varmasti viheltänyt.

Ja toiset lisäsivät:

—Että hän vielä viitsii kuvatella! Hän, joka ei tiedä taiteen vaatimuksista enempää kuin sika hopealusikasta!

Viime vuosina oli yleisö kuitenkin alkanut osoittaa huomattavaa kylmentymistä.

Vanha Caruselli huomasi sen kyllä, vaikka hän ei ollut sitä huomaavinaan. Sanomalehdet eivät maininneet enää joka kerta erikseen hänen esiintymisestään, ja jos mainitsivatkin, tekivät sen kylmästi ja välinpitämättömästi. Täytyi palkata maksettuja kättentaputtajia aina taajempaan yleisön joukkoon, varsinkin parvekkeelle, joka ei koskaan osannut oikeata sopivaisuutta noudattaa, eivätkä ensi rivienkään istujat viitsineet enää muuta kuin kerran pari heikosti käsiään läiskäyttää, huolimatta hänen monista uudistetuista tervehdyksistään.

Kaikki tuo katkeroitti vanhan Carusellin mieltä ja olisi varmaankin ollut omiaan saattamaan hänen harvat hapsensa murheella hautaan, jos hänellä olisi ollut niitä ja ellei hän olisi yksinäisinä hetkinään lohduttanut sillä, että yleisön maku silminnähtävästi oli huonontunut.

Mutta sekin oli sangen heikko lohdutus! Sillä olihan yleisö toiselta puolen aina oikeassa.

Nalle tuli hänen avukseen.

Hän oli huomannut heti kotkansilmällä, mikä aarre Nalle hänelle tulisi olemaan. Mutta vasta lähemmin Nalleen tutustuttuaan hän tuli täysin vakuutetuksi siitä, että juuri Nalle oli luotu hänen laskevan tähtensä nostajaksi, hänen vanhuutensa valoksi ja silmäteräksi.

Hänelle pälkähti päähän nerokas tuuma opettaa Nalle ottamaan ratsas-askeleita sekä kantamaan miestä ja satulaa.

Itsellään ei hänellä luonnollisesti ollut aikaa siihen. Karkeamman, alustavan työn sai professori tehtäväkseen.

Professorilla ei ollut 'kipinää'.

Hän oli muuten tuiki vilpiton mies ja tunnollinen ammatissaan. Mutta hän ei ymmärtänyt muuta opetustapaa kuin piiskan ja oli aina valmis pienentämään Nallen ruoka-annoksia, jos tämä jollakin muotoa oli itsepintaista luonnonlaatuaan osoittanut.

Nalle puolestaan ei tahtonut ollenkaan taipua tähän opetustapaan. Myöskään ei hän voinut koskaan tottua oikein opettajansa, luisevan, pitkäkaulaisen kuikkanan kimeään ääneen, jolla tämä jakoi lyhyitä, täsmällisiä määräyksiään.

Hän oli ennen menestyksellä toiminut leijonankesyttäjänä. Mutta tässä hän tapasikin sellaisen tahkon, että kaikki hänen entiset, koetellut keinonsa osoittautuivat riittämättömiksi.

—Ennen minä kesytän sata Afrikan leijonaa kuin tuon yhden suomalaisen lautapään! ähkyi hän usein hiessäpäin. Ja kuitenkin minä näen, että hän ymmärtää kyllä, mitä minä tarkoitan. Hän vain on niin juupelin itsepäinen!

Johtaja kävi joka päivä hänen tuloksiaan tarkastamassa. Ja joka kerta sai harjoitusmestari kuulla kunniansa.

—Teillä ei ole 'kipinää', moitiskeli hän tyytymättömänä. Te ette ymmärrä eläimiä. Te ette osaa asettua heidän kannalleen. Te ette näe salamantavoin suorastaan heidän sydämeensä. Nero sensijaan...

Professori oli niin usein kuullut häneltä, ettei hän ollut mikään nero, että hän ojensi piiskansa hänelle kärsimättömänä.

—Herra johtaja on hyvä ja koettaa itse, sanoi hän. Minun vähäpätöinen kykyne näkyy olevan tuiki tarpeeton tässä.

—Sitä en sano, koetti johtaja häntä lepyttää. Mutta Nalle on jalokivi, todellinen jalokivi, tosin hijomaton vielä, mutta kuitenkin smaragdi, joka on kerran halki maailman säteilevä. Ei sovi lyödä rikki sellaista halkonuijalla...

—Sen kalloon ei saa oppia nuijallakaan, huokasi professori.

—Siellä on jo oppia tarpeeksi, väitti johtaja. Täytyy vain herättää hänessä harrastusta ja kunnianhimoa... Nalle! Katsokaas, hän tottelee heti minua.

Ja johtaja antoi pienen näytetunnin.

Nalle totteli häntä mielellään, sillä johtaja ei koskaan käyttänyt piiskaa ja sitäpaitsi hän piti tämän syvästä basso-äänestä, joka jossakin määrin muistutti hänen omaansa. Ikäänkuin professorin kiusaksi hän silloin taisi paljon semmoistakin, jota ei kukaan ollut hänelle ikinä opettanut.

—Siinä se on! virkahti johtaja mielissään näytetuntinsa lopetettuaan. Vain nerot voivat neroja ymmärtää. Nero on kuin majakka merellä. Minnepäin se vain kääntääkin heijastajansa, siellä loistaa se kirkkaammin kuin tuhannet öljytuijut.

—Öljytuijulla herra Caruselli tarkoittaa arvattavasti minua? kysyi professori, kapean kaulan suonet vihasta pullistuneina.

—Sitä en ole sanonut, väitti johtaja, taputtaen häntä olalle hyväntahtoisesti. Minä olen sanonut vain, että teiltä puuttuu yhtä ja toista tuolta noin ... ja ennen kaikkea jotakin, joka olisi välttämätöntä teidän ammatillenne.

Ja samalla osoitti hän sormellaan aivan selvästi professorin päänuppia.

—Herra johtaja väittää, että minä en ymmärrä ammattiani! kiljui professori. Minä, minä, minä, joka...

—Te ette ymmärrä ihmisiä ettekä eläimiä! huusi johtaja, hänkin vuorostaan kimmastuen. Te ette ymmärrä, että *teidän* on heitä ymmärrettävä eikä *heidän* teitä. Te ette ymmärrä, että te ette ymmärrä mitään, pässinpää! Siinä se! Kuka te olette? Mitä te tahdotte? Kuka teille palkan maksaa? Noh? Tjah! Oletteko nyt tyytyväinen.

Tämä jokapäiväinen riita meni niin pitkälle, että professori kerran täydellä todella asetti johtajan valittavaksi, kumman hän mieluummin tahtoi pysyttää palveluksessaan, hänet vai Nallen.

Johtaja valitsi empimättä Nallen.

—Menkää, menkää, menkää! komensi hän kiukkuisesti kansliahuoneensa ovea osoittaen. Tuollaisia nälkätaiteilijoita saan minä milloin hyvänsä ja mistä hyvänsä. Mutta sellaista Nallea minä en saa rahallakaan.

Johtaja otti nyt itse hoitoonsa hänet. Ja Nalle oppi nyt muutamissa päivissä enemmän kuin hän ennen oli oppinut viikoissa. Johtajalla oli kaikki syy olla ylpeä sekä hänestä että omasta opetustaidostaan.

Sellainen hän oli ja sellaisena hän pysyi. Hyvällä sai hänet mihin tahansa, mutta pahalla ei edes jäsentäkään hievauttamaan.

KUNNIAN KUKKULOILLA.

Se oli suuri juhlapäivä koko sirkukselle, jolloin Nalle ensi kerran esiintyi ja jolloin kaikissa Tukholman sanomalehdissä oli luettavana tuumanpaksuisilla kirjaimilla:

Nalle, Suomen Karhu. Ohjaa itse Herra Tirehtööri Caruselli.
Hämmästyttävää! Ennen kuulumatonta!

Vanha Caruselli oli jo ennakolta hyvin valmistanut yleisönsä taitavalla reklaaminteolla ja uteliaisuutta herättävillä pikku-uutisilla. Tiedettiin, että jotakin tavatonta oli tulossa, mutta ei tiedetty mitä. Sirkus täyttyi sinä iltana ylimääräisiä paikkojaan myöten.

Jotkut arvelivat, että entinen klawni oli johtajassa saanut voiton ja hän ruvennut vanhoilla päivillään hulluttelemaan. Toiset hymähtelivät vain viisaan näköisinä ikäänkuin olisivat jotakin tietäneet, vaikka eivät tietäneetkään mitään, ja kolmannet taas olivat valmiit lyömään vetoa siitä, että vanha Caruselli oli antautunut musiikin alalle.

—Saattepa nähdä, että se on niin, väittivät he vilkkaasti, saattepa nähdä! Hän lyö rumpua ja karhu tanssii. Siitä tulee hyvin hullunkurista.

Ohjelman muut numerot eivät herättäneet mitään erikoista huomiota. Kaikki odottivat vain kärsimättömästi illan suurta loppupamausta.

Vihdoin soitti musiikki fanfaarin ja alotti sitten erästä marssintahtia, jonka mukaan taideratsastajien oli tapana esiintyä.

Yleisön jännitys kohosi äärimmilleen.

Mutta sieltä ratsastikin samalla esiin itse johtaja Caruselli yhtä hymyilevänä, häikäisevänä ja eleganttina kuin ennenkin, välkkyvää silinteriään kohotellen, kaljua päälakeaan paljastellen ja tervehtien tuttuja ja tuntemattomia oikeaan ja vasempaan.

Se ero vain, että hän tällä kertaa ratsasti karhun selässä.

Hän ratsasti! Hän ratsasti todellakin karhun selässä! Ja karhu totteli häntä todellakin, otti kaikki laukat, juokset ja askeleet aivan oikeassa tahdintemossa kertaakaan hairantumatta!

Tällä kertaa ei tarvittu mitään palkattuja kättentaputtajia. Yleisön innostus oli rajaton! Kaikki nousivat paikoiltaan, huusivat ja huitoivat nenäliinoja, heittelivät vielä kukkiakin ensi penkeiltä, aitioista ja parvekkeelta.

Kukkaissateen oli vanha Caruselli tosin itse varmuuden vuoksi ennakolta järjestänyt.

Kuningas itse kurkisti esille aitiostaan ja otti osaa kättentaputuksiin.

Nalle pysähtyi ja tervehti häntä. Ja jälleen jymisi koko sirkusrakennus hurjista, raivokkaista suosionosoituksista.

Myöhemmin illalla oli hänellä onni tulla myös esitellyksi kuninkaalle ja hänen perheelleen, jotka eivät voineet kyllin kehua johtaja Carusellia ja hänen uutta kasvattiaan.

Kuninkaantytär itse ojensi Nallelle makeisia omasta silkkipussistaan, joka oli kullalla ja päärlyillä kirjaeltu.

—Teillä on tästälähtien oleva oikeus kutsua laitostanne minun omaksi Kuninkaalliseksi sirkuksekseni, lausui kuningas armollisesti, ojentaen samalla oman hopeisen nuuskarasiansa syvään kumartuneelle johtajalle. Minä näen, että te olette nero kaikkien sirkustaiteilijain seassa.

—Teidän majesteettinne, teidän majesteettinne ..., sopersi vanha johtaja liikutettuna. Mitä minä olen aina sanonut? Minä olen sanonut, että vain nerot voivat neroja ymmärtää.

Se ilta oli onnellisin johtaja Carusellin koko elämässä.

Nythän se oli, nythän se oli niinkuin sen ollakin piti taas! *Noinhan* se oli ennenkin ollut, noinkin hän oli ennenkin maailman mahtavien kanssa keskustellut, noin oli suosion ukkonen jylissyt hänen ympärillään ja noin oli suuri yleisö hänet ennenkin ymmärtänyt.

Sinä iltana vanha Caruselli itki. Hän halasi Nallea kaulasta ja puheli sekavia sanoja kesken nyyhkytyksiensä.

—Poikani, rakas poikani! kuultiin hänen huudahtelewan omalla italialaisella äidinkielellään. *Caro mio, caro mio!* Sinä minun vanhuuteni valo! Sinä minun turvani ja tukeni!... Mitä voisin minä tehdä sinulle? Kuinka palkita sinua? Annan sieluni sinulle, annan henkeni ja vereni!... Elän uudelleen sinussa, näen oman neroni sinussa... Kuljet kohti loistavaa tulevaisuutta... Mikä olen minä sinun edessäsi? Heinä, joka tuleen heitetään! Halveksi minua, pure minua, polje minua, mutta älä koskaan eroa minusta!...

Näin nyhkytti vanha Caruselli ja kaikki sirkustaiteilijat seisoivat hartaina hänen ympärillään. Tällä kertaa olikin heidän hartautensa aivan vilpittön, sillä samalla kuin heidän johtajaansa oli näin suuri ja odottamaton onni kohdannut, oli kohonnut myös heidän oma arvonsa ja he voivat tästälähtien nimittää itseään 'Hänen Majesteettinsa omiksi Kuninkaallisiksi Ruotsalaisiksi sirkustaiteilijoiksi!'

Seuraavana päivänä sisälsivät sanomalehdet pitkiä selontekoja tästä merkillisestä näytännöstä ja johtaja Carusellin nimi oli kaikkien huulilla. Mutta Nallekaan ei jäänyt tästä yleisestä suosionosoitusten tulvasta osattomaksi. Julkinen mielipide nimitti hänet Suomen kansalliskarhuksi ja sillä nimellä hänet sittemmin tunnettiin ensin vanhassa, mutta myöhemmin myös uudessa maailmassa.

Nallesta itsestään oli samantekevää, nimittivätpä ne sitten häntä miksi tahansa. Hän tunsikin vain koneellisesti täyttävänsä jotakin itseään korkeampaa tehtävää, jota hän ei ollut itse määrännyt itselleen, jonka suhteen hänellä ei ollut koskaan ollut mitään vaalin valtaa, vaan joka oli syntynyt hänen kerallaan niinkuin se oli kerran kuolevakin.

Hän oli todellinen taiteilija.

VANHA MESIKÄMMEN.

Nalle harmeni voitoissa ja laakereissa.

Hänen turkkinsa hallavoitui yhä enemmän, hänen koipensa alkoivat kangistua ja hänen päänsä kävi päivä päivältä aina suuremmaksi ja raskaammaksi. Joskus pelkäsi hän sen suorastaan putoavan omista nikamistaan.

Vielä oli hänellä kuitenkin yhdeksän miehen voimat kummassakin kädässään. Vielä kuuli hänen korvansa herkästi tanssin ja marssin tahdit, vielä taisi hän kaikki temput, jotka hän oli oppinut nuoruudessaan, eikä hänen taituruutensa ollut koskaan ennen ollut näin korkealla.

Mutta hän ei oppinut enää mitään uutta. Hän taisi vain sen, minkä hän oli oppinut nuoruudessaan.

Hänellä ei ollut mitään työn-iloa tai kunnianhimoa enää. Hän ei mitenkään olisi viitsinyt enää näyttää muille taitojaan. Hänelle olisi jo aivan hyvin riittänyt se tieto ja tunto, että ne olivat olemassa, millä hetkellä hyvänsä hän tahtoi ottaa ne esille.

Hänen ympäristönsä tuomio ja arvostelu olivat hänelle jo yhdentekeviä. Hän oli käynyt niin välinpitämättömäksi jo omasta arvostaankin, että hän salli pässin ratsastaa selässään ja pienten simpansipentujen riippua kiinni takavilloistaan.

Miksi en sallisi heidän leikkiä kanssani? tuumi Nalle. Tiedänhän minä, että jos tahtoisin, voisin yhdellä kädellä kädellä murkata heidät.

Mutta miksi sen tekisin? En viitsi, ei kannata! He ovat liian vähäpätöisiä. Minä vain aateloisin heidät kuningas-iskullani.

Nalle oli sanalla sanoen väsynyt. Ja oli hänellä muutakin syytä tuntea itsensä yksinäiseksi ja ylenkatseelliseksi.

Vanha johtaja Caruselli oli kuollut jo ammuin ja hänen poikansa perinyt niin sirkuksen kuin Nallen että muunkin huoneenhallituksen. Hänen kanssaan oli uusi aika koittunut myös sirkukseen. Ei välitetty enää niin paljon jalosta ratsastustaidosta. Painijat olivat nyt pääasiana.

Nalle oli yhä edelleen yleisön suosiossa, mutta hän ei ollut mikään vetoa enää. Kaikki tunsivat hänet ja hänen temppunsa jo ulkoa, olipa sellaisia, jotka uskalsivat jo haukotella hänen esiintyessään.

Totta oli, että hän itse haukotteli vielä enemmän. Häntä ikävystytti! Mutta, hänestä tarttui tuo ikävystymisen tunne myös yleisöön, eikä nuori johtaja ollut koskaan häneen tyytyväinen.

—Meidän täytyy saada uusi Nalle tähän laitokseen! sanoi hän pahantuulisen näköisenä eräälle harjoitusprofessorille, kun Nalle taas oli tehnyt temppunsa tavallista välinpitämättömämmin. Tämä alkaa horista honkiin jo.

Harjoitusprofessori, joka oli vanhan Carusellin ajoilta ja jolla oli entinen pyhä kunnioitus Nallea kohtaan, avasi silmänsä selkoselälleen.

—Uusi Nalle! ihmetteli hän. Sellaisia ei vain kasvakaan joka kuusen oksalla. Nalle ei olekaan mikään tavallinen karhu, Nalle on nero! Teidän autuas isänne, luvalla sanoen...

—Minun autuas isäni, luvalla sanoen, tiuskasi nuori Caruselli luoden ankaran ja läpituokevan katseen häneen, piti palveluksessaan paljon vanhaa rajua, josta meidän on aika vähitellen vapautua. Ainakin on hänen esiinnyttävä harvemmin kuin ennen. Hän suorastaan tarvelee meidän ohjelmaamme.

—Hän on kuitenkin talon vanha ja uskollinen palvelija, uskalsi harjoitusprofessori vaatimattomasti huomauttaa, samalla ajatellen surumielisesti omaa tulevaista kohtaloaan.

—Mutta yleisö vaatii uutta, joka päivä uutta! kivahti nuori herra hänelle. Me emme elä vanhalla, olkoon se sitten kuinka kunnioitettavaa ja uskollista tahansa. Me kuolemme nälkään. Vai otatteko te opettaaksenne Nallelle uusia temppuja?

Ei, sitä ei harjoitusprofessorikaan uskaltanut ottaa osalleen.

—Siinäpä se! virkahti nuori Caruselli voitollisesti. Te ette itsekään usko siihen. Te näette, meidän on hankittava uusi Nalle.

Toistaiseksi tyydyttiin kuitenkin vain siihen, että Nallen oli harvemmin esiinnyttävä.

Nallella oli nyt kyllin aikaa maata häkissään, ajatella ja uneksia. Ja koska uni olikin jo paras nautinto hänelle, makasi hän silmät kiinni päivät pitkät, niin että monta kertaa katsottiin jo kuolleeksi häntä. Mutta hän eli kyllä! Hänen sielunsa oli vain kääntynyt niin sisäänpäin, ettei ulkomaailman pauhu ja touhu häneen ulottunut.

Mitä hän uneksi, mitä hän ajatteli sitten?

Kukaan hänen ympärillään ei sitä ymmärtänyt. Vain joskus yön pimeydessä, kun hän piti pitkiä yksinpuheluja itselleen, kuuluivat muut eläimet kummakseen hänen haastelevan vapaudesta, jota hänellä ei ollut koskaan ollut, ja onnesta, joka ei ollut koskaan koittava hänelle.

Näin hän haastoi:

»Minä olen Mesikämmen, metsän kuningas.

Ei ole minulla vertaistani korven kulkijoiden seassa. Kun ärjähdän, kaikki peljästyvät. Kun lyön kämmeniäni, korpi kajahtelee. Voin vieläkin kiskoa juurikkaan suosta ja heittää sen kymmeniä syliä ryteikköön.

Mutta minä olen jo vanha ja tunnen loppuni lähestyvän.

Halajan takaisin sammaleisille sijoilleni. Ei ole minun kotini täällä, vaan tuolla siintävän salon sisässä, keskellä autioita, jylyiseviä vaaroja seisoo Ilvolan tupa ja siellä asuvat minun ystäväni ja toverini.

Siellä tahdon minä istua päässä pitkän pöytälaudan, hyvät kuomani Hukka ja Kettu Repolainen vierelläni, kaataa sarkkani täyteen hopean-helmeilevää nestettä ja kertoa ajoista, jotka olivat ennen meitä, ja tapauksista, joita vasta meidän jälkeentulevaisemme tulevat näkemään. Sillä ei ole kaikki niinkuin oli ennen ja paljon on muuttuva siitä, mitä nyt näemme edessämme.

Tahdon puhua heidän kanssaan myös elämän tarkoituksesta, jota en ymmärrä, ja kohtalon pilvistä ja päivänpaisteesta, jotka kulkevat meidän päämme päällä.

Olen niin vanha, etten tajua edes oman elämäni tarkoitusta, ellei se riitä, että olen koettanut nauttia siitä niin paljon kuin suinkin ja maksaa jokaisen nautinnon yhtä suurella kärsimyksellä.

Mutta minä en tahdo kärsiä enää. Ja siitäkin huomaan minä loppuni lähestyvän.

Halajan tavata kuun ukon ja haastella hänen kanssaan, nähdä puiden puhkeavan lehteen ja jälleen kellastuvan, siksi kuin en viitsi tuotakaan enää, vaan paneudun pitkälleni hallavapartaisen kuusen alle.

Tahdon korkeaan kotiini, iloiseen avaraan, taivaskatteiseen Ilvolaani.

Siellä ei kynnys kysele, kuka olen, eikä veräjä vaadi minua tilille elämänvaiheistani. Siellä riittää, että

olen mesikämmen, metsän kuningas.

Siellä surma minua vastaan suolla hiihtäköön, siellä tauti minut talvitiellä kohdatkoon. Sinis siellä minut valkea vivilumi peittäköön, kunis heräjän lemuaviin lehtoihin Tuonen tuollapuolen.

Siellä on Manan eukko tarjoava minulle tuopin tuoreinta koivunmahlaa.

Siellä pääsen myös kerran painajaisestani. Tuosta, joka tulee yöllä minun ylitseni, niin että ääneen ärjähtelen ja olen juoksevinani kuin hengen edestä, mutta en saa sitä eksytetyksi, se seuraa kantapäällä, olen kuulevinani jo sen lämpimän läähätyksen korvissani.

Tiedänhän minä, ettei siellä ole ketään. Käännyin ympäri ja kuulen vain oman sydämeni raskaan jyskytyksen.

Kuka se on? Mitä se on? Pelkään, että sen nimi on *Pimeys* ja että koetan turhaan paeta sitä.

Siitäkin huomaan minä loppuni lähestyvän.»

VAPAUS.

Niin koitti kerrankin se suuri hetki! Niin katkaisi vihdoinkin kahleensa vanha Mesikämmen ja osoitti, että hän todellakin oli metsän kuningas.

Hän itsekään olisi tuskin uskonut enää, sillä hänkin oli jo ruvennut epäilemään omia voimiaan. Mutta se onnistui kuitenkin, onnistui kuoleman uhallakin!

Se tapahtui silloin, kun Nalle ensimmäisen kerran elämässään tapasi itsensä arvoisen vastustajan. Ja se tapahtui kaukana eteläisissä maissa, missä ihmiset ovat raaempia ja julmempia kuin täällä ja missä julkiset eläintaistelut vielä ovat sallittuja.

Nuori johtaja Caruselli oli lopullisesti ikävystynyt Nalleen ja tehnyt totta uhkauksestaan. Hän oli hankkinut uuden Nallen.

Se oli suuri, harmaa, amerikalainen kontio, paljon suurempi Nallea, tuotu tuoreine voimineen suorastaan aarniometsän syvyydestä.

Hänet oli valittu Nallen pyöveliksi.

Nuori Caruselli oli katsonut tämän parhaaksi tavaksi raivata tieltä hänet. Hän tahtoi hyötyä Nallesta vielä kuolemassa niin paljon kuin mahdollista.

Pääsylippujen hinnat olivat kymmenkertaisiksi korotetut. Sirkus oli täynnä vilkkaita, äänekkäitä, tumma-ihoisia ihmisiä, jotka huusivat ja hälisivät tavatonta näytelmää odotellessaan. Että yleisön jännitys olisi vielä suurempi, ei ollut edes häkkiä areenan ympärille pystytetty, vaan kumpikin peto kiinnitetty vain vankoilla rautavitjoilla kahteen patsaaseen vastapäätä toisiaan, mutta niin pitkän välimatkan päähän, että he eivät heti pääsisi toisiaan raatelemaan, ainoastaan jakelemaan aluksi potkuja ja korvapuusteja.

Sitten oli määrä oikealla hetkellä höllentää vitjoja. Mutta näytännön täytyi kestää jonkun aikaa, jos mieli yleisön saada täysi nautinto rahoistaan.

Nalle suuttui heti, kun hän näki vastustajansa.

Hän ymmärsi kyllä, että se oli siihen tuotu hänen kiusakseen, vaikka hän ei vielä tajunnut täyttää totuutta eikä koko tilaisuuden kaameaa tarkoitusta.

Ja häntä harmitti, että tuo oli tuotu siihen juuri nyt, kun hän itse oli vanha ja väsynyt eikä enää entisissä roveissaan.

Häntä suututti niin, että kumea mörähdys pääsi hänen kurkustaan. Kuitenkin päätti hän aluksi pysyä niin tyynenä kuin mahdollista.

Toinen kontio tuli heti kahdella jalalla möristen häntä kohden niin pitkälle kuin vitjat ylettivät, ja kun ei päässyt pitemmälle, karjui, raivostui ja kalisteli kahleitaan.

Nalle odotti sillä aikaa, mitä tuleman piti, ja istui rauhallisena patsaansa juurella.

Oli mahdoton saada siitä liikkeelle häntä. Koetettiin piiskaa, koetettiin terävää piikkiäkin. Nalle vain ei liikahtanutkaan. Mutta jokainen hänen hermonsansa oli jännitetty ja hänen jäsenensä nytkähtelivät suonenedon tapaisesti.

Hän alkoi ymmärtää. Hän alkoi tajuta, että oli tarkoitus syöstä hänet tuon hurjistuneen jättiläisen suuhun, joka jo kaukaa katsoen näytti häntä niin paljon suuremmalta ja väkevämmältä. Mutta hän päätti myöden henkensä kalliista ja osoittaa vielä vanhoillaankin, ettei häntä saatu pilkata turhaan eikä varsinkaan rankaisematta hänen suhteensa epäjalosti menetellä.

Vihdoin höllennettiin vitjat. Tuo toinen karkasi heti ärjähtäen häntä kohden.

Siinä silmänräpäyksessä oli Nalle hänen kimpussaansa. Ja nyt alkoi taistelu, jonka vertaista ei ole käyty etelän eikä pohjan taivaan alla.

Nuori, raaka voima ja vanha, koeteltu ja kehitetty taituruus siinä taistelivat vastakkain. Nalle ei ollut suotta niin monessa opissa ollut, niin monia temppuja tehnyt ja niiden kautta järkeään kehittänyt. Jos tuon toisen jäntereet olivat raudasta, olivat hänen teräksestä. Jos tuo toinen osasi antaa iskuja, osasi Nalle, ei ainoastaan antaa, vaan myöskin väistää niitä.

Ja tässä taistossa noita hänen molempia taitojaan kyllä tarvittiin.

He kamppailivat milloin kahdella, milloin neljällä jalalla. Nalle sai ensin hyvän otteen vastustajansa lapaluusta ja repäisi irti sen, mutta menetti samalla toisen korvansa, johon tuo hirviö oli terävät hampaansa iskenyt. Tuskasta karjuen syöksyivät he jälleen kiinni toisiinsa.

Veri virtaili. Henkeä pidättäen seurasi yleisö heidän otteluaan.

He painivat nyt jonkun aikaa sylipainia raadellen toistensa kylkiä ja koettaen päästä puremaan toistensa kaulavaltimoita. Mutta äkkiä päästi Nalle otteensa, jolloin toinen kellahti selälleen. Ennen kuin hän tuosta selvisi, oli Nalle puraissut poikki hänen kurkkutorvensa.

Aarniometsien harmaakarhu ei koskaan enää noussut siitä.

Mutta Nalle oli vasta päässyt verenmakuun, jota hän ei ollut vielä tuntenut koko elämässään. Myöskin hänen raat, syvällä piilleet vaistonsa olivat heränneet, hän päästi kumean karjahduksen katsoi ympärilleen kuin etsien uutta saalista.

Hän oli todellakin komea siinä seisoessaan, suurena, hallavana, verta-vuotavana vuorena, kaatamansa otuksen päällä, joka vielä viskeli kypäliään kuolintuskissaan. Koko sirkus kaikui hänen kiitostaan.

Nalle ei nähnyt ketään yksityistä ihmistä. Hän näki vain tuon suuren, ulvovan, tuhatpäisen pedon, joka niin usein ennenkin oli ulvonut hänen edessään, mutta jonka kanssa hänellä ei vielä koskaan ollut ollut tilaisuutta koetella voimiaan. Ja ensimmäisen kerran elämässään hän tunsu, että siinäkin oli vihollinen, joka oli voitettava ja lannistettava.

Miksi ne ulvoivat niin? Oliko niiden tarkoitus häntä ärsyttää? Luulivatko he, että hän pelkäisi heitä tai että hän oli riippuvainen heidän kiitoksestaan ja moitteestaan?

Hätkö heidän orjansa? Ei ikinä! Ennen saivat nuo olla hänen orjiaan!
Eikö hän ollut metsän kuningas? Tahtoivatko ne tuntea hänen kypäliään?

Hänen silmänsä pimenivät. Hänen suonensa pullistuivat, yhdellä ylivoimaisella, yliluonnollisella ponnahduksella hän taisteli itsensä vapauteen.

Vitjat murtuivat, kahleet katkesivat. Kova rauta taittui kuin korsi hänen käsissään.

Nyt ei ollut kysymys taituruudesta enää. Itse korpi, itse korven synkkä voima kohisi hänen suonissaan kiireestä kantapäähän.

Kuului kauhunhuutoja yleisön joukosta. Kaikki sirkusprofessorit riensivät häntä hillitsemään. Mutta Nalle ei ollut hillittävässä enää. Hän oli nyt verestä juopunut, hurmaantunut omasta voimastaan ja voitostaan.

Salamana sinkosi hän yleisön joukkoon, teki puhdasta, mihin hän tuli, löi murskaksi jokaisen, joka sattui hänen onnettomalle, miesmurhaiselle vapaustielleen, tallasi vaimot ja lapset jalkoihinsa, iski viallista niinkuin viatontakin. Häntä hosuttiin, häntä pistettiin puukoilla ja ammuttiin revolvereilla. Kaikki näytti hänestä kilpistyvän. Hän oli yhtä tunnoton muiden tuskille kuin omilleenkin.

Rajaton kauhu täytti sirkuksen.

Näin riehui hän kuin kuolon enkeli, kuin Herran viikatemies sotakentällä, siksi kuin avoin ovi sattui hänen eteensä ja hän näki pitkän käytävän päästä tyynen, tuikkivan tähti-yön. Sinne syöksyi hän yhdellä harppauksella.

Vapaa, vapaa! Hän ei tahtonut aluksi uskoa sitä ollenkaan.

Mutta olihan se totta. Eiväthän mitkään kahleet painaneet häntä. Ei kuulunut käskijän ääntä, ei näkynyt rautaristikkoja. Siis mitä kohden?

Siis pohjoiseen!

Pois, kauas sinne, missä oli hänen syntymäsjansa ja hänen lapsuutensa leikkitantereet!

Yöt päivät samosi hän niitä kohden. Hän otti oppia kuusta ja otavasta, ja mitä hän ei tiennyt, sen sanoi hänen varma vaistonsa hänelle. Hän ui suurten virtojen poikki. Hän kiipesi korkeimpien tunturien laelle. Ja jokaisen, joka tuli hänen tielleen ja tahtoi estää häntä, ihmisen tai eläimen, hän iski kuoliaaksi.

Verin pirskoitettua oli Nallen vapaustie. Rikos ja kauhu kulkivat hänen kantapäillään. Mutta hän tunsu ja aavisti omassa sydämessään, että vapaus sille, joka kerran oli kahleita kantanut, oli vain rikoksilla saavutettavissa.

Niin tunsu hän eräänä päivänä lähestyvän syntymäseutujaan.

'Tervetuloa!' oli hän luullut hongikon huutavan hänelle. 'Tervetuloa!' oli hän luullut tuulen kuiskaavan hänelle, samoin lintujen, kukkien ja kumpujen häntä tervehtivän.

Ei kuulunut sanaakaan. Kaikki näyttivät kääntävän inholla ja kauhulla selkensä hänelle.

Päivä paistoi kyllä, mutta ei hänelle. Linnut lauloivat kyllä, mutta eivät hänelle. Hongikot humisivat kyllä omia humujaan, vaan vaikenivat heti hänen ohi rientäessä.

Eikö hän kelvannut kotiinsa enää? Eikö hänellä siis täällä ollut enää yhtään ystävää, joka olisi ymmärtänyt, että hänen oli *täytynyt* tehdä juuri niinkuin hän oli tehnyt, eikä toisin?

Nalle oli tulla hulluksi tuosta ajatuksesta.

Vihdoin kuuli hän kuin kaukaisen, valittavan viulun äänen. Hän säpsähti! Eikö se ollut sama sävel, jonka hän oli oppinut kerran varhaisimmassa nuoruudessaan, vaikka hänen sirkus-elämänsä suuret orkesterit olivat sen muiston välillä hänen mielessään himmentäneet?

Kujeelan Matti soitteli saunassaan.

Sauna oli jo vanha ja rapistunut kuin mies itsekin. Hänen äitinsä makasi jo ammoin maan povessa. Eikä viulukaaan ollut enää entisellään, kolme kieltä oli katkennut siitä eikä Matti ollut tullut enää uusia hankkineeksi.

Kuitenkin soitteli Matti sillä vielä. Soitteli ja muisteli muinaisia aikojaan.

Kuuli hän kerran talvisena, kuutamoisena iltana kummallisia tissuttavia ja tassuttavia askeleita saunansa ympärillä. Hän oli juuri oikeissa nousta katsomaan, kun hän näki suuren, pörröisen, karvaisen pään kurkistavan ikkunasta ja katsovan sanomattoman surullisilla silmillä häneen.

Matti tunsu heti hänet.

—Nalle! sanoi hän. Nalle, tule sisälle!

Hän meni ja avasi saunan oven. Mutta Nalle ei tullut sisälle, pudisti vain päätään kuin olisi tahtonut sanoa, ettei hän ollut mahdollinen kenenkään majaan astumaan.

Matin täytyi mennä hänen luokseen.

—Myöhään tulit, Nalle, sanoi hän hiljaa, tämän raskasta, raukeaa päätä silittäen. Mitä ne ovat tehneet sinusta?

Murhamiehen, teki Nallen mieli vastata hänelle mutta hän ei osannut. Hän katsoi vain Matin silmiin yhä surullisemmin.

—Maailma on ollut paha sinulle, arvaan minä, jatkoi Matti. Mutta oli, miten oli, minulle olet sinä kuitenkin aina vain sama entinen vanha Nalle.

Helähtivät kuin kulkuset Nallen sydämessä. Koko maailma muutti muotoaan. Siis hän kelpasi jollekin sellaisena kuin hän oli!

Kaikki oli taas lämmintä, kotoista ja turvallista.

Mutta Matti istui taas saunan kynnykselle soittamaan. Eikä aikaakaan, kun jo Nallenkin jalkoja rupesi aivan itsestään hypittämään. Hän otti askeleen, ja oli kaatua, otti toisen, ja onnistui paremmin. Pian pyörähteli hän kuin muinaisina päivinä Matin soiton mukaan.

Eihän se ollut enää ensiluokkaista se Nallen tanssi. Mutta ensiluokkaista ei ollut enää Matin soittoaikaan. Siksi sopivatkin he varsin hyvin yhteen.

Ja monena kuutamoyltana saapui Nalle vielä senkin jälkeen Matin saunan eteen karkeloimaan. Mutta sisälle hän ei tullut enää. Tanssi vain tanssinsa ja meni menojaan.

Eräänä päivänä ei hän tullut enää, ei tullut toisena eikä kolmantenakaan. Matti kaipasi häntä ja ihmetteli, minne hän oli hävinnyt. Mutta kun hän näki verisiä päiviä saunansa ulkopuolella, hän ymmärsi, että Nalle oli kuollut.

—Vai oli sinun laitasi sillä tavalla, sanoi hän itsekseen. Mutta niinpä se taitaa olla monen meidän muidenkin laita.

Hän tiesi, että oli turha etsiä Nallen ruumista, sillä hyvin kätkeytyy sydämeensä saakka haavoitettu metsänpeto.

Mutta taivas oli leppynyt ja hongat humisivat lempeästi hänen haudallaan.

Hän oli jälleen yhtä suuren luonnon kanssa. Muutamille on se vasta kuolemassa mahdollista.

MUSTI

Eläintarina

(1916)

»Kuka tietää, meneekö ihmisen sielu ylöspäin ja eläimen sielu alaspäin?»

Salomon Saarnaaja.

I.

SININEN SILTA.

—Hau! sanoi Musti.

—Hau, hau! vastasin minä. Mutta miksi sinä haukut aina?

—Hm, hymähti Musti ja kävi miettiväiseksi. Maailmassa on aina paljon haukuttavaa.

—Sinä saatat todellakin olla oikeassa.

Ja nyt oli vuoro minun omasta puolestani käydä miettiväiseksi.

En ole vielä tainnut ehtiä mainitakaan, että Musti oli koira ja kasvoi minun kotonani. Me olimme siis lapsuuden ystäviä, kuten sanotaan, jotakuinkin samanikäisiä, vieläpä kotvasen samankokoisiakin.

Maailma vieroitti meidät sitten monta kertaa toisistamme. Mutta me tapasimme toisemme aina jälleen, tutustuimme jälleen ja tulimme hyviksi ystäviksi.

Joku aika sitten tapasin minä unessa hänet.

Hän seiso sen sinisen sillan päässä, josta kaikkien hyvien lasten tie Höyhensaarille käy. En tiedä, kuinka lienen sinne joutunutkaan, vaikka en ole koskaan pitänyt erikoisen hyvänä lapsena itseäni. Tottapa se oli tapahtunut erehdyksestä taikka olin joistakin aivan muista syistä tullut lapsuuden armaita aikoja muistelleeksi.

Kuu paistoi heleästi. En ollut aluksi häntä huomatakaan, vaikka hän istui siinä niin vakavana korvat pystyssä niinkuin olin tottunut hänet näkemään isäni kartanolla.

—Hau! sanoi Musti, huomattessaan, että aioin aivan tervehtimättä ja sanaa puhumatta ohitse mennä. Kuka sinä olet? Mistä sinä tulet? Lietkö oikeilla asioillakaan?

Pysähdyin heti, tervehdin kohteliaasti ja annoin kättä hänelle.

—Anteeksi, taisin kulkea muissa mietteissäni... Mutta emmeköhän me ole vanhoja tuttavita?

Nyt vasta suvaitsi Mustikin minua lähemmin tarkastaa, nuuskaisi kerran ja hyppäsi samalla kohoksi ilmaan.

—Musti, virkahdin minä hiljaisesti.

Olisittepa nähnyt, kuinka hän ilahtui! Hän hyppi, hän tanssi, hänen päänsä oli alituisesti oman pääni tasalla. Minun täytyi suorastaan varjella itseäni hänen hyväilyiltään.

—Hau, hau! haukahti hän aina välillä, silmät pelkästä riemun runsaudesta killillään. Sinä vanha veijari! Mitä oli sinulla Höyhensaarilla tekemistä?

—Oikeastaan ei enempää kuin sinullakaan, koetin itseäni puolustella. Mutta olipa hauskaa, että sentään tavattiin vielä kerran ennen kuolemaamme.

Mutta samalla muistin minä jotakin, joka teki minut hyvin vakavaksi.

—Kuulepas, virkahdin hänelle hetken perästä. Mikäli oikein muistan, pitäisi sinun olla jo aikoja sitten kuollut. Mutta olethan sinä siinä ilmielävänä minun edessäni!

Myöskin Musti, joka sillä välin oli pistänyt pieneksi intiaanitanssiksi, talttui nuo sanat kuullessaan ja istahti äskeiselle paikalleen varsin vakavana.

—Niin minunkin mielestäni, myönnytteli hän sitten. Mikäli itse muistan asiaa, pitäisi minun olla kuollut oikeastaan. Mutta ethän sinä voi väittää mitenkään, etten minä olisi yhtä elävä kuin sinäkin.

—En millään ehdolla, riensin heti hänelle vakuuttamaan. Mutta jotakin ihmeellistä tässä on. Sillä muistanhan minäkin joskus surreeni sinun kuolemaasi.

—Ei siinä mitään ihmeellistä ole, väitti Musti. Olen minäkin monta kertaa surrut sinun elämäsi. Mutta onko varma sitten, ettet sinäkin ole jo aikoja sitten kuollut?

Vaikka kysymys oli hiukan kummallinen, oli minun tuiki vaikea mennä sitä valheeksikaan väittämään. Katsoin sentähden vain hänen silmäkulmiinsa, nähdäkseni, piilikö niissä ehkä jotakin vilpillistä tai loukkaavaa, ja vilkaisin samalla hänen suupieliinsä, peljäten että hän ehkä jälleen lasi vain leikkiä kanssani.

Mutta Musti näytti päinvastoin tuiki totiselta.

—Mikään ei ole niin aivan varmaa maailmassa, vastasin sitten ja istahdin hänen viereensä sillankaiteelle. Voi olla, etten ole koskaan elänytkaan. Mutta minä tunnen kärsiväni. Ja jotakinhan senkin pitäisi todistaa.

—Se on mahdollista, myönsi Musti. Kenties ne juuri sitä nimittävätkin elämäksi. Minä en kärsi enää. Siitä saattaisi kylläkin tehdä sen johtopäätöksen, että olen kuollut.

—Epäilemättä, vastasin minä. Mutta ehkä sinä elät kuitenkin, vaikka toistaiseksi ainoastaan minun aivoissani.

Musti katsoi kummastuneena minuun.

—Sekin saattaa olla mahdollista, virkahti hän sitten. Kaikki on mahdollista tässä maailmassa, jossa ei

ole alkua eikä loppua ja jossa kaikki kiertyy kerälle, mitä ikinä me ajattelemme.

Ja hetken perästä hän lisäsi hiukan raskasmielisesti:

—Ennen olin minä oikea koira. Nyt olen minä vain tarukoira. Mutta parempi sekin kuin ei olla koira ollenkaan eikä missään eikä milloinkaan.

Puristin hänen kypäläänsä ystävällisellä osanotolla.

—Niinhän meidän kaikkien lopulta käy, virkahdin sitten tuskin kuuluvasti. Olkaamme siis tyytyväisiä kohtaloomme!

Musti nyökkäytti päätään ymmärtäväisesti. Eikä sitten kumpikaan pitkään aikaan puhunut mitään.

Siinä istuimme me siis molemmat sinisen sillan päässä miettien elämän ja kuoleman arvoitusta, me molemmat vanhat ystävät, vanhat leikkitoverit, joilta leikki oli loppunut kummaltakin ja joiden kummankin eteen vasta unessa oli auennut maailmojen pohjattomuus.

Kuu kimalteli, virta välkähteli sillan palkkien alla. Ja virralla vierivät kuin katinkulta meidän kummankin mielikuvamme...

II.

MAITOKUPPI.

—Kuulepas, Musti, kysyin kerran häneltä. Milloin sinä oikeastaan rupesit toden teolla ajattelemaan?

—Minä olen ollut ajatteleva koira hamasta nuoruudestani, virkahti Musti arvokkaasti.

—Sen kyllä uskon, vastasin hänelle tulevalla kunnioituksella. Mutta sinun ensimmäinen itsetietoinen ajatuksesi? Mikä se oli?

—No niin, aivan varhaisinta nuoruuttani minä en luonnollisesti muista oikein. Muistan ainoastaan, että heti kun kynnelle kykenin, rupesin tutkimaan ympäröivän elämän ilmiöitä samalla uteliaalla mielenkiinnolla, millä vähän myöhemmin opin tarkastelemaan myöskin oman salaperäisen olentoni sisäisiä liikuntoja.

Katsahdin hänen syviin, tummiin, viisaisiin silmiinsä ja uskoin hänen sanansa täydellisesti.

—Sinä kehityit ennemmin kuin minä, myönsin sitten nöyrästi hänelle. Minulta kului lähes parikymmentä vuotta, ennen kuin opin huomioitani oikein yhdistelemään ja erottelemaan taikka toisin sanoen varsinaisesti ajattelemaan.

—Sinä olit lapsi siihen aikaan, virkahti Musti alentuvasti. Toinen kehittyi sitäpaitsi myöhemmin, toinen varhaisemmin. Taas eräät eivät kehity koskaan, sillä he eivät koskaan opi ajattelemaan.

—Ja mitä heistä tulee? kysyin hiukan pamppailevalla sydämellä, sillä minulla oli kaikki syy uskoa Mustin tuolla viimeisellä lauseellaan myöskin ja ehkä juuri etupäässä minua tarkoittavan.

—Jättiläislapsia, vastasi Musti, luoden minuun todellakin pitkin nokanvarrtaan katseen, joka ei jättänyt enää tilaa pienimmillekään väärinkäsityksille. Ne ovat sellaisia, joilla on vain suuri pää, mutta vähän mieltä. Ja vähän mieltä on heillä juuri siksi, että heidän päässään ei mikään asia ole oikeassa järjestyksessä.

Samalla kohotti hän ylevästi pientä, mutta sopusointuisesti muodostunutta päätään ikäänkuin oikein havainnollisesti huomauttaakseen minulle, mikä syvä ja ylipääsemätön juopa oli tässä suhteessa meidän kahden välille kiinnitetty.

Tunsin itseni täysin muserretuksi.

—Ajatteleminen on aina ollut minulle vaikeata, virkahdin sitten hiljaisesti. Se saattaa johtua siitä, ettei minun pääni ole oikein luotu sitä varten.

Musti katsahti osaaottavasti minuun ja ojensi sitten hyväntahtoisesti minulle kypälänsä.

—Ei se ollut aivan helppoa alussa minullekaan, lausui hän sitten rohkaisevasti. Se vaati päinvastoin minultakin melkein ylivoimaista henkistä ponnistusta. Mutta sitten totuin vähitellen siihen, rupesinpa tuntemaan siitä niin suurta hupia ja sisällistä tyydytystä, että se minua itseänikin oikein ihmetytti.

—Voiko ajattelu koskaan olla huvittavaa? kysyin häneltä vilpittömällä kummastuksella.

—Enhän minä enää vanhemmaksi tultuani olisi muuta tehnytään, vastasi Musti. Mutta talon toimet ja ainaiset jokapäiväiset askareet ovat siinä suhteessa paljon minun kallista aikaani kaventaneet.

—Mutta sinun ensimmäinen itsetietoinen ajatuksesi? kysyin vielä kerran. Olisin sangen utelias sitä tietämään. Taikka ensimmäinen lapsuusmuistosi, joka on säilynyt sielusi komeroissa? Mikä se oli?

—Se oli nälkä, vastasi Musti päättävästi.

Nyykäytin päätäni ymmärtäväisesti hänelle. Myöskin minulla oli joitakin samantapaisia muistoja, joskin myöhemmältä iältä.

Musti kertoi:

—Heräsin pienessä, pimeässä vasussani uunin vierellä, missä paikkani oli, ja tunsin suoliani kummallisesti nävertävän. Kestin tuota tunnetta hetkisen, mutta kun ei se ottanut viihtyäkseni, vaan kiihtyi päinvastoin yhä enemmän, nosti se minut lopuksikin jalkeilleni, ja pakotti siirtymään vasun toiseen päähän, missä tiesin makean maitokupin itseäni odottavan. Sen pahempi, oli tuo kuppi usein tyhjä. Ja silloin oli tarvis tiukkaa ja jäntevää ajatustoimintaa, jos mieli minun enää ollenkaan jatkaa maallista vaellustani.

—Ymmärrän, virkahdin hänen vilpittömästi huohtaessaan. Nälkä onkin ehkä tärkein elämän moottoreista.

—Taikka tuska ylimalkaan, oikaisi Musti todellisen ajattelijan ylemmyydellä minua. Mutta sallinet, että jatkan kertomustani.

Pyysin anteeksi, että olin taitamattomuudessani häirinnyt häntä. Ja Musti jatkoi:

—Kun tuo ensi kerran tapahtui minulle, en voinut ymmärtää mitään, vaan luulin joutuneeni aivan toiseen, pahaan ja kamalaan maailmaan. Mitä tämä on? ajattelin. Olenko minä hullu vai onko maailma hullu? Onhan tämä minun kuononi, onhan siinä maitokuppi. Tunnenhan minä sen laidankin aivan selvästi kielelläni. Sentään minä en saa suuhuni mitään. Tämä on kuulumatonta!...

—Varro vähän, uskalsin jälleen häntä keskeyttää. Tuo ei varmaankaan tapahtunut meillä?

—Eei, vastasi Musti pitkäveteisesti, sillä siellä minä tuskin sain maitoa enää ollenkaan. Kyllä se oli siellä teidän torpassanne Taka-Möyrylässä...

—Ahaa, vastasin minä, niinkuin olisin hyvänkin uutisen kuullut, vaikka olisihan minun täytynyt tietää kysymättäkin, että se oli Mustin syntymäsija. Mutta jatkapas taas kertomustasi!

Musti ryppisti otsaansa kuin kootakseen muistojaan ja ajatuksiaan.

—Maitokuppi oli ja pysyi tyhjänä, virkahti hän sitten. Painoin pääni kupin pohjaan asti, mutta samalla seurauksella. Koettelini kypälilläni, ensin yhdellä, sitten toisella, kunnes kaasun kupin ja löin pääni vasun seinään, josta säikähdin hirveästi. Mutta samalla siirtyi vasua peittävä vaateräsy hiukan syrjään ja minä näin huikaisevan valokuovan korkeudesta kimmeltävän. Sen valo oli kuitenkin siksi voimakas, että katsoin parhaaksi vetäytyä vähän pimeämpään siellä tarkemmin tuumiakseni tätä kaikin puolin mahdotonta tilannetta.

Nämä mietelmät puhkesivat hiljaiseen uikutukseen, joka kävi sitä äänekkäämmäksi, mitä kauemmin sitä kesti ja mitä kipeämmäksi tuo kurniva tunne tuntui kasvavan sydäneläkseni.

Epäilemättä olin usein ennenkin samoin uikuttanut, en kuitenkaan nälästä, vaan ikävästä, joka sekin kyllä saattoi kehittyä himmeästi aavistelevassa sielussani yhtä huikaisevaksi. Mutta aina oli silloin joku ystävällinen käsi korkeudesta siirtänyt vaatteiden vasun päällä, pistänyt sormen suuhuni tai kohottanut minut suorastaan johonkin toiseen onnellisempaan maailmaan, missä oli liikettä, valoa ja päivänpaistetta sekä niiden lisäksi eräitä korkeita, kirkastettuja, tuntemattomia, mutta minulle hyvin ystävällisiä olentoja, ilman pienintäkään vilppiä tai vahingoittamisen halua mielessään.

Mutta tällä kertaa ei kuulunut sieltä niin hisaustakaan.

Mitä minä nyt teen? ajattelin. Missä ovat korkeammat olennot ja kussa laupias, avulias käsi? Ja missä on ennen kaikkea maitokuppi?

Kuppi oli kyllä paikallaan, tosin pohja ylöspäin tällä kertaa. Mutta käänsi sen mitenpäin hyvänsä ja tunnusteli sitä miltä puolelta tahansa, se pysyi aina yhtä tyhjänä. Eihän auttanut muuta kuin todeta tosiasia.

Sen tehtyäni kohotin pääni ylös ja loin murheelliset, kärsimys-kirkkaat silmäni apuapyyttävästi korkeuteen.

Kun ei sieltä edelleenkään mitään kuulunut eikä korkeus näyttänyt tuskaani tajuavan taikka ainakaan sitä armahtavan, päätin toimia ominpäini ja kurkotin etukäpäläni vasun laidalle. Kotvasen ponnisteltuani, päätäni ujuteltuani ja takakäpäälläni vasun päreitä vasten rapsehdittuani sainkin jo puoli ruumistani yli laidan hilatuksi.

Siinä tuli tuokion pysähdys. En päässyt eteen- enkä taaksepäin.

Säikähdin sanomattomasti.

Enkä syyttä. Tunsinhan suurimman osan itseäni riippuvan tyhjässä ilmassa, josta turhaan etsin tukeaa sätkytteleville säärilleni, vasun terävä reuna leikkasi kipeästi hentoa vatsalaukkuani, eikä yllä eikä alla näkynyt yhtään pelastavaa kättä, eipä edes mitään varmaa kiintopistettä täysin turvattomalle, kovan kohtalon valtoihin heitetyle olemukselleni. Vielä nytkin, vuosia jälkeenpäin, tunnen sisällistä pöyristystä silloista hirvittävää tilannettani ajatellessani.

Lopuksi ei minun auttanut muuta kuin sulkea silmäni ja pudottausta umpimähkään alas syvyyteen.

Se onnistui!

Putosin pehmeästi. Se ei siis ollutkaan niin vaarallista kuin olin kuvitellut.

Nousin ylös ja katsahdin ympärilleni. Ja samalla täytti suuri, sanomaton riemu minut.

Näin lakean, valkeutta tulvehtivan avaruuden, jolla ei aluksi näyttänyt ääriä olevankaan, vaikka piakkoin opin sellaisiakin yltäni ja ympäriltäni erottamaan.

Luonnollisesti en tiennyt enkä voinut tietää, missä olin. Mutta minä aavistin, hämärästi, että olin joskus ennenkin ollut täällä ja että juuri täällä mahtoivat asua nuo kirkkaat, korkeammat olennot, jotka milloin täyttivät maitokuppini, milloin nostivat minut niskasta omaan valoisaan valtakuntaansa, milloin taas sulkiivat minut lempeästi suojaavan, suloisen peiton alle.

Tällä kertaa oli tupa kuitenkin aivan tyhjä eikä kukaan kuullut valittavia uikutuksiani.

Täytyi jälleen ryhtyä toimimaan ominpäin.

Jalkani eivät varsinkaan kiivaammassa käynnissä tahtoneet oikein kannattaa vielä, vaan lepsahtelivat sinne tänne pehmeästi, kun nyt toden teolla rupesin uusia, avarampia asuinsijojani lähemmin tarkastelemaan.

Tuota kyllin tehtyäni muistin taas nälkäni ja istahdin keskelle lattiaa katkerasti valittamaan.

Voi minua poloista! huusin turhaan kohti korkeutta. Tässä minä nyt olen, minun on paha olla, eikä kukaan tule minua auttamaan. Mahtaneeko kukaan tietää edes, kuinka orpo ja onneton minä olen ja miten nälkä minun sisuksiani nävertelee. Kaikki korkeammat olennot ovat nähtävästi kuolleet tai muuante muuttaneet ja unohtaneet minut ypö yksin autioon, maidottomaan maailmaan!

Ei vastausta. Ja niin alotin minä valitusvirtteni uudelleen.

Samalla näin merkillisen luonnon-ilmion.

Putosi punainen tulisoro uunin edessä töröttävään risuläjään. Seurasin hämmästyneenä sen kulkua ja lakkasin heti huutamasta. Pian alkoi sieltä kuulua pientä ritinää, joka kovin kiinnitti herkkää huomiokykyäni. Se kiihtyi äärimilleen, kun äsken musta risurykelmä äkkiä punertui ja alkoi elävien olentojen tavoin oikoa jäseniään, liikkua ja äännähdellä.

Tuopa vasta omituista! ajattelin. Keitähän nuo ovat? Maksaisi ehkä vaivaa niihin lähemmin tutustua.

Lähestyin uteliaalla mielenkiinnolla erästä tuollaista punertavaa, kurkottavaa käpälää, jopa nuolaisinkin sitä, osoittaakseni perin ystävällistä mielenlaatuani.

Sitä minun ei olisi tullut tehdä.

Huomasin heti, ettei tuo toinen pitänyt siitä. Se löi minua nimittäin kieleen niin kipeästi, että pakenin parkaisten loitomalle.

Tuska ei silti eronnut minusta. Se tuntui suorastaan istahtaneen kielelleni.

Kukaan ei ollut koskaan tehnyt mitään niin paha minulle. Nälkä oli unohtunut kokonaan. Mutta minun oli pakko ruveta jälleen täyttä kurkkua huutamaan.

Kirpeä savu, joka aina pistävämpänä alkoi tunkeutua sieraimiini, ei suinkaan ollut omiaan tätä uutta tuskaani lievittämään. Päinvastoin se herätti minussa aina syvempää ja tärisevämpää kauhuntunnetta.

Äskeninen hätähuutoni oli ollut leikintekoa tähän verrattuna. Huusin nyt todellakin sydämeni syvyydestä.

»Herra armahda meitä!» olisi ehkä joku ahdistettu, raskautettu ihmisrinta tulkinnut tuon huutoni omalle kielelleen.

Tällä kertaa kuulivat korkeammat olennot rukoukseni. Ovi aukeni nimittäin ja sisälle astui torppari Taka-Möyrylä itse, joka virkahti jo tuvan kynnykseltä:

»Mustiko täällä niin kiljuu, että rantteelle asti kuuluu? Eivätkös olekin jättäneet lasta yksinään!»

Hänen äänensä oli muuten sangen römeä, mutta minun korviini kaikui se tällä kertaa suloiselta soitannolta taivaan korkeudesta.

Samassa sattuivat hänen silmänsä leimuavaan risuläjään uunin edessä.

»Lempsatti!» huudahti hän hätäisesti. »Tupahan täällä palaa. Sitävarten se tuo koira huusikin niin.»

Onneksi ei tuli ollut ehtinyt vielä liian laajalle levitä. Hän sai sen sammutetuksi märillä saappaillaan.

Joutui siihen hätään eukkokin. Hänkin oli kuullut minun huutoni kaivolle, jonne hän oli vain hetkiseksi pistäytynyt nulikoita huuhtomaan. Kuullut ja koettanut tuokion ajan turhaan paaduttaa sydäntään, siinä kuitenkin kauempaa onnistumatta.

Ei ollut auttanut, hänen oli täytynyt lähteä! Eikä hän nyt voinut kylläkseen siunailla eikä kiitellä hyvää kaitsemusta, kun hän näki, mikä turmio ja hävitys oli sillä aikaa uhannut heidän rakasta yhteistä kotiaan.

»Jätätkin puut niin pitkälle takkaan!» torui hänen miehensä häntä.
»Ilman Mustia oltaisi nyt ehkä kaikki katottomina.»

»Ka, eihän vahinko kello kaulassa tule!» päivitteli eukko. »Mutta kyllä se oli totta, että hyvä Jumala itse käytti tällä kertaa Mustia omana välikätenään.»

»En minäkään olisi muuten vielä rantteelta lähtenyt», selitti ukko, »mutta eihän tuota kärsinyt kuulla tuon poloisen ulinaa. Ajattelin ensin, että uliskoon mitä ulisee, mutta jolkahti sitten mieleen, että Luojan luomahan se on järjetön luontokappalekin.»

»Aivan kuin minunkin mieleeni!» ehätti eukko siihen yhtymään. »Ajattelin ensin, että huutakoon mitä huutaa, eihän sillä siellä pirtissä mikään hätä ole! Niin vihlaasi sitten niin pahasti sydänalaa...»

Tähän lopetti Musti kertomuksensa.

Hänen maitokuppinsa oli täytetty heti. Ja näin oli hänen ensimmäinen ajatuskokeensa päättynyt verrattain onnellisesti.

Mutta hetken perästä kuulin hänen vielä murahtelevan itsekseen:

—»Järjetön luontokappale!» Niinkuin minulla ei olisi järkeä enempi kuin kymmenellä tuollaisella Taka-Möyrylällä!

En uskaltanut häiritä hänen mietteitään, sillä tiesin jo vanhasta kokemuksestani, ettei ollut hyvä joutua hänen kanssaan sanasotasille.

Ei varsinkaan ihmisviisaudesta. Sillä siitä oli hänellä omat järkähtämättömät mielipiteensä.

III.

MUSTIN MIETTEITÄ.

Kysyin toisen kerran häneltä:

—Milloin ja miten sinä oikeastaan tulit meille?

Mustin silmät menivät pelkästä hartaudesta ja kiitollisuudesta kyyneliin.

—Se oli taivaan tahto niin, hän sanoi. Kaiketi minä olin ollut uskollinen vähässä, koska minut siten pantiin paljon päälle.

Pidin liian suuressa arvossa hänen uskollisuuttaan kotiani ja kotiväkeäni kohtaan, että olisin pienimmälläkään tavalla tahtonut häiritä hänen tunteitaan. Musti jatkoikin hetken perästä jo pyytämättäkin:

—Pappilassa se tapahtui. Ja siitäkin olen minä usein pääteltyt, että siinä mahtoivat olla korkeammat voimat myötävaikuttamassa.

—Pappilassa? kysyin kummastuneena. Kuinka sinun kohtalosi juuri papin edessä ratkaistiin?

—En tiedä, ratkaistiinko se hänen edessään vai takanaan, mutta sieltä isäsi vain korjasi minut rekeensä, ja niin sitä lähdettiin.

—Isäni kävi usein pappilassa, huomautin, sillä hän oli hyvä ystävä vanhan rovastin kanssa. Mutta mitä oli sinulla siellä tekemistä?

—Minä kävin siellä joka sunnuntai, vastasi Musti arvokkaasti, sillä myöskin minun silloinen isäntäni, torppari Taka-Möyrylä, oli hyvä ystävä rovastin kanssa.

—Mutta sunnuntainahan rovasti saarnasi, koetin parantaa hänen muistoaan, luullen hänen ehkä jollakin tapaa päivästä erehtyneen.

—Hyvin ymmärretty, selitti Musti alentuvasti, mutta hän saarnasi vain aamupäivisin. Ja silloin me olimme kirkossa luonnollisesti.

Nyt epäilin aivan suoraan, että Musti valehteli.

—Sinä? Kirkossa? kysyin sentähden hiukan terävästi. Eikö suntio ajanut sinua pois sieltä?

—Kyllä, ensi kerralla, ennen kuin isäntäni oli käskenyt minua kirkon ovella kiltisti odottamaan, selitti Musti. Enhän minä aluksi voinut tietää, että kirkko oli vain vaivaisia syntisiä eikä viattomia luontokappaleita varten.

Vilkaisin salaviihkaa hänen silmiinsä nähdäkseni, naljailiko hän ehkä taas ihmisparojen heikkouksilla vai tarkoittiko hän totista totuutta sanoillaan. Mutta ei, ei hänessä ainakaan mitään tahallista vilppiä näkynyt.

—Ja sinä odotit sitten kiltisti? jatkoin taas kysymyksiäni.

—Kyllä, vastasi Musti vakavana. Olihan se isäntäni tahto ja hänellä oli oma lyhyt, mutta täsmällinen tapansa saada tahtonsa täytetyksi.

—Mikä sitten?

—Hänellä oli tuppivyö.

—Löikö hän sinua sillä?

—Epäilemättä, mutta vain kerran kahdesti, että ymmärtäisin eron hyvän ja pahan välillä.

—Ja sinä ymmärsit heti?

—Konstikos sitä sitten oli ymmärtää, kun sen oikein tunsin luissaan. Sillä usko pois, vaikka hän löi harvoin, hän löi hartaasti. Ja sillä oli kova käsi sillä Taka-Möyrylällä.

—Etkä sinä suuttunut tai loukkaantunut siitä?

Musti katsahti minuun kummissaan.

—Kuinka niin olisin voinut tehdä! hän virkahti miltei nuhtelevaisesti. Olihan hän minun isäntäni enkähän minä muuten olisi voinut tietää mitään hänen tahdostaan.

Nyt oli vuoro minun tulla liikutetuksi.

—Sinä olet uskollinen luonne, Musti, virkoin hiljaa hänen mustaa päätään silittäen. Taikka, sanoisinko mieluummin, uskonnollinen. Sillä eiköhän se mahtane olla juuri sitä, mitä me tässä maailmassa uskonnoksi ja jumalanpeloksi nimitämme.

—Sinäpäähän tiedät, hymähti Musti, tällä kertaa todellakin hiukan ivallisesti. Mutta minä en suinkaan tehnyt pelosta sitä.

—Mistä sitten?

—Luonnollisesti rakkaudesta.

—Sinä rakastit Taka-Möyrylää?

—Se on selvä. Ja täytyyhän sinun myöntää, että minulla oli täysin pätevät syyntä siihen.

—Hän antoi jokapäiväisen leivän sinulle...

—Niin, ynnä pahalla säällä katon pääni päälle.

—Ja joskus piiskaa ja tuppivyötä?

—Ne kuuluivat vain hänen kaikkivaltiaan tahtonsa ilmauksiin.

Vaivuin joksikin aikaa mietteisiini.

Musti on oikeassa, ajattelin. Täytyy rakastaa sitä, jota kohtaan on syytä olla kiitollinen. Eikä ihminenkään ole kiitollinen muita kuin sitä taikka niitä kohtaan, jotka jollakin tapaa ovat hänen sielulliseen tai ruumiilliseen hyvinvointiinsa myötävaikuttaneet.

Jos edes niitäkään! Tuossakin suhteessa on Musti meitä siveellisesti paljon korkeammalla tasolla.

—Sinä olet viisas koira, Musti, virkahdin sitten. Sinä olet ihmeellisellä tavalla yhdistänyt ihanteen ja elämän todellakin sopusointuiseksi kokonaisuudeksi, jota taitoa monet ihmiset eivät ole vielä lähestulkoonkaan oppineet.

—Et sinäkään ole niin tuhma kuin näytät, lohdutti Musti hyväntahtoisesti minua. Eikä se niinkään suuri taito ole, kun vain muistaa, ettei ole mitään korkeampaa ihannetta kuin elämä itse eikä mitään ihanampaa elämää kuin eläminen tuolle ihanteelle.

Minun oli pakko vaieta taas vähäksi aikaa.

Musti on jälleen oikeassa, ajattelin. Hän määrittelee ensin ihanteen elämän mukaan ja sitten elämän tuon ihanteen mukaan. Siksi hänellä aina mahtaa olla puhdas omatunto.

Vai ehkä ei olekaan? Päätin tiedustaa sitä häneltä itseltään.

—Kuules, Musti! virkahdin ääneen. Sinä olet muuten niinkuin monet ihmiset ... tarkoitan tietysti, parhaat ja jaloimmat ihmiset... Mutta onko sinulla mitään omaatuntoa?

—On silloin, kun se on huono, vastasi hän heti silmää räpäyttämättä.

—Mutta kun se on hyvä?

—Silloinhan siitä ei tiedä mitään.

Aivan oikein, ajattelin. Terve sielu ei tiedä mitään itsestään, yhtä vähän kuin Musti kypälästänsä, niin kauan kuin se on terve, tai minä hampaastani, niin kauan kuin sitä ei pakota. Kaikki itsetieto lieneekin vain sielun tai ruumiin sairautta siis.

Terve pukka tuskin tietänee paljoakaan itsestään, terve kana arvattavasti vielä vähemmän. Musti tietää liiankin paljon, mutta hän onkin sairaloinen ilmiö eläinkunnassaan. Sitäpaitsi on sama mihin kuntaan kuuluu, kivi- tai kasvikuuntaan, ihmiskuntaan tai taivaan valtakuntaan. Tällä kertaa me kuulumme molemmat unen valtakuntaan. Mutta sekin, että minä sen tiedän, vaikka uneksinkin, on jo sairaloista.

Eivät terveet tarvitse parannusta, vaan sairaut. Minä olenkin nukkunut varsin huonosti viime aikoina...

Lienen päässyt näin pitkälle mietteissäni, kun Musti äkkiä kysyi minulta:

—Entä sinulla? Minkälainen omatunto sinulla.

—Ei kannata puhua, virkahdin irvistäen happamesti. Minä olen syntynyt pahan omantunnon kanssa maailmaan.

—Yhyy, murahti Musti. Sinä kuulut siihen lajiin!

—Mihin lajiin?

—Niihin, jotka kulkevat häntä koipien välissä ja pyytävät anteeksi omaa olemassaoloaan.

Niitä on meillä kolme miljoonaa, teki mieleni lisätä siihen. Mutta koska en ollut oikein varma siitä, missä määrin Musti ymmärtäisi meidän kansallisia heikkouksiamme, virkahdin ääneen vain:

—Etköhän nyt kertoisi jotakin tuosta pappilaretkestäsi?

—Mikäs siinä on, virkahti Musti, jos se vain sinua huvittaa. Minullehan se oli kerrassaan elämäni käännekohta.

Ja hän alotti heti kertomuksensa.

IV.

KÄYNTI PAPPILASSA.

Torppari Taka-Möyrylä oli kiivas uskon mies. Vaikka hän kävikin joka sunnuntai kirkossa ja viljeli sanaa kotonaankin, ajoi sielun pakko häntä vielä keskustelemaan ukko rovastin kanssa tärkeimmistä uskonkappaleista.

Eikä ainoastaan keskustelemaan, vaan myös väittelemään. Sillä Taka-Möyrylä oli lukenut harvat uskonnolliset kirjansa, sekä löytänyt sieltä yksiä ja toisia paikkoja, joita ei jokainen kirjanoppinut ollut hoksannutkaan ja joilla hän nyt ahdisti heitä, missä vain oli tilaisuutta. Hänen uskovaisuuteensa sekoittui siis suuri määrä hengellistä ylpeyttäkin.

Hänen torppansa ei ollut kovin kaukana kirkonkylästä. Hän ehti siis hyvin päivälliseksi kotiinsa, nukkui sen päälle niinkuin ukko rovastikin, nousi, haukotteli ja vyötti jälleen kupeensa.

—No, Musti, oli hänen tapansa silloin sanoa. Nyt lähtään pappilaan.

Musti tiesi sen kyllä sanomattakin. Hän oli heti valmis tielle.

He astuivat pitkin tietä rinnakkain, kumpikin yhtä vakaina. Jos sattui joku vastaantulija tiellä, tervehtivät he häntä yhtä arvokkaasti. Jos se sattui olemaan tuttu, pysähtyivät he hetkeksi kysymään kuulumisia, mutta jatkoivat heti matkaansa sen enemmän kallista etsikko-aikaansa hänelle tuhlaamatta.

Mustikin tiesi hyvin, että nyt ei sopinut poiketa polulta eikä jäädä joka pensasta ja jäniksenjälkiä haistelemaan. Ja jos joku ohimennen silitti hänen päätään, heilautti hän vain lyhyesti häntäänsä ikäänkuin huomauttaakseen, ettei nyt ollut leikin paikka eikä aika. Sillä nyt mentiin pappilaan juttelemaan Svebeliuksen katkismuksesta.

Siellä oli Mustilla tosin yksi vihollinen, pappilan suuri kahlekoira Sankku nimittäin, jonka sanottiin tapelleen susienkin kanssa ja niistäkin kunnialla suoriutuneen.

Musti ei tiennyt oikein, millä hän oli tuon pedon vihoittanut. Hän tunsu vain vaistomaisesti, ettei hän ollut mieluvieras talossa. Eikä siihen paljo vaistoa tarvittukaan, sillä Sankku ilmaisi mielensä heti heidän kartanoa lähestyessään harvoilla, kumeilla haukahduksilla, jotka ensi kerroilla olivat Mustia kiireestä kantapäähän vapisuttaneet.

Sitten hän oli tottunut siihen eikä tuosta sen enempää välittänyt. Istui vain paikalleen rovastin

virka huoneen oven eteen kuistille, heti kun hänen isäntänsä oli mennyt siitä sisälle. Istui ja odotti uskollisesti tunnin tai enempi, vaikka tuo hirviö tuolla takana aina pyrkikin äkeästi murahtelemaan.

Murahtele, mitä murahtelet! tuumi Musti. Sillä hänen omatuntonsa oli puhdas ja hän tiesi luvallisilla asioilla liikkuvansa.

Mutta ei hän kuitenkaan malttanut olla silloin tällöin taakseen vilkaisematta nähdäkseen, tokko vitjat kestivät ja paha edelleenkin oli kahlehdittu. Sillä vaikka hän, jos hän olisi tiennyt, mitä tuolla sisällä juteltiin, epäilemättä olisi seisonut lujana Lutherin opin ja oikean uskon puolesta, hän ei kuitenkaan ollut aivan varma hyvän ja oikean voitosta, yhtä vähän kuin omasta henkilökohtaisesta turvallisuudestaan.

Jos nuo kahleet olisivat katkenneet, olisi paha varmasti päässyt voiton päälle. Siitä olisi Musti voinut vaikka valalle mennä.

Jumalan kiitos, ne pitivät! Eikä Musti voinut olla ilman liikutusta ajattelematta niitä hyviä voimia, jotka tuonkin hylkiön olivat tuohon kiinni kytkeneet ja maailman ylimalkaan niin hyvin ja oikein järjestäneet, että täällä voi tavallinen luontokappale liikkua jotenkin vapaasti, kun vain kinttunsa varoi eikä erehtynyt asiattomasti väkevämmilleen hampaitaan näyttelemään.

Ennemmin virsta väärää kuin vaaksa vaaraa! Tuon syvämielisen tunnuslauseen oli Musti jo varhaisessa nuoruudessaan monien katkerien kokemusten opastamana omaksunut.

Muuten oli hänellä tässä odottaessaan aika ajatella mitä hyvänsä. Jos hänen isäntänsä viipyi liian kauan tuolla sisällä, saattoi häntä ruveta myös vahvasti nukuttamaan. Hänen silmälautansa tahtoivat painua kiinni väkisinkin ja hänen päänsä ruveta omia aikojaan uuvahtelemaan...

Hän saattoi uneksia silloin oikein pitkät matkat siinä istuallaan.

Joskus tulivat myös pappilan nuoret neidit häntä tervehtimään, hänen päätään silittämään ja häntä sisälle houkuttelemaan. Mutta Musti pudisti vain päätään ehdottoman kieltäytymisen merkiksi, niin kiitollinen kuin hän muuten aina ja kaikkialla olikin pienimmästäkin ystävällisestä sanasta ja silmäyksestä.

Hän tiesi tehtävänsä. Tuosta ovesta oli hänen isäntänsä mennyt sisälle, sen edessä oli hänen odottaminen.

Tällä kertaa tapahtui kuitenkin jotakin tavallisuudesta poikkeavaa.

Mustin juuri siinä teerevänä istuessa, Sankun murahdellessa ja talonväen hiljaisia kotiaskareitaan toimitellessa ajaa karauttaa kartanolle Hovin herra parhaalla oriillaan.

—Pappia! huutaa hän jo kaukaa. Pappia! Rouva kuolee! Onko rovasti kotona?

Tuokiossa on talonväki siinä hänen rekensä ympärillä.

Näkyä heti, että leikki on kaukana. Orhi on vaahdossa, Hovin herra kuohuksissaan. Hänen kylmässä kuuroittunut pitkä partansakin on tuulessa kahtia jakautunut.

—Ei, minä en ehdi sisälle, vastaa hän naisväen ystävällisiin ja osaaottaviin pyyntöihin. Amelie kuolee! Missä rovasti on? Toinen hevonen on hakemassa lääkäriä... H—tti!

Viimeinen sana on tarkoitettu oriille, joka hyppii ja telkkuaa niinkuin vietävä. Eikä kummakaan, sillä Sankku haukkuu, hyppii ja telkkuaa sen turvan edessä vielä pahemmin. Hevonen on tullut liian lähelle hänen koppiaan ja Sankku katsoo kaiken arvonsa vaativan asettua mitä ankarimpaan itsepuolustukseen.

Hovin herra karjahtaa, naisväki pakenee kirkaisten kyökin portaille. Orhi on karannut kahdelle jalalle.

Nyt, nyt juuri se särkee reen ja aisat!... Nyt, nyt juuri tapahtuu suuri onnettomuus!...

Eipäs tapahdukaan. Meteli pihalta on kuulunut rovestin huoneeseen, sieltä on tuiskuna kiirehtänyt ulos torppari Taka-Möyrylä, Hovin entinen tallirenki, ja karannut oriin turpaan kiinni... Mutta nyt, nyt juuri on Sankku hänen kimppuunsa karkaamaisillaan...

Kuin tuli ja leimaus on silloin Musti hänen niskassaan!...

Hämmästyen tästä uudesta vihollisesta jättää Sankku alkuperäisen ahdistettavansa rauhaan, ja Taka-Möyrylälle jää aikaa taluttaa hevonen vaarallisen piirin ulkopuolelle, missä se pian rauhoittuu.

Myöskin Hovin herra on paksuissa turkeissaan päässyt reestään ja ojentaa nyt suitset Taka-Möyrylälle.

—Heh, siinä on! sanoo hän puuskuttaen. Luulin minäkin hevosmies olevani, mutta taidat sinä olla parempi. Tule kyytiin sitten, jos samalla tahdot sanoa viimeiset jäähyväiset entiselle emännällesi.

Taka-Möyrylä kiittää kunniasta. Siitä onkin kauan kuin hän on herroja kyydinyt ja talon parhaalla oriilla ajanut. Niin hengellinen mies kuin hän onkin ja niin vakavilla asioilla kuin hän on tullutkin tähän taloon, hän tuntee sydämensä väkisinkin ajallisesta ylpeydestä sylkähtävän.

Mutta Musti? Kuinka hänen on käynyt?

Sankku on pudistanut hänet kuin takkiaisen seljästään ja käynyt pelottavalla voimalla kiinni hänen niskavilloihinsa. Mutta Mustikaan ei tahdo antaa perää eikä pakene, vaan koettaa urhoollisesti ponnahdella tanakoilla takajaloillaan ja ärhennellä kuin hyväkin riitapuoli tässä silminnähtävästi epätasaisessa taistelussa...

Vielä hetkinen, ja koko Mustia ei ehkä enää olisi olemassa!...

Mutta jo tulee hänelle avuksi Hovin herra pistokkaineen. Pari hyvin tähdättyä iskua hänen tukevasta kädestään pakottaa Sankun hellittämään otteensa, vielä pari lisäksi, ja hän katsoo parhaaksi pötkiä koppinsa ovesta sisälle, saaden vielä viuhahtavat jäähyväiset takatassuilleen. Vasta sieltä, oman laillisen kotinsa kynnykseltä, uskaltaa hän uudestaan ruveta kumealla murinallaan nuhtelemaan asiaankuulumatonta sekaantumista.

—Kunnon koira tämä! virkkaa Hovin herra taputtaen häntä päähän. Seh! Kenen koira se on? Onko se sinun, Jussi?

—Minunhan se.

Musti nilkuttaa hänen luokseen ja ojentaa päänsä vikisten hänen hyväiltäväkseen.

Hän on ollut ensimmäistä kertaa oikeassa taistelussa, nimittäin taistelussa väkevämpänsä kanssa. Hän on hiukan vielä hentomielinen, hän on mielestään kaikella kunnialla puolustanut isäntäänsä ja odottaa siitä nyt edes jonkinlaista näkyvää tunnustusta.

Mutta Jussilla ei ole nyt aikaa hänen kanssaan. Hänen täytyy kääntää hevonen ja perettää se rovestin portaiden eteen.

—Katsos pahuusta! Saihan se sentään puraistuksi tuota koiraa.

Hovin herra oli saanut Mustin kaulavilloista verta kädelleen, jonka hän nyt pyyhkäisi turkin helmaan.

Musti ymmärsi varsin hyvin, että Hovin herra syystä tai toisesta oli hänelle sangen suosiollinen. Ja kun hän samalla muisti, miten päättävästi, jopa ratkaisevastikin tämä hänen äskeisessä taistelussaan Sankun kanssa oli asettunut hänen puolelleen, hän kutsumattakin nilkutti Hovin herran turviin.

—Seh! Mikä sinun nimesi on?

—Mustiksi sitä on sanottu, ilmoitti Taka-Möyrylä.

—Musti, tietysti, Musti! Kuules, Jussi, minä ostan tämän koiran sinulta. Meidän Vilkki on alkanut käydä jo liian vanhaksi ja juuri tuollaista talonvahtia meillä tarvitaan.

Mutta samassa ilmestyi portaille jo rovestikin, joka oli saanut naisväen kautta hätäisen sanan Hovin herran murheellisesta asiasta. Monin kaulahuivein vyötettynä, turkkeihin käärittynä, ehtoolliskalut kainalossa, hän oli valmis lähtemään.

—Soh, Jussi! Antaa mennä, komensi Hovin herra.

Ja niin sitä mentiin, että lumi pöllysi.

Se oli kova leikki Mustille, jonka täytyi vilistää kolmella jalalla. Mutta ei hänkään tahtonut olla Pekkaa pahempi, vaan pani parastaan.

Eikä hän jäänytkään jäljelle isännistään, vanhasta ja uudesta, kuin muutamia minuutteja. Hevonen seisahti. Oltiin Hovin kartanolla.

V.

OUDOILLA OVILLA.

Hovissa olivat kaikki ikkunat valaistut. Sairas makasi toisessa päässä rakennusta, Hovin herran omassa kamarissa, missä hänet oli äkkiä tauti tavannut.

Koko talonväki oli liikkeellä, mutta kuitenkin oli hiljaista kuin haudassa. Puhuttiin kuiskaten, ihmiset liikkuvat kuin varjot valkean lumen poikki päärakennuksesta kylkirakennukseen, kyökinportailta pirtinpuolelle. Ja väkeä kertyi sinne yhä enemmän, sekä pirttiin että kylkirakennukseen, sitä myöten kuin tieto levisi kylälle tästä niin äkillisestä ja odottamattomasta onnettomuustapauksesta.

Kaikki, sekä säätyläiset että talonpojat, sekä torpparit että mäkitupalaiset, tahtoivat vielä viimeisen kerran edes vilaukselta nähdä tuota rakastettua rouvaa, tuota kaunista, kalpeaa emäntää, joka oli liikkunut kuin enkeli kuolevaisten kesken, itkenyt kera itkeväisten, iloinnut kera iloitsevaisten, mutta jaksanut kaikissa elämänkohtaloissa säilyttää sydämensä tyynen tasapainon ja olentonsa arvokkaisuuden.

Vallasväki vierähti reellä sinne, muu rahvas kävellen tai hiihtämällä. Mutta aisakellot vaiennettiin heinätukulla jo kaukana Hovin tienhaarassa ja sukset asetettiin seinää vasten ilman kolinaa. Tuntui kuin itse eläimetkin olisivat olleet tietoisia siitä, mitä tuolla päärakennuksen peräkamarissa tapahtui. Ei hevonen hirnaissut, ei koira haukahtanut.

Oli kuin olisi ollut ruumis talossa. Ja melkein olikin ruumis, sillä Hovin rouva lepäsi valkeana kuin palttina sohvalla, jonne hänelle oli hätäinen tila tehty, silloin kun hän sanaa puhumatta oli lattialle kuupertunut.

Säätyläiset olivat kylkirakennukseen, muu väki pirtinpuolelle keräytyneet. Molempien ja päärakennuksen väliä kantoivat viestiä piiat, joilta kiihkeästi ja puoli-ääneen sairaan vointia kyseltiin.

Oli, sairastunut oli herännyt tainnoksista.—Kyllä, rovasti oli juuri sairaan luona.—Ei, lääkäri ei ollut vielä saapunut kaupungista.

Kylkirakennuksen kahdessa pienessä vieraskamarissa istui vanhoja myssypäisiä tätejä nenäliinat silmillään, niiden joukossa joku pitkä mustapukuinen piippusetäkin, joka tällä kertaa näytti hyvin nolonnäköiseltä. Eteisen toisella puolen olevien kamarien ovista ujuttelivat sihteerit suonikkaita, matalakauluksisia kaulojaan.

Puhe ei tahtonut juosta, käsitöitä ei otettu esille. Kuului vain alituista hiljaista nyhkimistä.

Pirtinpuolella vallitsi taika-usko. Käki oli kukkunut aidanseipäissä jo viime kesänä, koirat olivat pitkin talvea ulvoneet tännepäin. Ja taannoisella viikolla oli äkkiä kynttiläkruunu salin katosta pudonnut.

Eihän se voinut mitään hyvää ennustaa. Kaikki olivat varmat Hovin rouvan kuolemasta.

Musti oli tässä väenvilinässä kadottanut isäntänsä.

Se oli hirvittävä tunne, vaikka hän ei aluksi osannutkaan ottaa sitä niin vakavasti. Kierteli vain nurkkajuuria, nuuski rekien ympäröiksiä, teki tuttavuutta talon Vilkin kanssa, joka tuntui olevan ijäkäs, ystävällinen vanhapoika, ja otti häneltä opetusta eri säätyluokkien erilaisessa kohtelussa. Mutta häntä painosti jokin. Tuo outo tunne alkoi yhä voimakkaammin kaiverrella hänen sydänalaansa.

Missä on minun isäntäni? jolkahti äkkiä hänen mieleensä. Luoja laupias, minne minä nyt joudun?

Hän jätti Vilkin. Siitä alkoi ankara etsiminen.

Kovaksi tallatulla tantereella ei se ollut niinkään helppoa. Ei näkynyt enää hevosta, jolla he olivat tulleet, eikä edes rekeäkään. Mustin tarkka vainu johti hänet kuitenkin tallin eteen.

Sinne, sinne varmaan oli mennyt hänen isäntänsä. Mutta hän oli tullut sieltä takaisin ja käväissyt myöskin rekiliiterissä. Sieltä johtivat jäljet taas aivan selvästi kartanolle.

Mutta siellä nousi taas tie pystyyn. Jälkiä oli kaikkialla. Tuossa haiskahti hiukan tuttavalta, tuossa taas jo vieraammalta... Ei, nyt hän ei voinut erehtyä enää! Tuosta, tuosta juuri oli kulkenut hänen isäntänsä.

Musti oli jo kotvasen epäillyt pirttiä. Nyt hän töytäsi suorastaan sen porstuaan.

Ovi oli jo kiinni pirttiin, mutta näkyi kuitenkin se valokuova seinässä, jonka Musti jo aikoja sitten oli oppinut läpipääsyn paikaksi tajuamaan.

Hän raappi ja vikisi sen vietävästi.

Ovi aukeni samalla ja hän pääsi sisälle puikahtamaan. Mutta siellä oli paljon väkeä eikä ketään tuttavaa.

—Vieras koira, lausuttiin hänen ympärillään. Mitähän sekin täältä hakee?

—Isäntäänsä kai hakenee. Mitäpä se koira muutakaan! Mutta ei tämä ole meidän kylän koiria.

—Mikä lie kulkukoira!

—Kolmella jalallahan tuo käveleekin... Hyi, kun on veressä yltäpäältä!

—Jos se sitten onkaan oikea koira.

Mikäs se sitten olisi?

—Sepähän sellainen.

—Minkälainen?

—Sellainen Manalan hurttia. On niillä hyvä vainu niilläkin...

—Ole hupsimatta! Hyi, kun pelottelee, niin että selkäpiitä jo oikein rupesi karmimaan.

—Mikä Manalan hurttia tämä on! joutui siihen jo Taka-Möyrylän lähin naapurikin Hyyrylänmäkeläinen pistämään. Mustihan tämä on, Jussin koira. Seh, tule tänne, Musti!

Musti meni tuttua ääntä kohden. Hänen nimensä ja hänen olinpaikkansa todettiin, hänen kykynsä ja luonteenomaisuutensa arvioitiin. Hänet tunnustettiin lailliseen ja kunnialliseen yhteiskuntaan kuuluvaksi.

—Haukkuukohan tuo oravaa? aprikoi joku.

—Miksei haukkuisi, tuommoinen pystykorva. Teertä ja oravaa!

—Mutta ei tämä oikea lintukoira ole. Taita parhaiten haukkua matkamiestä ja reppuria.

—Ja sikaa ja lehmää, heh, heh...

—Talonvahti tämä on. Näkeehän sen naamastakin.

—Mutta on se ollut tappelussa. Katsokaahan!

—Kyllä koira haavansa nuolee.

Musti kierteli miehestä mieheen, nuuskaisi kutakin, salli päätään silittää, heilautti häntäänsä, pisti jollekin kypälääkin, pelkästään hyviä ja ystävällisiä aikomuksiaan osoittaakseen. Talossa talon tavalla, tuumi hän. Mutta synkkä tunne hänen sydänelässään esti häntä kaikesta enemmästä lähentelemisestä.

Eihän täälläkään ollut isäntää! Missä siis?

Musti pyrki jälleen ulos.

Pihalle päästyään hän tutki vielä kerran visusti jäljet, laukkoiki edes takaisin ja pysähtyi sitten päättävästi köykinportaille avautuvan oven eteen. Mutta siinä täytyi hänen kauan odottaa.

Vihdoin puikahti sieltä ulos joku itkevä piikatyttö. Musti pääsi sisälle samassa avauksessa.

Hänen vainunsa olisi oikeastaan vetänyt häntä vasemmalle päin. Mutta ovi oikealla oli raollaan ja sieltä kuului hiljaista äänten sorinaa. Musti pisti päänsä varovasti sisälle.

Seikkailuhalu oli mennyt häneen.

Mutta hänen omatuntonsa ei ollut yhtä tyyni kuin pappilan kuistilla istuessa. Hänen sydämensä läpähti kuumeisesti. Hän tunsu oudoilla ovilla kulkevana.

Sali oli aivan tyhjä. Musti ei ollut koskaan nähnyt vielä niin suurta ja tilavaa asuinsijaa. Katosta lankesi joku himmeästi säteilevä valo, pehmeät matot lattialla tuntuivat tuiki oudoksuttavilta hänen kypäliinsä. Piano, vanhanaikaiset sohvut ja nojatuolit, pitkät palmut ja oleanderit, kaikki näytti Mustista

tuiki ihmeelliseltä.

Ei, eihän täällä voinut hänen isäntänsä olla. Kyllä hänen sittenkin oli täytynyt erehtyä.

Hän aikoi jo kääntyä takaisin, mutta samalla näki hän jotakin uutta toisesta peränurkasta. Hän pysähtyi kieli suusta ulkona sitä ihmettelemään.

Siellä oli ovi, joka oli samoin raollaan kuin tämäkin, sen kynnyksellä koira, joka oli aivan hänen näköisensä ja kokoisensa ja joka pisti kielen ulos suustaan samoin kuin hänkin.

Musti lipaisi kielen takaisin suuhunsa. Tuo toinen teki samoin.

Ei tämä oli liian hassua! Täytyi lähteä tuota tutkimaan.

Musti käveli verkalleen kohti tuota outoa, mutta kuitenkin omituisen tutulta vaikuttavaa kumppania, joka myöskin näkyi lähtevän häntä kohden kävelemään. Musti heilautti häntäänsä hyvän toveruuden merkiksi, tuo toinen teki samoin. Ei silläkään siis mitään pahaa mielessä ollut.

He lähenivät toisiaan, siksi kuin heidän kuononsa kaiken todennäköisyyden mukaan olisi pitänyt sattua yhteen. Mutta juuri silloin tapahtuikin jotakin ihmeellistä!

Siinä oli lasi, kylmä sileä peililasi. Mutta eihän Musti sitä tiennyt sellaiseksi. Hän tunsi vain, että joku läpipääsemätön, mutta silti läpinäkyvä seinä erotti hänet tuosta uudesta toveristaan.

Hän peräytyi pari askelta, tuo toinen peräytyi samoin. Hän pisti kuononsa jälleen eteenpäin, tuo toinen samoin. Ei, tämä oli liian hullunkurista! Hän haukahti, mutta silloin kuului jostakin käskevä joskin kuiskaava sht!, ja Musti muisti, että hän ei ollut yksin. Hän painautui varovasti tuolin alle.

Sitten kurkisti hän myöskin peilin taakse. Mutta siellä ei ollut mitään, ei kerrassaan mitään. Nyt seisoi hänen järkensä kokonaan.

Musti ei muistanut olleensa näin ymmällä milloinkaan elämässään, ellei ehkä silloin, kun hän oli Taka-Möyrylän eteisen ovesta ensimmäisen lumen nähnyt. Hän muisti vielä kuin eilispäivän sen hetken.

Koko luonto oli muuttanut muotoaan. Vielä edellisenä iltana oli metsä ollut punainen ja keltainen, nyt oli kaikki saman kostean, huikaisevan vaipan alla. Ja maa, joka ennen aina oli ollut mustempi kuin taivas, oli nyt valkeampi. Mustin koko siihen-astinen maailmankatsomus oli ollut järkkyä juuriltaan.

Varsinkin olivat häntä huvittaneet nuo pienet, sievät jäljet lumessa, joita hänen oli aluksi ollut hyvin vaikea tuntea omikseen.

Nyt oli tapahtunut jotakin yhtä ihmeellistä. Ja Musti vaipui syviin mietteisiin...

Niistä herätti hänet kuitenkin tuo jälleen salamana iskevä ajatus, että hänen isäntänsä oli yhä vieläkin kateissa ja hän täällä yksin vieraan tuolin alla. Hän nousi nopeasti jatkamaan tiedusteluretkeään.

Seuraava ovi oli auki kokonaan. Siinä oli myös eteinen, ja siellä näkyi olevan paljon ihmisiä.

Musti saattoi huomaamatta pistäytyä sinne samaan tungokseen.

Hovin palkollisia ja alustalaisia ne olivat, jotka täältä hiukan taampaa äänettöminä tai hiljaa nyyhkyttäen seurasivat avoimen oven läpi, mitä peräkamariissa tapahtui.

Ja kaulaansa ujuttaen saattoi Mustikin sen eräästä ihmisraosta nähdä.

Sairas oli juuri nauttinut Herran ehtoollisen. Hän lepäsi vastapäisen seinän sohvalla kalpeana ja liikkumattomana, mutta silmät auki, kuunnellen hartaasti rovestin sanoja, joka istui kirjoituspöydän ääressä ja luki vakavalla, isällisellä äänellä kahden kynttilän valossa raamattua. Vuoteen kahden puolen seisoi joukko nyyhkyviä lapsia, joista nuorimmat pojat vielä palleroisia, pari vanhempaa tytärtä taas näkyi vuoteen pääpuoleen polvistuneen.

Hovin herra itse istui nolona ja avuttomana ovipielessä sängynkannella, tavallinen pitkä piippunsa suussaan, mutta polttamatta. Näkyi jo päällepäin, että hän ei tiennyt, mitä tehdä, miten käyttäytyä tässä uppo-uudessa tilanteessa.

Tiedettiin yleensä näillä tienoin, että hän ei uskonut Jumalaan eikä perkeleeseen. Eipä ollut ihme senvuoksi, että monet silmät tuolta eteisestä pälyivät salavihkaa häneen ikäänkuin etsiäkseen hänen sielunsa sisimmästä edes jonkinlaista synnintuntoa ja katumusta.

Ei! Ei niistä ainakaan päällepäin näkynyt merkkiäkään, vain sen verran, että hän näytti olevan yhtä ymmällä kuin Mustikin eikä ymmärtävän tästä kaikesta tuon taivaallista...

Lääkäri saapui. Hän karkoitti heti kaiken väen sairaan luota, jääden hänen kanssaan kahdenkesken.

Musti sai väistyä muiden kera pirtin puolelle. Mutta tuo näky painui ikuisiksi päiviksi hänen mieleensä, sillä sairaan vuoteesta oli hänen hienoihin sieraimiinsa tunkeutunut outo, kaamea, sydänalaa kipeästi vihlaiseva haju, joka vielä kauan jälkeenkänpäin sai hänet yksinäisinä kuutamoihin surumielisesti hangella ulvahtelemaan. Ja silloin katsoi hän aina kiinteästi peräkamarin katettuihin ikkunoihin päin.

Musti oli ensimmäisen kerran elämässään tuntenut kuoleman läheisyyden.

VI.

HOVIN HERRA.

Hovin rouva sairasti kauan, mutta jäi kuitenkin eloon. Ja Musti jäi Hovin kartanovahdin peljättyyn ja kadehdittuun kunnia-asemaan.

Aluksi tunsu hän tietysti itsensä hiukan oudoksi täällä. Oli niin paljon uusia asioita opittava, niin monista uusista ihmisistä, eläimistä ja esineistä mielipiteitä muodostettava. Tuli erottaa vallasväki palvelijoista, mahtavammat heidänkin joukossaan vähemmän vaikutusvaltaisista, etsittävä syiden ja seurausten lait talon sisäisessä ja ulkonaisessa elämässä sekä niitä sitten järkähtämättömästi noudatettava.

Sanalla sanoen: arvattava oma tilansa ja annettava arvo toisellekin.

Aina ei se ollut niinkään helppoa. Mutta siihen tottui kyllä, kun piti vain mielessään, että jokaista rikosta seurasi rangaistus ja että hyvä tuli usein hyvällä, mutta paha aina pahalla palkituksi.

Hänen muinaisen lapsuudenkotinsa muisto haihtui pian hänen mielestään. Muutamia kertoja sinne karattuaan ja saatuaan kelpo selkäsaunan torppari Taka-Möyrylän vinhasta tuppivyöstä hän päätti pysyä kiltisti Hovissa ja sopeutua mahdollisimman myötätuntoisesti näihin uusiin olosuhteisiin, jotka itse asiassa olivatkin verrattomasti paremmat kuin hänen entisensä.

Täällä oli ruokaa kylläksi ja aina hyvää, erinomaisia liemiä, harvinaisia makuluita, usein maitoakin, varsinaisista herkkupaloista, kuten linnun- ja jäniksenjätteistä puhumattakaan. Sitäpaitsi tahtoivat talon naiset halkaista hänen vatsansa sokerilla ja makeisilla. Hän lihoi, hän varttui ja voimistui sekä hyvissä tavoissa että arvokkaassa, kiiltokarvaisessa pyöreyydessä, saipa hän vielä tuon hitaan, juhlallisen ja laiskansekaisen käynnintyylinkin, josta oikeat siistit herraskoirat tunnetaan.

Pian ei hänen talonpoikaista suomalaista alkuperäänsä olisi outo voinut arvatakaan muusta kuin pöksyistä, kuin takavilloista, jotka pysyivät auttamattomasti takkuisina ja antoivat koko hänen teerevälle, pystykorvaiselle, sepelikaulaiselle olemukselleen erittäin hullunkurisen sivuleiman.

Musti huomasi ennen pitkää itsekkin, että hänessä oli jotakin hullunkurista. Hän huomasi sen siitä, että kaikki ihmiset täällä enimmäkseen nauroivat, kun häntä puhuttelivat, pyrkivät perheen nuoremmat jäsenet suorastaan häntä housuntuksista tuttavallisesti pudistelemaan. Mutta kun ei tuosta mitään sen pahempaa seurannut kuin hyväilyjä, vieläpä usein kaksinkertaistettuja ruoka-annoksia, oppi Musti pian ottamaan asian leikillisesti ja yleiseen nauruun pienellä, valkohampaisella hymyllä tai muutamilla tahallisesti kova-äänisillä, riemunraikkailla haukahduksilla yhtymään.

Silloin nauroivat ihmiset hänen ympärillään vielä enemmän. Ja heidän silmistään paistoi niin viaton ja vilpitön ilomielisyys, että Musti vähät välitti siitä, kenen kustannuksella tässä oikeastaan leikkiä laskettiin.

Ivaa sensijaan hän ei sietänyt ollenkaan. Jos joku hänen uusista tuttavuuksistaan vain tuohon äänilajiin erehtyi—ja Mustilla oli tarkka korva siinä suhteessa—suuttui hän heti, suuttui ja häpesi niinkuin vanha Väinämöinen, luikki loukkaantuneena ja häntä koipien välissä tavalliseen piilopaikkaansa portaiden alle eikä tullut esille päiväkauteen. Tarvittiin paljon hyväilyä ja maanittelua, ennen kuin hän jälleen suostui asianomaisen öykkärin ystäväksi rupeamaan.

Pilkkajista pahin oli Hovin herra itse. Ainoastaan Mustin erikoinen rakkaus ja mielenkiinto häntä kohtaan teki jatkuvan toverillisen seurustelun heidän välillään mahdolliseksi.

Eihän Hovin herra itse hänelle juuri koskaan ruokaa antanut, palkitsipa vain harvoin häntä tehdyistä tempuista ja palveluksista muulla kuin parilla voimakkaalla, joskus liiankin voimakkaalla taputuksella kylkiluiden kohdalle tai hyväksyvällä naurunhohotuksella. Eikä Musti kuitenkaan pitänyt kenestäkään koko talossa niin paljon kun hänestä, kun hän vain tavallisen siivouden rajoissa pysyi eikä ruvennut aivan julkeasti koirankurejaan esittämään. Sillä Hovin herra oli kaikesta ulkonaisesta arvokkaisuudestaan ja jo harmenneesta, pitkäpartaisesta iäkkäisyydestään huolimatta suuri koiranleuka.

Hän oli aivan epäluotettava kaveri. Täytyi olla hänen suhteensa aina varoillaan, ellei mielinyt tulla tuiki pahasti nolatuksi ja häväistyksi.

Eikä Musti voinut koskaan saada oikein päähänsä, kuinka niin iso herra kehtasi olla niin pikkumaisista keinoista huvitettu. Mutta koska hän ei ollut pitkävihainen, hän antoi ne anteeksi jälleen, toivoen, että jatkuva ikä ja sen keralla lisääntyvä elämäkokemus voisi ehkä kerran edes valaa vakavuutta tuon hilpeäsilmaisena, tulisieluisena 60-vuotiaan poikaviikarin päähän.

Musti sai sen pahempi koko elämänsä turhaan odottaa. Sillä Hovin herra ei ainakaan hänen suhteensa osoittanut koskaan minkäänlaisia oireitakaan parempaan ja vakavampaan käytöstapaan.

Ja kuitenkin hänen täytyi pitää vasten tahtoaankin tuosta miehestä. Vaikka tuleen hän olisi mennyt Hovin herran vuoksi! Ja usein, kun hän jälkeenkäpäin joskus itsekseen muisteli kaikkia kolttosia, mitä tuo toinen oli hänelle tehnyt, pyrki häntä väkisin naurattamaan.

Se nyt ei olisi vielä ollut mitään, jos tuo toinen petti hänet suolanrakeella sokerin asemasta tai sai salavihkaa lusikallisen kitkerää sinappia parin ihanan voileivän väliin sipaistuksi. Sellaiseen tottui pian ja sellaisen voi välttää, kun muisti aina vain katsoa hänen iloisiin silmiinsä ja epäillä hänen aikomuksiaan.

Mutta se nyt oli jo julki jumalatonta, että hän ei voinut olla varma koskaan edes omalla vuoteellaankaan portaiden alla, sillä saattoi milloin hyvänsä tapahtua, että juuri kun hän päivän helteestä ja työn rasituksista väsyneenä veteli parhaita uniaan, kuului tuolta ylhäältä sellainen pauke ja jyrynä, että olisi luullut maailmanlopun tulevan!

Musti karkasi tietysti henki kurkussa ja unenpöpperöisenä paikaltaan. Syöksähti puoleen pihamaata samalla vauhdillaan, niskakarvat pystyssä ja haukkuen vimmatusti, mutta aina valmiina, aina uljaana ja uskollisena puolustamaan kotia, kontua ja omaa henkeään, tai toisin sanoen kaikkea, mikä hänelle oli hyvää, oikeaa ja pyhää maailmassa...

Ja mitä hän näki? Talon isännän tietysti, joka nauroi täyttä kurkkuaan eikä ollut jälleen malttanut olla ulos mennessä ystävänsä pään päällä jalkojaan jytyttämättä.

Tuohon temppuun ei Musti tottunut milloinkaan. Se onnistui aina hänen suhteensa ja teki aina häneen saman yllättävän, tyrmistyttävän ja pöyristyttävän vaikutuksen. Hän ei ollenkaan voinut ymmärtää, kuinka talon isäntä itse viitsi noin väärinkäyttää hänen kartanokoirallista intoaan ja asianharrastustaan.

Jos se olisi ollut edes joku toinen, vallaton renkipoika tai muu nulkki, olisi se vielä Mustin mielestä ollut käsitettävää ja siis myöskin anteeksiannettavaa. Mutta talon isäntä!... Hyi, häpeä!

Ja Musti ilmaisikin mielipahansa aina tuon tempun johdosta voimakkaalla, nuhtelevalla haukunnalla.

Ei ollut hauska myöskään saada sieraimiinsa paksu savukiehkura, jonka tuo toinen oli onnistunut taitavasti suupielessään salaamaan. Mutta siitä pääsi pari kertaa aivastamalla ja sitä oppi varomaan, kun vain piti silmällä itse pahuuden lähdeä, Hovin herran pitkää piippua nimittäin, joka tällä aina oli mukanaan kuin valtikka ja jolla hän todellakin johti koko taloa, jaellen sen leppoisalla letkuvarrella sekä hyväntuulista tunnustusta että pikavihaista paheksumista niin hyvin rengeille, piioille ja alustalaisilleen kuin omalle kotiväelleen, talon emäntää lukuunottamatta. Myöskin Musti sattui joskus saamaan siitä takalistolleen, joka ei suinkaan ollut omiaan vähentämään hänen pelonsekaista kunnioitustaan tuota kiusankappaletta kohtaan.

Ikävä temppu oli myöskin se, jos isäntä otti häntä kiinni kuonosta, puristi toisen kätensä torveksi sen ympärille ja lupsautti toisen kämmenensä sen päälle kuin pohjan suppiloon. Se tuntui aina niskanikamiin asti ja kutitti niin vietävästi sieraimia. Mutta pääsihän siitäkin aivastamalla ja tottuihan siitäkin varomaan. Sitäpaitsi huomasi Musti pian, että se oli tarkoitettu suosionosoitukseksi, eikä hän siitä senjälkeen enää niin pahasti piitannutkaan.

Vallan kamalan tempun teki Hovin herra eräänä kauniina kesä-iltana hänelle.

Musti oli runollinen luonne ja vaipui mielellään haaveisiin. Valkea, kesäinen yö, luonnon tyyneys, laaja, päilyvä vedenpinta, hyttysten hyrinä ja etäisen, salaperäisen kosken kohina virittivät hänen herkässä mielessään epämääräisiä mietteitä ja tunnelmia, joita hän silloin mieluummin tahtoi hautoa kaikessa rauhassa ja yksinään.

Siihen ei itse kartanossa eikä sen välittömässä läheisyydessä ollut paljoakaan tilaisuutta. Siellä häiritsi aina jokin, jos ei muut niin talon nuoret, jotka näin kesällä eivät näyttäneet nukkuvan koskaan, eivät ainakaan ilta-yöstä, jolloin Suomen luonto juuri oli hiljaisimmillaan ja kuulakkaimmillaan.

Musti oli sentähden valinnut talon pitkän laiturin pään näiden yksinäisten haavehetkiensä tyyssijaksi.

Siinä oli hyvä miettiä. Siihen näkyi paljon vettä, taivasta ja vastarannan korkeaa havumetsää. Siihen sattui suven ensimmäisen tähden silmä, joka niin lystikkäästi vilkutti toista silmäänsä tuolta alhaalta vedenkalvosta; siihen helotti myös kelmeä kuu, joka aina sai aikaan lahdenpinnalla kuin tuhansien hauskojen, hopeankarvaisten kalojen tanssin. Siinä saattoi Musti istua joskus tuntikausia, korvat pystyssä, liikkumattomana, vaipuneena luonnon äärettömyyteen, ollen itsekin osa luontoa, samaa taivasta, maata ja vedenselkää, joka välkkyi hänen ympärillään.

Jos Musti olisi ollut ihminen, jota myös luomisen kruunuksi nimitetään, voisimme sanoa, että hän silloin palveli Jumalaa. Mutta koska hän vain oli kurja luontokappale, joskin tavallista älykkäämpi, sanomme mieluummin, että hän aprikoi silloin elämän arvoitusta. Ellei hän sitä ehkä saanutkaan aivan täydelleen selvitettyksi, se ei suinkaan varsinaisesti kumoa tätä väitettä, sillä muutenhan olisikin Musti ollut pätevämpi kuin moni muu ajattelija suoraan yliopistollisen viisaustieteen kunniakkaaseen oppituihin astumaan.

Joka tapauksessa voimme sanoa, että hänen sisällinen hartautensa tuollaisina hetkinä oli aivan tavaton ja kaikesta arkipäiväisestä poikkeavaa, siis uskonnollista laadultaan.

Epäilemättä täytyi tällaisinkin harvinaisina elämän juhlahetkinä muistaa aina ympärillä vaanivat vaaranpaikat ja pitää huoli ajallisesta turvallisuudestaan. Sitä ei tosin tässä tilanteessa uhannut muu kuin mahdollinen kylmä kylpy, eikä sekään muussa tapauksessa kuin siinä, että joku talon nuoremista pojista sattui laiturille pistäytymään. Mutta Musti ei uinut mielellään ja hän oli tottunut tässäkin suhteessa tuiki varovaksi ja epäluuloiseksi.

Kerran oli tuo temppu noille veitikoille onnistunut, mutta ei useampia. Jo ennen varsinaisen laiturin alkamista oli siinä erään maakuopan kohdalla eräitä narahtavia lankkuja, jotka tässä suhteessa tulivat Mustin avuksi ja ilmoittivat hänen herkkään korvaansa heti kutsumattoman tulijan lähestymisen. Kun silloin pisti pieneksi juoksuksi, ehti vielä varsin hyvin, jos näytti pakko vaativan, toisen arkun kohdalla maahan loikkaisemaan.

Musti istui tuona kauhun iltana tavallisella paikallaan aivan laiturinpäässä ja liki vesirajaa, mutta ehkä tavallista syvemmissä mietteissä, koska hän ei ollenkaan kuullut tulijaa, ennen kuin kuuli tutun rinta-äänien sanovan takanaan:

—No, hei Musti!

Musti ehti juuri parhaiksi kääntyä, mutta ei enempää. Sekin silmänräpäys oli kuitenkin omiaan hänet jo puolikuoliaaksi säikäyttämään.

Olihan siinä hirviö, alaston hirviö hänen takanaan, punainen ja höyryävä, jonka ääni tosin oli epäilyttävästi sama kuin Hovin herran, mutta hajukin jo vallan toisenlainen. Eikä hän ehtinyt siinä enempää tuumimaan, kun hän tunsu vankan käden niskaturkissaan, ja sitten...!

Sitten mentiin kaarena ilmassa, tehtiin välillä pari kuperkeikkaa ja pudottiin suinpäin keskelle lahtea, niin että vesi soi koskena korvissa ja nuo pienet hopeankarvaiset kuutamokalat näyttivät joka suuntaan peljästyneinä pakenevan.

Kerran vain ehti Musti kiljahtaa mennessään.

Ja sitten ... sitten tuli kaikista pahin.

Tuo punainen, höyryävä hirviö paiskautui myöskin veteen ja näytti pärskyen ja kohisten lähtevän häntä takaa ajamaan. Nyt karmivat kylmät väreet todellakin Mustin selkäpiitä.

Hän vilkaisi kuitenkin vielä taakseen, tullen nyt vaaran koko suuruudesta täysin vakuutetuksi. Eihän se ollut enää kuin muutaman sylen päässä. Nyt, nyt, nyt se päästi jo riemuhuodon:

—No, hei Musti! Tuleeko sinusta uimamaisteria?

Päälle se pahuus tulee! ehti Musti ajatella. Tästä on leikki kaukana. Tässä on henki kysymyksessä. Tässä ei auta muu kuin käyttää kypäliään.

Musti oli lähtenyt uimaan vinoon kohti kotirantaa. Hän ei ollut suinkaan mikään halveksittava urheilija, mutta tuo toinen tuntui olevan vielä parempi. Nyt, nyt, nyt se jo sulki maihin pääsyn häneltä...

Tuossa se pärskyi ja polki vettä jo hänen edessään. Ja jälleen sama rajattoman, pakanallisen riemun karjahdus:

—No, hei Musti! Terveisiä saunasta. Tiedätkö, että minä olen Vesi-Hiisi itse, ja nyt mennään suoraan alas minun valtakuntaani.

Musti kääntyi kauhulla pois hänestä ja lähti viivana pitkin lahtea viipottamaan.

Hän oli aina peljännyt ja hävennyt alastomia ihmisiä. Se mahtoi olla joku perinnäinen, vuosituhansien takainen tunne hänessä. Rengit olivat joskus saaneet hänet saunaan narratuksi, eikä Musti unohtanut tuota tapausta milloinkaan. Puhumattakaan siitä, että siellä oli ollut kuuma kuin helvetissä eikä koskaan voinut tietää, saiko kuumaa vai kylmää vettä sapolleen, olivat kaikki nuo oudot, alastomat, eläimelliset haamut hänen ympärillään täyttäneet hänen sielunsa syvällä tuskalla, häpeällä ja ahdistuksella...

Eihän luomisen kruunun sopinut noin esiintyä. Eiväthän ne olleet edes ihmisen näköisiä. Kuuluihan ihmisen olemukseen kuumimpanakin kesäpäivänä ainakin paita ja housut, jotka tosin voi pahimmassa tapauksessa korvata myös hameilla, mutta jotka olivat ehdottomasti välttämättömät, jos mieli Mustin voida ketään edes vertaisekseen, saati sitten itseään ylemmäksi ja paremmaksi olenoksi tunnustaa.

Nuo olivat, noiden täytyi olla alempia olentoja! Mistä lienevätkin olleet, irtipäässeitä piruja ja menninkäisiä, jotka täällä viettivät kauhistuttavia, salaperäisiä juhlamenojaan. Kamalaa, kamalaa! Täältä täytyi päästä pois hinnalla millä hyvänsä, pois ja ulos, Jumalan kirkkaan taivaan alle.

Hänen oli onnistunutkin lopuksi löytää ystävällinen ovi, töytäistä se auki etukäpäliällään ja päästä lähättäen, kieli ulkona, rantatörmälle kirmaisemaan.

Mutta siitä asti hän tiesi varoa saunaa eikä häntä saatu enää koskaan sinne sisälle houkutelluksi. Koko löylyn haju oli hänelle vastenmielinen. Ja kun rengit lauantai-illoin astuivat alastomina, vain koivunvasta verhonaan, pihan poikki, siirtyi Musti aina murheella syrjemmälle tuumimaan, kuinka ruma ihminen itse asiassa oli ja kuinka vähän tuo poloinen näytti sitä käsittävän.

Eihän Musti itsekään alastomana käynyt. Olihan hänelläkin turkki, ja hyvä turkki olikin, siistinä ja sopivaisena pukimenaan. Kylläpä hänkin mahtaisi olla kaunis kuvatus, jos hänet äkkiä vedettäisiin siitä ulos ja heitettäisiin tuonne tunkiolle kuin nyljetty oravanpoika!

Eikä Musti voinut olla kauhistuen ajattelematta, mikä hirveä hetki se olisi, jos häneltäkin äkkiä kaltattaisiin karvat päältä noin visusti eikä jätettäisi muuta kuin joku haiven sinne tänne vain pilkan vuoksi...

Mutta kaikki nuo vastenmieliset tunteet ja kauhunkuvat olivat vain pelkkää lastenleikkiä niihin verraten, jotka tällä hetkellä tärisyttivät hänen sydäntään ja munaskuitaan.

Hovin herran hahmossa pitkine, kahtia jakautuvine partoineen ja hujanhajaisine hapsineen oli jotakin niin vaukkoa ja hurjistunutta, kun se vedenpintaan ilmestyi, että se vaikutti Mustiin todellakin hitonmoisesti, vesihirviön tapaisesti. Jos tuo nyt saa minut kiinni, niin olen hukassa, ajatteli hän... Mitä, mitä? Eikö se peto jo tarttunutkin häntä hännänpäähän?

—Näkki vie, Näkki vie! kuului jo voitonvarma kiljaisu hänen takanaan.

Musti kääntyi hätäisesti puraistakseen vaikka häntänsä poikki, mutta vapautuakseen kaikin keinoin tuosta ilmetystä paholaisesta.

Hän oli joka tapauksessa päättänyt myödä henkensä kalliista. Mutta kun hän kääntyi iskeäkseen leppymättömään viholliseensa, olikin tämä kadonnut, uponnut kuin kivi syvyyteen.

Musti ensin ilahtui suuresti tuosta ja käänsi heti kurssin suoraan kohti kotirantaa. Mutta pian hän kuuli altaan tuolta syvyydestä epäilyttävää porinaa. Hän vilkaisi sinne, ja nyt vasta hän tiesi, mitä paanillinen, luonnon pyhistä onkaloista kumpuava pelko oli.

Uihan siellä hänen allaan tuo uponnut vesihirviö, tuo kuollut, valkea vainaja pitkine partoineen, ui yhtärintaa hänen kanssaan, vaikka kyynärän verran vedenpintaa alempana... Se oli kamala näky. Sydän seisahti, jäsenet jähmettyivät. Jos se nyt, nyt juuri tarttuisi hänen koipeensa ja alkaisi vetää häntä

mukanaan yön ja pimeyden valtakuntaan...

Eikös tarttunutkin? Nyt se veti!

Nyt mentiin, Musti kulta. Hyvästi nyt, ihana maailma!...

Hän seisoj jo pystysuorassa, pää enää vain hiukan vedenpintaa ylempänä.

Se oli hirveä hetki.

Jumalille kiitos, pulpahti tuo turman henki jälleen vedenpintaan. Ja ikäänkuin katuen äskeitä käytöstään, hän ei enää päästänytkaan Mustia yksin vedenvaraan, vaan toisella kädellä häntä tukevasti kannattaen veteli toisella heidät kumpaisetkin suoraan kohti kotirantaa. Apu saattoikin olla tarpeellinen, sillä Mustin sydän läpätti vielä äskeisestä säikähdyksestä aivan haljetakseen.

—No, hei Musti! Nyt sitä mennään oikein höyryn voimalla.

Ja eikös pahalainen ruvennutkin vielä viime tingassa puksuttamaan kuin höyrylaiva!

Musti välitti viisi hänen puksutuksistaan, kun vain kuivalle pääsi ja sai enemmän veden turkistaan pudistetuksi. Pari kolme kertaa sitten kovasti haukahdettuaan tätä jo hengenvaarallista hevosenleikkiä hän lähti kiittämään pitkin pihamaata koko saunaväen suurimmaksi iloksi, joka oli siihen törmälle heidän maihinnousuaan nauramaan kokoontunut.

—Hei, hei, Musti! Nyt me kumpikin taas kymmenen vuotta nuoremmimme.

Mutta Musti ei ollenkaan pitänyt tämäntapaisista nuorentamis-yrityksistä. Kului pitkä aika tämän jälkeen, ennen kuin hän saattoi vilpittömästi ja hyvällä omallatunnolla Hovin herran kättä pudistaa, ja vielä kauemmin, ennen kuin hän tohti vanhalle mielipaikalleen laiturinpäähän istahtaa.

Mutta aika kaikki haavat parantaa. Niin tämänkin.

VII.

AMPIAISPEŠÄLLÄ.

Musti ei ehkä olisi voinut niinkään hyvin Hovin herran kaikkiin mielihoiteisiin sopeutua, ellei heillä olisi ollut niin paljon yhteisiä myötä- ja vastatunteita.

He eivät kumpikaan esim. kärsineet kissoja. Siksi ei myöskään niin kauan kuin Hovin herra eli talossa kissaa siedetty, neitosten ja heidän ystävättäriensä, nuorempien ja vanhempien monista palavista esirukouksista huolimatta. Vaikka Hovin herra muuten oli hyvinkin herkkä naisten naurulle ja kyöneille, hän oli tässä suhteessa järkähtämätön.

Musti oli hänelle siitä hyvin kiitollinen. Sillä hänelläkin oli voittamaton vastenmielisyys noita pieniä, äkäisiä, epäpersoonallisia olentoja kohtaan, jotka haisivat pahalle ja joista ei koskaan tietänyt, mitä ne ajattelivat salaperäisesti, salakavalasti kehräilevässä sydämessään.

Taka-Möyrylän torpassa hänen oli vielä kaiken kasvinaikansa täytynyt hillitä tuota intohimoista vastenmielisyystään. Siellä oli ollut nuori kissanpoika nimittäin, joka oli saanut juoda samasta maitokupista kuin hänkin, jonka kanssa lapset olivat leikkineet samalla kuin hänenkin, joka oli milloin ripustettu hänen selkäänsä, milloin pantu hänen hännänpäätään kiinni nappaamaan. Ollut todellinen kiusanhenki, toisin sanoen.

Eikä sille ollut voinut mitään. Sillä heti kun hän yritti sitä, heilui tuppivyö.

Mutta täällä kuului Hovin herran tai hänen keskenkasvuisten poikiensa äänet, niin pian kuin vieras kissa oli poikki pihamaan vilahtanut:

—Musti! Kissa! Pus, kiinni!

Eikä Mustille tarvinnut sitä kahta kertaa sanoa. Salamana hän oli perässä, oli sitten ollut vaikka kaukana rannassa tai makuupaikassaan portaiden alla. Se oli sotahuuto! Mentiin vilauksena yli aitojen ja pellonpientareiden.

Tavallisesti päättyi jutun tosiasiallinen puoli siihen, että kissa kiipesi puuhun tai riihen katolle, josta se aina sittemmin itsensä jollakin tapaa turvallisempaan tilaan keinotteli. Mutta joskus häytyi se ojan pohjaan tai seinän nurkkaukseen, vaikka eihän Musti siinäkään sille sen enempää mahtanut. Jos liki yritti, oli heti silmänsä menettää... Sitäpaitsi mourusi se niin pahasti, että pyrki selkäpiitä kummasti karmimaan, niinkuin joku isiltäperitty, tuhatvuosien takainen vaisto heidän rotujensa muinaisista vihollisuuksista olisi äkkiä muistuttanut hänen mieleensä kaukaisten, trooppillisten viidakkojen himmentyviä hämäreitä...

Vaino oli pantu hänen ja tuon toisen siemenen välille. Ainoastaan ihmisen kaikkiruokainen, kaikkikäyttävä, kaikkiiymmärtävä kaikkivalta oli voinut saattaa heidät saman katon alle asumaan...

Sikojen laita oli hiukan toinen. Niitä ei Musti vihannut varsinaisesti, mutta inhosi sitä enemmän. Tässäkin yhtyivät hänen mielipiteensä merkillisesti Hovin herran kanssa, joka kaikesta tämän taloudellisen kotieläimen tuottamasta hyödystä huolimatta ei koskaan suostunut sitä karjojensa joukkoon liittämään.

—Ne ovat siivottomia, väitti hän naapureilleen, jotka häntä tuosta kevytmielisestä vastatunteesta pyrkivät joskus tuiki kiivaastikin nuhtelemaan. Jos niitä pitää kiinni, ne vinkuvat ja röhkivät koko päivän, niin ettei niiltä kukaan kuule omaa ääntään koko kartanossa, ja jos ne päästää irti, ne tunkeutuvat joka aidan raosta peltoihin ja puutarhaan. Ei, pitäkööt läskinsä! Minä tulen kyllä toimeen omillanikin.

Musti oli aivan samaa mieltä hänen kanssaan. Ja niin pian kuin kujalle ilmestyi »Tornion vieraita», kuten kylänsikoja yleensä paikkakunnalla kutsuttiin, oli Musti kuin Jehu niiden kimpussa. Ne tunsivatkin hänet jo kaukaa ja syöksyivät heti portin taakse päästyään röhkäisten katajikkoon.

Lehmä oli hirveä eläin Mustin mielestä. Eikä hän voinut ymmärtää, kuinka tuollaisia petoja ollenkaan siedettiin sivistyneessä yhteiskunnassa.

Annapas olla vain, että ne sattuivat kapealla kujalla tai kruunun maantiellä vastaan tulemaan, niin eikös ne pysähtyneet joka sorkka ensin tuhmasti töllistelemään, sitten noilla pelottavilla otsakoristeillaan häntä keihästämään. Eikähän siinä haukkuminen auttanut, täytyi vain vilistää pakoon, minkä kintut kannattivat, jopa usein yli aidankin henki kurkussa loikata, jos mieli päästä asiasta pelkällä säikähdyksellä.

Mustin ainoa lohdutus oli, ettei hän ollut koskaan nähnyt Hovin herran itsensä niitä ruokkivan tai hyväilevän. Siitä päätteli hän, että ne eivät mahtaneet olla sen enempää isännänkään suosiossa, vaikka tämä jostakin selittämättömästä heikkoudesta hameväkeä kohtaan ei kyennyt niitä kokonaan tiluksiltaan karkoittamaan.

Lampaita sensijaan olisi ollut hyvin lysti ajaa takaa, samoin kanoja, mutta sitä ei saanut tehdä, sillä siitä sai selkäänsä ja voi joutua säkki päässä lammasläävään teljetyksi.

Hevosista Musti piti. Ne olivat kauniita ja komeita eläimiä ja niiden kanssa oli niin hupaista juosta kilpaa. Ilokseen hän oli huomannut isännänkin niitä usein taputtelevan ja suksuttelevan.

Mutta oli yksi eläinlaji, jota Musti sekä pelkäsi että vihasi, niin hullunkurista kuin oli hänestä itsestäänkin, että niin pieni elukka saattoi niin suuria tunteita niin mahtavassa ja itsetietoisessa olennossa herättää. Se oli ampiainen.

Syynä siihen, että hän oli tullut juuri noihin siipilintuihin mitään erikoista huomiota kiinnittäneeksi, oli oikeastaan talon nuorin poika, joka kerran oli tässä suhteessa tehnyt kepposet hänelle.

Samaisessa tenavassa, vaikka hän ei ollut paljon Mustia korkeampi kasvultaan, ei ainakaan turpeampi, oli jo tosin Mustin mielestä monta muutakin pahaa tapaa näyttäytynt.

Kerran hän esim. oli varastanut Mustin makuluun, jonka tämä juuri oli joitakin laihempia kasvispäiviä varten talon naurismaahan varovasti piilottanut. Musti oli kyllä nähnyt hänen jotakin siellä samoilla tienoin hääräilevän, mutta ei hän sentään olisi uskonut, että parempain ihmisten lapsi kehtaisi suoranaisesti toisen omaan koskea. Tunnettuaan mielensä kuitenkin omituisen levottomaksi, hän oli odottanut vain tuon viikarin poistumista ja mennyt sitten etsimään makuluutaan, sen kaiken varmuuden vuoksi johonkin turvallisempaan piilopaikkaan kätkeäkseen. Mutta eikö mitä? Makuluu oli poissa!

Hän oli kuopinut ja kuopinut, haistellut ja haistellut, mutta mitä siinä tyhjässä oli haistelemista. Makuluu oli ja pysyi poissa. Tuo toinenkin oli siihen muka saapunut auttamaan ja multaa penkomaan. Silloin oli Musti katsonut hänen silmiinsä niin surullisesti ja nuhtelevasti, että tuonkin jo nuorena paatuneen pahantekijän kivikova sydän oli sulanut siitä.

Olihan se vienyt aivan toiselle taholle naurismaata hänet ja osoittanut erästä paikkaa. Musti oli kuopaisut vähän kypälällään, ja siinä hän se olikin hänen makuluunsa. Mutta ei se ollut enää mitään vilpitöntä iloa hänelle tuottanut. Pois hän oli sen lönkytellen kantanut tosin, mutta raskaissa mietteissä tuollaisen miehen-alun tulevaisuudesta, joka meni toisten rehellisesti hankituille kassoille kuin omilleen.

Eikä hän kuitenkaan voinut arvata edes lähestulkoonkaan vielä silloin, kuinka syvälle synti itse asiassa oli iskenyt kourukyntensä samaisen vensperin sydämeen.

Hän tuli liian myöhään sen oivaltamaan.

Ampiaiset olivat rakennuksen matalaan kivijalkaan, jonkun irtipäässeeseen vuorilaudan väliin, eräänä kesänä pesänsä rakentaneet. Talon nuorin poika oli nähnyt niiden tulevan ja menevän sitä tietä, olipa kuullut sieltä myös kummallista surinaa. Niin oli pimeyden juoni syntynyt hänen päässään ja sielun vihollinen voittanut hänessä.

—Musti, seh! Musti! Miesi, miesi, tule tänne!

Miksi ei Musti olisi tullut, kun toinen niin sulavasti ja ystävällisesti maanitteli?

—Musti! Tule! Kuuletko? Sum-sum-sum...

Miksi ei Musti olisi kuullut, kun toinen pään aivan kivijalan ääreen toi ja painoi korvan kiinni vuorilautaan? Kuuluihan sieltä ihan selvään: sum-sum-sum...

—Hau! yllyttänyt vielä tuo pannahinen. Hau, hau, hau!

—Hau! siihen Mustikin oikein ison sanan sanonut, ja jäänyt sitten pojan silmiin tutkivasti katsomaan, ikäänkuin tiedustellakseen, mistä tässä nyt oli kysymys.

—Haetaan, Musti, haetaan!... Pus kiinni!

Ja vielä kepakollaan raottanut avuksi vuorilautaa.

Silloin oli Musti ymmärtänyt. Tomahuttanut ensin molemmat etukäpäälänsä sammaliin ja sahajauhoon, jota sieltä vuorilaudan välistä oli valunut maahan, pistänyt sitten kuononsa sinne, tullakseen vakuutetuksi, että hän todellakin oli oikealla tolalla, ja ruvennut sitten intohimoisesti haukahdellen kuopimaan...

Sieltä oli ensin tullut esille vain yksi ampiainen ja kaksi, jotka Musti helposti oli hampaittensa väliin ilmasta naksauttanut. Mutta sitten oli niitä tullut niin sakea parvi, ettei Musti ollut luullut koko maailmassa niin paljon ampiaisia olevankaan. Ja mikä pahempi, ne olivat vuorostaan ruvenneet naksuttelemaan häntä, mikä kuonoon, mikä hännänpäähän mikä muille hellemmille ruumiinosille, jotka hänellä tuiki turvattomina hilkkasivat.

Musti oli aluksi koettanut pitää urhoollisesti puoliaan, joka hänelle hänen paksun turkkinsa avulla ei ollutkaan aivan mahdotonta. Mutta nyt! Nyt osui juuri joku noista äkäisistä pikkulinnuista hänen herkimpäänsä, juuri hänen kostean kuononsa, päähän, johon se jäi kuin nappi kiinni riippumaan.

—Voivoivoi!

Musti pakeni parkuen pitkin pihamaata, koko vaapsahaisparvi jäljessään, koettaen vuoroin molempien etukäpäliensä avulla saada nenältään tuota takkiaista, vuoroin taas tulisissa tuskissaan pitkälleen heittäytyen ja piehtaroiden. Ja samalla nauroi tuo toinen täyttä kurkkua kuistilla, jonne hän oli raukkamaisesti takki korvissa heti vihollisten ensi rynnäköllä paennut.

Mustin kuono paisui tästä leikistä paksuksi kuin potaatti, vaikka hän koettikin hoidella parhaansa mukaan savella ja kostealla mullalla sitä. Eikä tarvinnut sen jälkeen kuin sulkea kouransa ja sanoa hiljaa »sum-sum-sum», kun Musti jo ärähti äänekkäisiin ikävien muistojen ja mielipahan ilmauksiin.

Tavallisella hyväntahtoisuudellaan hän ei silti nytkään jaksanut varsinaiselle syylliselle, talon nuorimmalle pojalle, sen pitempää vihaa pitää. Mutta hän kohdisti sen sitä kiihkeämmin ampiasiin, kuten ehkä oikein olikin, sillä usein on pahan juuri ja alkuperä niin kaukainen ja välillinen, että oikeutetuinkin viha menettää oman välittömän voimansa sitä etsiessä.

MUSTIN METKUJA.

Tehtiinkö sitten aina vain Mustille temppeja? Eikö hän itse mitään osannut eikä koirankureja harjoittanut?

Kyllä, paljonkin. Paitsi käden antamista ja »isoa sanaa», jotka hän oli oppinut jo lapsuudenkodissaan Taka-Möyrylässä, hän taisi vielä lukemattomia muita, eikä hän suinkaan ollut niitä, jotka ystävällisesti pyydetessä panevat kynttilänsä vakan alle.

Hän taisi esim. »ottaa lakin miehen päästä». Sen oli Hovin herra itse omassa korkeassa persoonassaan hänelle opettanut. Herraa oli nimittäin jo kauan harmittanut, että niin monet tomppelit, torpparit, itselliset, mäkitupalaiset ja muut tulivat lakki päässä sisälle hänen työhuoneeseensa. Siksi hän oli katsonut hyväksi kohottaa Mustin tässä suhteessa oman yksityisen seremoniamestarinsa arvoon ja asemaan.

Temppe kävi näin ikään.

Astuu sisälle mälliukko, kopistelee kenkiään, rykäisee, nykäyttää päätäänkin puolituumaa ja tekee hyvän päivän. Mutta lakki pysyy hänen päässään edelleenkin kuin naulattu. Hovin herra kirjoittelee rauhallisesti työpöytänsä ääressä ja vilkaisee syrjäkarein ovensuuhun.

Virkahtaa vihdoon puoli-ääneen:

—Musti! Ota lakki pois miehen päästä!

Musti, joka on pää kypälien välissä hänen kirjoituspöytänsä alla, kimpoaa pystyyn siinä silmänräpäyksessä, ponnahtaa, tekee korkean kaaren ilmassa ja iskee kuin haukka miehen päähän. Ellei hänen onnistu ensi kerralla temppeista lakkia, onnistuu se toisella, ja pitkällinen tottumus onkin ehtinyt jo tehdä hänestä taiturin, joka harvoin erehtyy.

Mies joutuu ymmälle, hätääntyy, kopaisee päätään ja katsoo avuttomasti lakkiaan, jota Musti pitää luonnollisena sotasaaliinaan. Mutta se ei suinkaan ole tarkoitus.

—Musti! Vie lakki miehen luo! kuuluu jälleen sama tyyni, täsmällinen ääni.

Ja Musti kantaa lakin kiltisti miehen jalkojen juureen, uristen ja heiluttaen häntänsä ystävällisesti hänelle, ikäänkuin huomauttaakseen, että näin tässä asiassa oli meneteltävä. Eikähän miehenkään auta muuta kuin yhtyä Hovin herran äänekkäisiin naurunhohotuksiin.

No, se herra aina on niin leikkisä...

Ja Musti saa Hovin herralta lyhyen päänsilityksen palkakseen.

Toisen tempun nimi on »kiemaista» ja se tapahtuu ruokasalin puolella. Se on oikeastaan paljon helpompi, samalla kuin sen palkka on tuntuvasti parempi, eikä Musti senvuoksi teekään mitään niin mielellään.

Senkin suoritus käy aina saman mallin mukaan.

Musti nukkuu, tai oikeammin sanoen, on nukkuvinaan ruokasalin suuren pöydän alla. Hän tajuaa ja aavistaa kyllä kaikki, mitä hänen ympärillään tapahtuu, kuulee veitsien ja kahvelien kilkkeen ynnä tasaisen puheensorinan, näkee piikahelmojen heiluvan pöydän ja keittiön oven väliä sekä tuntee hyvien, herkullisten lemujen sinfoniat sieraimissaan. Mutta hän tajuaa myös, että tuo kaikki ei vielä kuulu hänelle. Hänen aikansa ei ole tullut vielä.

Se on tullut vasta sitten, kun tuolit jyrähtävät hänen ympärillään ja joku milloin kutsuva, milloin myös aivan välinpitämätön ääni kuuluu muun puheen lomassa tuolta korkeuksista:

—Musti! Kiemaise!

Silloin on ylös hypättävä, otettava heti selvä, mistä ääni tuli, heitettävä itsensä maahan ja pyörähdettävä nopeasti ympäri sekä takaisin jaloilleen. Jos vaaditaan sama temppe toisen kerran, on se tehtävä empimättä, sillä palkka odottaa jo aina varmana antajan kädessä.

Kolmannen ja kaikkein vaikeimman tempun ovat talon naiset hänelle opettaneet.

Se kuuluu:

—Musti! Haetaan, haetaan isä syömään!

Siinä oli niin monta sanaa, että Mustin aluksi oli sitä sängen vaikea ymmärtää. Sanat »haetaan, haetaan» hän käsitti hyvinkin, samoin kädenliikkeen, joka viittasi ovelle päin. Mutta mitä haetaan? Tuo kaikki muu oli kuin hepreankieltä hänelle.

Musti vinkui ja vikisi osoittaakseen virkaintoiaan, katsoi kysyvästi käskijään, hyökkäsi ovelle, kääntyi neuvottomana takaisin, laukkoï ympäri huonetta ja pysähtyi jälleen ikäänkuin huomauttaakseen, että täytyihän hänellä olla joku selvä ja itsetietoinen päämäärä, ennen kuin hän voi saada aikaan jotakin ja onnistua parhaissakin pyrkimyksissään.

Vasta kun hänet oli viety salin läpi ja osoitettu Hovin herran ovea, hän ymmärsi noiden salaperäisten sanojen tarkoituksen.

Hän hyppi ovea vasten, hän haukkui, hän raappi, hän piti sellaista melua, että Hovin herran tietysti täytyi nousta kesken työtään katsomaan, oliko joku hänen talossaan raivohulluksi tullut. Hänelle ilmoitettiin, että Musti se vain oli, joka oli saapunut isää syömään käskemään.

Musti oppi muutamilla kerroilla tuon tempun, joka oli sitäkin selitettävämpää, kun hänen muistiansa sen suhteen olivat keittiöstä tunkeutuvien tuoksujen herättämät mieluiset ajatusyhtymät mitä voimakkaimmin avittamassa.

—Musti! Isä syömään!

Silloin lensi Musti kuin myrsky läpi talon, avasi itse kaikki ovet ja toi talon isännän riemuiten tullessaan. Pahempi oli, jos sattui joku ovi välillä lukossa olemaan. Siinä ei auttanut muu kuin pyörtää vikisten ja vinkuen takaisin apua hakemaan tai koettaa ulkotietä. Mutta jos sieltäkin oli ovi kiinni herran eteiseen, ei ollut jäljellä muuta keinoa kuin koettaa täyttää annettu määräys akkunan läpi.

Eikä ollutkaan monta rattoisampaa näkyä kuin nähdä Mustin hyppelevän ja haukkuvan intohimoisesti Hovin herran akkunan alla.

Monia muita metkuja oli Musti itse opetellut. Niistä harvinaisempia oli hänen »intiaanitanssinsa», kuten talon väki sitä nimitti. Sen pääponsi taas oli siinä, että pyöri ympäri kuin villikissa ja koetti tavoitella oman häntänsä valkoista nypykkää. Sen suuhunsa saatuaan taas oli purtava ja uristava, mutta ei silti lakattava vinhasta piiritanhustaan, joka voi päättyä vain kuperkeikalla tai hurjalla leikkijuoksulla yli peltojen ja pientareiden.

Tuon tempun hullunkurinen vaikutus katselijoihin oli tavallisesti vastustamaton. Mutta sitä ei ollut myöskään turhan tautta tuhlattava, vaan näytettävä ainoastaan juhlatiloissa, kuten koko talonväen myöhään yöllä joistakin kutsuista kotiin saapuessa tai jonkun pojan tai tyttären palatessa usein vuosikausien jälkeen maailmalta.

Ja silloin se lähtikin häneltä oikein täydestä sydäimestä! Sillä Musti seurasi tarkoin kaikkien talonväkeen kuuluvien kehitystä ja elämänvaiheita, näki heidän yhden toisensa perästä nousevan, kasvavan ja haihtuvan maailmalle, josta he vain harvoin tulivat takaisin enää, milloin yksin, milloin monien muiden kera, milloin iloisina ja päässä valkea lakki, milloin surullisina ja nenäliina silmillään. Mutta Musti otti heidät jo portailla aina samalla tavoin vastaan ja sai myöskin heiltä aina yhtä ystävällisen ja halki kyyneltenkin hymyilevän vastaanoton.

Näin kaartuivat Mustin päivät tyyninä ja rauhallisina kohti elämän iltaa. Mutta ennen sen päättymistä hän tuli todistajaksi moniin ja järkyttäviin ihmiskohtaloihin.

IX.

SUURIA MUUTOKSIA.

Hovin herra kuoli eräänä syksynä. Kaatui niinkuin honka kankahalta, kuitenkin ensin ystävältään kaupunginlääkäriltä kysyttyään:

—Onko tauti kuolemaksi?

—On, jos tahdot toden kuulla, toinen siihen vastannut vavahtavalla äänellä.

—Hyvästi sitten! Ja kiitos kaikesta.

—Hyvästi.

Seinään päin kääntyi sitten Hovin herra, ei syönyt eikä juonut mitään, vielä vähemmän nautti mitään lääkkeitä. Makasi vain mykkänä ja liikkumattomana. Kun tultiin eräänä aamuna katsomaan, hän oli kuollut.

Siitä koitui synkkä aika talolle.

Myöskin talon rouva kääntyi vuoteeseen, josta hän ei noussut enää. Hänen vanhin tyttärensä hoiteli häntä. Toinen tytär tuli surusta mielipuoleksi, istui vain päivät pitkät pianon ääressä ja soitteli pitkillä, valkeilla sormillaan vanhoja, yksinkertaisia, lapsena oppimiaan kansansäveliä.

Musti tunsi kalmanhajua ilmassa ja ulvoi kaikki yöt lakkaamatta.

Oudot, tuonen tuoltapuolen kumpuavat aavistukset ahdistivat hänen sieluaan. Varsinkin kun hän kuuli tuon hiljaisen, riutuvan soitonhelinän salin puolihimmeiden ikkunoiden läpi talviseen kuutamoyöhön tunkeutuvan, oli hänen sydämensä tuskasta ja kalvavasta, epämääräisestä kaipauksesta pakahtumaisillaan. Silloin kohotti hän kuononsa kohti tähtiä ja päästi esi-isiensä pitkän perintöhuudon, kaikkien olevaisten kysymyksen, jota ei kuullut kukaan, valituksen, jolle ei ollut olemassa mitään lohdutusta...

Ei maassa, ei taivaissa, ei vesissä eikä vetten syövereissä...

Tänään minä olen, huomenna en ole, ajatteli hän. Menen, enkä tule koskaan takaisin, ja maailma jatkaa kuitenkin ijät kaikki kulkuaan. Pois meni Hovin herra, pois haihtui myöskin Vilkki, minun hyvä ystäväni ja edeltäjäni, eikä kukaan tiedä heistä mitään...

Pois menee Hovin rouva, pois menen minäkin kohta... Minne? Mitä jää jäljelle sitten?... Turhuuden turhuus, kaiken katoavaisuus...

Miksi en kuollut kuusi-öisnä? Minkä kumman tavalla minä ollenkaan jouduin tänne? Tulinko tähdistä tuolta etäisistä, niinkuin ne itsekin usein maahan putoavat, vai nousinko mustan maan povesta, niinkuin metsä ja vilja ja kasvit kaikellaiset?...

Maailma on niin autio ja tyhjä... Pimeys lepää synkkänä päällä syvyyksien eikä mikään henki liiku liikkumattomien vetten päällä...

Mykkänä kuunteli vaisu, talvinen luonto Mustin valitusta. Mutta hänen kumppaninsa ja toverinsa kaukaisissa kylissä kuuluivat sen sitä paremmin ja yhtyivät siihen yli lumisten lakeuksien.

—Taas kuolee Hovissa joku, sanoivat ihmiset hiljaa toisilleen. Kaikki koirat ulvovat sinnepäin.

Keväällä kuoli Hovin rouva. Perikunta ei jaksanut eikä tahtonut pitää taloa, vaan möi sen irtaimistoinen päivineen uusille omistajille.

Musti seurasi muun kaluston mukana.

Kaikki sortui, kaikki raukesi. Koko hänen muinainen, turvallinen maailmansa meni muruiksi hänen ympäriltään. Uudet omistajat eivät hänestä välittäneet sen enempää kuin hän niistä. Eivätkä ne siihen vakinaisesti asumaan asettuneetkaan, tulivat vain lukemaan metsiä, laskemaan lehmiä, lampaita ja hevosia sekä niitä pienemmin ja suuremmin erin pois kuljettamaan.

Samaa tietä hävisivät kuormittain myös vanhat tutut huonekalut, joista kukin oli Mustille sydämenmuisto, elämäkokemus.

Hän oli aluksi kyllä koettanut urhoollisesti ja voimiensa mukaan talon kunniaa puolustaa. Protesteerannut ankarasti, haukkunut hirmuisesti ja yrittänyt vielä yhtä ja toista kutsumatonta vierasta takinliepeeseenkin tarttumaan. Mutta saatuaan pari kunnan potkua takapuoleensa, hän oli huomannut, että tässä ei ollut enää mitään tehtävissä.

Tässä täytyi alistua. Tässä täytyi väistyä väkevämmän tieltä ja myöntää, että maailmassa oli paljon sellaista paha, jonka suhteen uljaimmankin totuudentaistelijan oli varmintä ja viisainta pysyä puolueettomana.

Ja eräänä päivänä lyötiin talon ovet lukkoon. Silloin tuli Mustista väkisinkin kulkukoira.

X.

KAIKEN HÄVIÖ.

Musti kierteli sitten kauan maailmalla.

Aluksi pysytteli hän kotikylällä. Siellä ihmiset tunsivat hänet vielä ja antoivat säälistä ruokaa hänelle. Mutta vähitellen ne alkoivat vieroaa häntä sielläkin ja hän oli pakotettu loitompaa sekä omin neuvoin elatuksensa etsimään.

Oli kuin hän olisi jollakin tapaa henkisen keskipisteensä kadottanut. Hän lähti kenen matkaan hyvänsä, joka vain vilkutti hänelle leivänpalaa, ja hän heilutti häntänsä jokaiselle, joka vain viitsi vaivautua hänen päätänsä edes ohimennen silittämään. Musti ihmetteli aluksi itsekin usein sitä, mutta vähitellen se tuntui hänestä varsin luonnolliselta.

Niin köyhäksi hän oli äkkiä tullut. Niin köyhäksi ulkonaisesti ja sisällisesti.

Häntä paleli. Suuri murhe oli murtanut hänet. Häntä värisytti tässä oudossa ja tyhjässä maailmassa, jossa mikään ei ollut hänen omaansa enää ja jossa kukaan ei enää kutsunut häntä omakseen.

Siksi oli koko maailma, myöskin hänen omat vastaiset vaiheensa ja elämänkohtalonsa käyneet hänelle niin sanomattoman samantekeviksi. Olihan hän kadottanut kalleimpansa. Samalla oli kaikki oman arvon tunne, vieläpä itsesäilytysvietti ja oman edun vaistokin hävinnyt häneltä, ja hän olisi ollut valmis nuolemaan kättä, joka olisi kiinnittänyt häneen edes senverran huomiota, että olisi häntä kurittanut.

Hän nukkui mieron nuotioilla. Hän lämmitteli toisten liesien lämpimässä. Hän ei hävennyt kerjätä armopaloja, vaikka hän tiesi, että hän ei millään tavoin ollut ansainnut niitä, eikä häneen tehnyt mitään vaikutusta enää, vaikka häntä uloskin hädettiin ja kulkukoirana sormella osoitettiin.

Niin nöyräksi saattaa tulla koira, joka on kadottanut kotinsa ja kotiväkinsä.

Hän, joka vielä äsken oli ollut niin miestä mielessään! Hän, joka vielä äsken oli tuntenut itsensä niin tarpeelliseksi elämäntaloudessa ja tuosta tarpeellisuudestaan niin ylpeäksi, että hän ei ollut viitsinyt edes vilkaista sinnepäin, missä näki jonkun nykyisen onnettomuustoverinsa häntä koipien välissä poikki takapihan luikahtavan.

Nyt hän tunsu itsensä täysin tarpeettomaksi. Mikä hän oli? Vain loiskasvi, vain elämän kasvannainen. Pahka puun kyljessä, heinä, valmis tuleen heitettäväksi...

Hän oli kuollut, hän oli henkisesti kuollut. Hän aavisti hämärästi, että hänen velvollisuutensa olisi ollut oikeastaan kuolla myös ruumiillisesti, mutta hän ei jaksanut vielä. Sen verran olivat kovot kohtalottaret jättäneet vielä elämäntahtoa ja elämänuteliaisuutta hänelle.

Hän tahtoi nähdä, kuinka hänen kävisi. Hän inhosi itseään, mutta häntä huvitti nähdä, kuinka kävisi tässä maailmassa olennon, jolla ei ollut enää mitään aseita elämäntaistelun.

Eikä näistä aseista tärkeimpiä: ei itseuskoa eikä itseluottamusta, kaikista kannattavista ajatuksista ja pyrkimisen arvoisista päämääristä puhumattakaan, jotka olivat häneltä tyystin hävinneet tuossa hänen yleisessä henkisessä haaksirikossaan.

Musti parka! Hän ei tiennyt vielä silloin, että sellaisen olennon käy aina hullusti.

On lupa inhota itseään, jos inhoaa samalla muita, voi vielä tulla toimeen maailmassa itsevihaaja ja itsehävittäjäkin, kun vain muistaa samalla lingota vihan ja hävityksen salaman myös joka taholle itsensä ulkopuolelle.

Mutta eihän Mustilla mitään sellaisia varokeinoja ollut.

Hänkö olisi vihannut, hänkö halveksinut ihmisiä ja eläimiä ympärillään? Päinvastoin hän rakasti. Hän janosi rakkautta, hän kerjasi rakkautta, vaikka hän ei saanut sitä, ja siksi katsoi hän jokaisen vastaantulijan, jokaisen uppo-oudonkin tai hetkellisen tuttavän silmiin niin etsivästi, niin pyytävästi ja surullisesti...

Siksi oli hän niin kiitollinen myös jokaisesta ystävällisestä sanasta ja äänenpainosta, joka joskus sattui hänenkin osalleen, vaikka ei sen takana ollutkaan sen enempää eikä kukaan sillä mitään sen vakavampaa tarkoittanut. Mutta Musti luuli aina, Musti toivoi silloin aina löytäneensä jälleen sen suuren rakkauden, joka hänellä kerran oli ollut ja jonka hän niin selittämättömällä tavalla oli

kadottanut.

Silloin sytty riemu, silloin paistoi päivä jälleen hänen sydämeensä. Syttyi ja sammui samassa, ja sellaisina hetkinä tuntui koko maailma hänestä taas kahta mustemmalta.

Musti parka! Hän oli tuomittu menemään perikatoon.

Hänessä oli kuollut kaikki, mutta ei murhe, häneltä oli mennyt kaikki, mutta ei muisto onnesta, jonka hän oli elänyt, eikä kaipaus jostakin toisesta paremmasta maailmasta, missä tuo kaikki hyvä ja kaunis vielä kerran voisi uudistua.

Musti ei käsittänyt vielä täysin kuoleman armottomuutta. Ei oman orpoutensa lopullisuutta eikä loppumattomuutta sen elämän-ikävän ja elämän-yksinäisyyden, johon sokea kohtalo oli heittänyt hänet.

Niin tuli hän vielä senkin käsittämään.

Oli vielä murhe ja onnen muistokin menevä häneltä, eikä jääpä jäljelle hänestä muuta kuin ontto kuori, kuin kuivanut karahka ... kuin kummitteleva puu yölliselle palolle, kuin itsestään liikkuva kuvajainen kalman kankahille...

Mutta se ei tapahtunut enää kaukana Suomen saloilla, vaan niissä suurissa kylissä ja kaupungeissa, minne Musti joutui rauhattomilla, kaikkea päätä ja päämäärää puuttuvilla harharetkillä.

Siellä täyttyi hänen kärsimystensä mitta, eikä hän voinut kärsiä enempää.

Siellä murtui hän lopullisesti. Siellä laukesi hänen henkensä jänne kokonaan. Siellä tuli hän täysin tuntemaan, mitä elämän-yksinäisyys on, ja mitä merkitsee olla outo itselleen ja kuitenkin muille tuttavana liehakoida ja häntää heilutella.

Olihan Musti ennenkin kaupungissa ollut ja suuressakin väenvilinässä. Mutta se oli tapahtunut kauan sitten, hänen autuaampina nuoruusaikoinaan, jolloin hänellä vielä oli ollut koti ja kontu sekä niiden yhteydessä tieto siitä, ketä vihata ja ketä rakastaa.

Nyt hänellä ei ollut mitään. Nyt oli hän vain lantti lanttien, kulkukoira muiden kulkukoirien seassa, ilman mitään yksilöllistä leimaa tai omaperäisyyttä.

Hän kului. Hän oli nyt arveluttavasti kulunut.

Hänen henkensä hammasrattaat eivät iskeneet toisiinsa enää yhtä lujasti kuin ennen. Ne niin somasti ja mukavasti vain ikäänkuin nuljahtelivat sivukkain. Mutta samalla hän ei kärsinyt enää yhtä paljon kuin ennen. Tottumus oli tullut hänen toiseksi luonnokseen.

Hän oli tottunut vähitellen ulkonaiseen ja sisäiseen kurjuuteen... Makaamaan taivasalla, pyytämään armopaloja, vieläpä niitä sieppaamaan ja varastamaankin, ja sitten hyvin nopeasti pakoon pötkimään, ettei saisi liian kalliisti maksaa pientä, hetkellistä nautintoaan...

Hänen koko käytökseensä oli tullut jotakin luhua ja raukkamaista. Hänen silmissään, jotka ennen olivat olleet niin suorat ja rehelliset, kiilsi nyt vilpillinen, mielitelevä ilme, joka heti seuraavassa hetkessä oli valmis myös salamannopeaksi salavihaisuudeksi muuttumaan.

Hänestä oli nyt tullut todellinen kupinnuolija. Hän kuului nyt kirjaimellisestikin niihin raamatun koiriin, jotka rikasten pöydiltä putoilevilla muruilla itseään elättävät.

Eikä hän uskaltanut enää haukkua ollenkaan. Hän vain ulvahteli joskus omaa kurjuuttaan ja kohtalon leppymätöntä kovuutta, joka ei sallinut hänen edes henkäistä, ennen kuin jo antoi hänelle uuden iskun takaraivoon kuin rautakurikalla. Kuitenkin hän oli ennen ollut parhaita haukkujoita. Mutta haukkumisenkin, samoin kuin kaiken muunkin ulkopuolisen toiminnan lahja on sellainen, että se vaatii asianomaiselta käyttäjältään eheää ja keskitettyä persoonallisuutta.

Hän oli särkynyt. Hänessä oli sälöjä, jotka menivät hänen sydämensä syvimpään. Siksi korahti, siksi särähti hänen kurkkunsa kummallisesti, jos hän joskus koetti vielä nuoruutensa hilpeää, elinvoimaista äänilajia alottaa.

Siksi lakkasi hän siitä kokonaan.

Mutta samalla sanoi hän myös viimeiset jäähyväisensä koko elämänsä sumukselleen, sillä olihan hänen suuri ja pyhä tehtävänsä juuri haukkumalla huomauttaa, missä hän näki jotakin perin väärää ja paheksuttavaa tapahtuvan.

Kyky, jota ei käytetty, kuihtui piankin pois. Hän tylsty vuosien vieressä niin, että hän ei nähnytään

ympärillään mitään haukuttavaa.

Olihan kaikki hyvin! Olivathan kaikki hyviä, ihmiset, eläimet, vieläpä hänen omat elämänkohtalonsakin, kun vain osasi ottaa ne hyvältä kannalta ja sulkea silmänsä kaikilta niiden puutteilta ja raadollisuudelta. Miksi haukkaa? Miksi aina moittia ja irvistää ikeniään? Miksi ei mieluummin hyväksyä kaikkea sellaisenaan kuin se oli sekä koettaa parhaansa mukaan olla itsekin hyvä ja tulla toimeen maailmassa?

Olihan kaikilla niin raskas kuorma kannettavanaan. Miksi sitä vielä moitteella, ivalla ja pilkalla raskauttaa? Eiväthän he olleet itse luoneet itseään. Eihän ollut heidän syynsä siis, jos heissä olikin ehkä joitakin puutteita ja vajavuuksia.

Tahtoivathan kaikki hyvää. Tarkoittivathan kaikki omaa parastaan, ja siinä sivussa muidenkin parasta, mikäli se ei nimittäin sattunut ristiriitaan tuon edellisen kanssa.

Siis oli maailmanjärjestys hyvä oikeastaan. Oli parasta ainakin myöntää se hyväksi ja oikeudenmukaiseksi, sillä vain siten oli mahdollista saada rauha sielulleen. Ja oli parasta ilman muita mutkia siihen alistua. Sillä olihan parempi tehdä se nöyrällä, iloisella mielellä ja omasta vapaasta tahdostaan kuin tehdä se nyrpeänä ja jonkun korkeamman voiman tahdosta, koska siihen jokaisen, joka elämään kuului, kuitenkin ennemmin tai myöhemmin, tahtoen tai tahtomattaan, oli pakko alistua.

Musti oli löytänyt elämän avaimen. Hän oli saapunut henkisillä ja ruumiillisilla harharetkillään sille suuren rauhan portille, jonka takana häämöttivät jo ikuisen rauhan ja autuuden asuinsijat.

XI.

HÖYHENSAARILLE.

Musti oli päättänyt tarinansa.

—Etkö sitten koskaan käynyt kotona enää? kysyin.

—Kävin, kävin kerran, virkahti Musti surumielisesti. Mutta siellä oli kaikki niin vanhaa ja rapistunutta. Portti oli kallellaan, puutarhan polut umpeen sammaltuneet, portaat kasvoivat sieniä ja laiturei oli puoleksi vajonnut vesirajaan... Joitakin outoja kesävieraita siellä näkyi kartanolla vilahtelevan, niillä koira, typerä, itsetyytyväinen keskinkertaisuus, joka ei tainnut mitään temppuja edes. Eihän siellä voinut elää... Lähdin pois...

—Kävitkö entisen isäntäsi haudalla edes? kysyin vielä.

—Kävin. Aikomukseni oli oikeastaan siihen kuolla, kuten olen kuullut kaikkien kunnan koirien tapana olevan, ja paneuduinkin jo siihen pitkälleni. Olin hyvin väsynyt näet ja minua nukutti. Mutta enhän minä ollut mikään kunnan koira! Maattuani vain pari päivää siinä, tunsin itseni jo täysin levänneeksi, ja silloinhan olisi ollut sulaa hullutusta jäädä siihen enää turhan tautta loikomaan...

—Ja niin matkustit sinä jälleen maailmaan?

—Niin. Ja alotin jälleen entisen kulkurielämäni.

—Mutta sen koommin sinä et ole haukkunut.

—En. Se tuntui minusta niin joutavalta ja tyhjänpäiväiseltä. Ja kun en itse haukkunut enää, en voinut ymmärtää niitäkään, jotka vielä viitsivät samaa virkaa harjoittaa.

—Sinä, joka itse olit ennen niin kiivas ja koppava olevinasi?

—En tuntenut enää entistä itseäni. Tosin muistin, että jos ennen joskus lähikaupungin markkinoille pistäysin, näin ympärilläni joka taholla jo niin paljon haukuttavaa, etten ehtinyt sanoa muuta kuin hau!, niin jo toisaalla joku toinen yhtä väärä ja moitittava asia vaati huomiotani... Tuolla ketunkauppias ... tuolla karuselli ... tuolla hevonen, jota akka ajoi...!

—Ja sitten?...

—Sitten näin suurten kaupunkien kaduilla niin paljon saastaa ja irstaisuutta, ettei minulla ennen ollut

siitä aavistustakaan, mutta se oli minusta vain surullista eikä muuta...

—Ja nyt?... Minusta tuntui kuitenkin kuin sinä olisit haukkunut äsken?

—Nyt istun minä tämän sinisen sillan päässä ja vartioitsen tietä Höyhensaarille. Jos haukun, haukun vain huvikseni ja iloani osoittaakseni, kuten äsken sinun tullessasi.

Syntyi hetken hiljaisuus.

—Kuules, Musti, virkahdin ajatuksissani. Kenties sinä sittenkin olet kuollut?

—Niinkö arvelet? kysyi Musti hiukan surullisesti. Voi olla.

—Kenties sinä sittenkin kuolit sinne isäntäsi haudalle, vaikka et itse tiedä siitä? Voihan sellainenkin olla mahdollista.

—Sitä ei voi tietää niin tarkalleen, myönsi Musti. Sitten olisi tämä vain unta. Mutta silloin olet sinäkin aivan varmasti kuollut ja meidän on parasta lyödä kättä toisillemme.

Teimme sen tukevasti. Unhon virta vieräi menojaan, kuplat kimmelsivät kuutamossa sillan kaarten alta.

—Sinulla on karhun kämmen, virkahti Musti irvistäen. Oikea Nallen kämmen!

—Voi olla, virkahdin hajamielisesti. Mesikämmen minä olenkin. Mutta yö on jo pitkälle kulunut ja on aika mielestäni, että nyt molemmat lähdemme Höyhensaarille.

—Tulen ainakin sinulle tietä näyttämään, vastasi Musti.

Ja niin lähdimme me molemmat sillan sinisiä palkkeja myöten taivaltamaan, Musti edellä, minä perässä, hyvä mieli kummallakin.

Välillä kääntyi hän aina kallella päin taakseen katsomaan, seurasinko minä todellakin.

—Mitä mietit? kysyi hän häntäänsä heilauttaen.

—Runoa, vastasin. Taikka oikeammin, meidän yhteistä hautakirjoitustamme.

—Ja se kuuluu?

—Näin.

Ja pian hyräilimme me molemmat kohti Höyhensaaaria samotessamme:

»Musti tarjoaa kypälää, käppyrässä hännänpää, panee päänsä kallelleen, näyttää tietä Nallelleen...»

AHVEN JA KULTAKALAT

Tarina syvyyksistä

(1918.)

KUMMA KUVAJAINEN.

Tuli itkien isänsä palatsiin tuo kuvankaunis kuninkaantytär, lankesi kaulaan emolleen armahalle ja

virkkoi nyhyhkyttäen:

—Äiti! Minä en jaksa onkia kultakaloja enää. Minun on ikävä.

Hänen äitinsä kuningatar löi hämmästyen yhteen kahta kämmentään:

—Et onkia kultakaloja enää? hän sanoi. Mitä me sitten keksimme sinulle?

Ei ollut nimittäin tuo kuvankaunis kuninkaantytär tehnyt eläissään muuta kuin onkinut kultakaloja. Tietysti hän oli sitäpaitsi sukinut suortuviaan ja itseään kuvastimesta ihannellut, mutta kun hänellä ei ollut ketään arvoistansa kosijaa, oli sekin jo ammuin käynyt ikäväksi hänelle.

Mutta aina tähän päivään saakka oli kultakalojen onginta ollut hänen mieluisin ajanviettonsa.

Päivät pitkät hän oli hovineitoineen istunut linnan marmorisen puistolammikon reunalla, missä vesi oli kirkasta kuin hopea ja kalat kultaiset niin hupaisesti edestakaisin vilahtelivat. Istunut siinä vapa vaskinen kädessään, huntu hohtava hartehillaan, ja joskus kohottanut kalan rantamalle, jonka hänen hovineitonsa heti olivat rientäneet irti ongesta päästämään. Mutta muuten hän oli ajatellut, aatkeloinut omia aikojaan.

Nähnyt hän oli lammikon ikikirkkaasta kalvosta oman kuvansa, mutta viime aikoina myöskin erään toisen kuvan, joka hänen hämmästyksensä oli vasten hänen tahtoaan ruvennut sen rinnalle yhä useammin kuin toisesta maailmasta tunkeutumaan ... ensin epämääräisempänä, sitten aina selvempänä ja varmapiirteisempänä...

Se oli kuva kumman nuorukaisen, yhtä kauniin kuin hän itsekin oli, mutta niin lempeänlevollisen, niin mustan-murheellisen, että hänen olisi tehnyt mieli painaa päänsä hänen rinnolleen ja itkeä, itkeä loppumattomasti.

Hän oli nauranut ja särkenyt veden onkivavallaan. Mutta hetken perästä oli se siihen tyyntyneen veden kalvoon jälleen ehjeytynyt entistään soreampana ja surullisempana.

Oli aivan kuin olisivat hänen alakuloiset, vedenalaiset silmänsä tahtoneet kysyä häneltä:

—Kuka olet? Miksi vihaat minua? Enhän minä tahdo mitään pahaa sinulle, ainoastaan katsoa ja ihaila sinua iankaikkisesti.

—Mutta minä en tahdo, että sinä katsot minuun! vastannut hänelle tuo kuvankaunis kuninkaantytär, jälleen vihapäissään vettä vavallaan pärskäyttäen. Enkä minä tahdo, että sinä ihaillet minua. Eikä sinulla ole vähintäkään lupaa kysyä, kuka olen, sillä sen tietää jokainen ihminen isäni valtakunnassa.

Mutta kun vedenpinta jälleen oli tyyntynyt ja kuvajaisen piirteet jälleen ehjiksi kokoontuneet, se oli katsonut häneen yhtä lempeästi ja surumielisesti kuin ennenkin ja virkahtanut:

—En tarkoita sinun ulkonaista olemustasi, en suurta sukuasi enkä kuulua kauneuttasi. Tiedänhän, että isäsi on kuningas ja tämä linna sinun asuinsijasi. Tarkoitan, kuka olet sielussasi ja sisimmässäsi.

Mutta silloin oli yhä enemmän suuttunut tuo kuvankaunis kuninkaantytär ja vettä vavallaan aina vihapäisemmin pärskäyttänyt:

—Sitä sinulla on vielä vähemmän oikeutta kysyä! hän oli harmissaan huudahtanut. Onko kultu mokomaa julkeutta? Tahtoa tunkeutua minun sieluuni ja sisimpääni! Ja kysyä minulta sellaista, jota en itsekään tiedä ja jonka pitää pysyä ikuisena salaisuutena.

—Niinpä on minunkin pakko pysyä ikuisena salaisuutena sinulle, huohtanut silloin kuin itkusilmin tuo kumma kuvajainen. Toista toivoin, toista tapasin. Mutta niin on minun aina käynyt maailmassa.

Tullut silloin uteliaaksi tuo kuvankaunis kuninkaantytär ja kurkistanut syvälle vedenkalvoon, oman arvonsa kokonaan unohtaen:

—Kuka olet? hän oli kysynyt veikistellen: Oletko varjo pilvien vai omien ajatusteni? Lietkö kotoisin maasta vai taivahista? Jos sen sanot minulle, lupaan etten koskaan enää särje sinua, vaan saat katsoa ja ihaila minua iankaikkisesti.

Mutta pudistanut päätään vain tuo kumma kuvajainen ja virkahtanut sydänsuruksella hänelle:

—Olin ongelmasi, toivoin minut ilmi onkivasi. Nyt ei minulle jää muuta kuin murhe ja tuska entisestä olemuksestani.

Itkenyt katkerasti silloin tuo kuvankaunis kuninkaantytär eikä hän ollut voinut selittää suruaan edes

omille hovineidoilleen. Mutta illansuussa kammiossaan suortuviaan kultakammalla sukiessaan hän oli katsahtanut peiliin ja punastunut omaa kauneuttaan, sillä hän tiesi nyt, ettei se kukkinut enää yksin hänelle, vaan myöskin tuolle oudolle, salaperäiselle ystävälle.

Toisin päivin hän ei ollut ollenkaan tahtonut nähdä tuota ventoa, vedenalaista ihailijaansa, katsonut vain kaukomielin ihanan ilman rantaan, mutta tuntenut samalla tuiki tyhjäksi ja autioksi olemuksensa. Hänen hovineitonsa silloin vilkuneet syrjästä häneen ja kuiskineet hiljaa keskenään:

—Hän on rakastunut! Lyönpä vetoa, että hän on rakastunut. Hän itkee ilman aikojaan, eikä hän välitä enää ongestaan eikä kultakaloistaan. Myöskin hän on kadottanut ruokahalunsa ja entisen hyväntuulensa, joka paistoi kuin päivänsäde koko palatsissa. Nyt hän kulkee vain kuin kuutamo kujilla. Hän on rakastunut! Ihme, että hänen isänsä ja äitinsä eivät ole sitä vielä huomanneet.

—Se saattaa kyllä olla totta, siihen toiset väliin pistäneet. Mutta ei hän silti aina vain alakuloinen ole. Kurkistin eilen illalla hänen kammionsa ja näin hänen istuvan yksin vuoteensa reunalla silmät hymyssä, suu mytyssä, kasvat salaperäistä riemua säteilevinä. Ja äkkiä hän, ilman mitään huomattavaa syytä, helähti nauruun kuin hopeakello.

—Siinäpä se! Hän on rakastunut. Hän ajattelee armastaan. Olisi soma tietää, kuka hän on ja minkä väriset silmät ja tukka hänellä on ja kuinka hän ohjaa orhiaan.

Nuoremmat hovineidoista ne näin pakisivat. Mutta vanhemmat ja vakavammat käskivät heidän olla hiljaa ja joutavia jaarittelematta.

—Pitäkää kielenne keskellä suuta! he sanoivat. Sattuisi vielä hovirouva kuulemaan, niin saisitte vitsaa tai ainakin katua katkerasti sanojanne jossakin linnan syrjäisimmistä tornikammioista. Sitäpaitsi te puhutte sulaa hulluutta! Meidän kuvankaunis kuninkaantytämme on siisti ja siveä neitsyt eikä ollenkaan teidän kaltaisenne. Ei hän sellaisia ajattele. Ja kuinkapa hän saattaisikaan ajatella, kun hän ei tiedä miehestä mitään eikä ole kohdannut ketään itsensä arvoista sulhoa vielä milloinkaan.

Nuoremmat tuumineet, mitä tuumineet. Mutta ankaran hovirouvan nimen kuullessaan he olivat kaikki myyriksi mykistyneet ja painaneet päänsä kuin kukkasen rajuilman tullen. Eikä kukaan ollut sen jälkeen uskaltanut edes ajatuksissaan häiritä tuon kuvankauniin kuninkaantytären haaveiloa.

Mutta juuri sellaiselta onkiretkeltään hän oli eräänä päivänä palannut itkien isänsä palatsiin, langennut kaulaan emolleen ehtoislalle ja ilmoittanut nyhkyttäen, että hän ei tahtonut onkia enää kultakaloja.

—Mitä sinä sitten teet? hänen äitinsä huolestuneena kysynyt. Taikka oikeammin: mitä sinun sitten tekisi mieleesi tehdä? Kun minä olin sinun iässäsi, en minä tiennyt mitään parempaa kuin onkia kultakaloja.

—Minä tahdon onkia oikeita kaloja! siihen vastannut aivan äkkiarvaamatta tuo kuvankaunis kuninkaantytär. Minä tahdon oikean meren rannalle ja minä tahdon nähdä oikeita ihmisiä, miehiä ja naisia, mutta etenkin miehiä, enkä pelkkiä kuvajaisia.

Nyt vasta oli vuoro hänen äitinsä kuningattaren oikein hämmästyä.

—Sinä oikeita kaloja? hän sanoi. Sinä oikean meren rannalle? Sinä nähdä oikeita ihmisiä? Jopas jotakin! Kuka löylynlyömä trubaduuri onkaan käynyt linnassamme ja moisia narrinlauluja mieleesi laverrellut?

Aluksi oli asia hänen mielestään niin hullunkurinen, että hänen teki mielensä nauruun purskahtaa. Hänen tyttärensä tahtoi nähdä elämän todellisuutta siis, vaikka hänellä oli tilaisuus olla ja elää täydellisesti sen ulkopuolellakin? Sehän oli hulluutta, sehän oli sulaa mielettömyyttä!

Sellaista ei vielä koskaan, ei nuorempana eikä vanhempana, ollut hänen omaan kuningattarelliseen päähänsä pälkähtänyt.

Ei hänen eikä hänen äitinsä päähän. Eikä tämän äidin eikä äidin-äidin eikä kenenkään hänen heimostaan niin kauas kuin hän omaa sukupuutaan tunsu, ja se ei ollut vähän, sillä sen juuret haihtuivat historian hämärään. Mistä olikaan hänen tyttärensä äkkiä saanut moisia mielihauteita? Se oli iki-ihmeellistä.

Mutta koska hän myös oli äiti eikä vain kuuluisa kuningatar, hän heti seuraavassa silmänräpäyksessä vakavustui, otti tyttärensä kädet kaulaltaan ja katsoi tutkivasti silmiin häntä.

—Hyi, häpeä! hän virkahti sitten ankarasti. Olet nukkunut levottomasti, nähnyt pahoja unia ja tulet niitä nyt äidillesi keskellä päivää kertoilemaan. Tahdon heti puhutella siitä meidän kuninkaallista

kotilääkäriämme.

Ja sen hän tekikin, sillä hän oli päättäväinen äiti, joka ei turhia siekaillut, silloin kun hänen tyttärensä onni ja terveys oli kysymyksessä.

Kuninkaallinen kotilääkäri, vanha, kalju professori, siirsi tärkeän näköisenä silmälaseja nenällään, koetteli valtimoa, käytti kuulotorvea, pudisti päätään, otti esille nuuskarasiansa ja virkahti vihdoin sen kantta tuiki rikkiviisaasti napauttaen.

—Minä en voi huomata mitään ulkonaisen taudin merkkejä. Mutta on olemassa sielun sairauksia...

—No niin, mitä sielun sairautta hän potee siis? kysyi kuningatar.

—Sitä on vaikea tarkoin määritellä, hymähti kuninkaallinen kotilääkäri. Se voi olla sitä ja se voi olla tätä. Myöskin on mahdollista, että se ei ole sairautta ollenkaan, ainoastaan eräänlaista sielun ärtymistä johonkin suuntaan, taikka paremmin sanoen, entiseen olotilaan, ja sen aiheuttamaa pyrkimystä uuteen. Me nimitämme sitä vapaan ja itsenäisen tahdon toiminnaksi.

—No niin, ja millä tuollainen toiminta on sitten parannettava? kysyi kuningatar huolestuneena.

—Se riippuu siitä ja se riippuu tästä. Nimenomaan tässä tapauksessa pelkään sen riippuvan teidän tyttärenne iästä, sillä inhimillisesti katsoen hän on tullut siihen aikakauteen elämässään...

Mutta sitä hänen ei olisi pitänyt sanoa. Sillä samalla sai hän hänen majesteetiltaan kuningattarelta aika korvapuustin.

—Inhimillisesti katsoen, myrskysi vihastunut majesteetti, te olette vanha pässinpää! Sitäpaitsi: te olette tullut jo siihen aikakauteen elämässänne, jossa ei ole lupa puhua enää tuhmuuksia. Te mainitsitte minun tyttärenti iästä? Hänellä ei ole mitään ikää, jos minä tahdon. Kuulettehan te, että hän tahtoo nähdä oikeata elämää, vaikka hänellä on tuo harvinainen tilaisuus tuhansien ja jälleen tuhansien ihmislasten joukossa nähdä väärää. Siis hän on sairas ja siis hänet on parannettava!

Moisten ja niin monien ehdottomien totuuksien edessä oli viisainta vaieta kuninkaallisen kotilääkäriin. Hän ottikin sentähden vain filosofisesti hyppysellisen nuuskaa, tarjoten samalla rasian vihastuneelle valtiattarelleen.

—Arvelen, että olisi kruununneuvosto pidettävä, hän virkahti varovaisesti. Niitä on pidetty paljon vähäpätöisemmistäkin asioista.

—Olette oikeassa, virkahti kuningatar kuivakiskoisesti. Tahdon heti puhua siitä kuninkaallisen mieheni ja puolisoni kanssa.

Ja hän poistui salista arvokkaasti ja täysin purjein, kuninkaallista kotilääkäriä silmäykselläkään kunnioittamatta.

Mutta ikäänkuin yhä korostaakseen kruununneuvoston todellista tarpeellisuutta kaikui vielä kauan hänen jälkeensä tuon kuvankauniin kuninkaantytären haikea valitusvirsi:

—Minä tahdon onkia oikeita kaloja! Minä tahdon nähdä oikeata merta. Minä tahdon puhua oikeiden ihmisten enkä kuvajaisten kanssa.

—Atshih! aivasti samalla kuninkaallinen kotilääkäri. Kaksi edellistä toivetta kenties vielä olisivat täytettävissä. Mutta mitä kolmanteen tulee, niin *dubito, ergo sum...*

Hän siirsi silmälasejaan, pudisti päätään ja meni matkoihinsa hieroen korvallistaan.

KRUUNUNNEUVOSTO.

Valtakunta, jossa kaikki nämä kummat tapahtuivat, oli varsin edistynyt ja valistunut valtakunta. Sen kruununneuvostoon kuului, paitsi kuninkaallisen perheen jäseniä sekä ylhäisiä pappeja, prelaatteja ja varsinaisia valtaneuvoksia, myöskin tieteen, taiteen, lainsäädännön y.m. korkeamman kulttuurin edustajia. Eipä ollut heidän joukostaan edes etevimpien ammattien eikä elinkeinojen harjoittajia unohdettu.

Heidän vastattavikseen oli asetettu seuraavat kysymykset:

1:o. Onko totuus ja sen etsiminen onneksi vai onnettomuudeksi ihmiselle?

2:o. Missä määrin voi katsoa ihmisen sisällisellä totuudella olevan mitään tekemistä häntä ympäröivän ulkopuolisen todellisuuden kanssa?

3:o. Kuinka on täsmittävissä ero todellisen ja näennäisen, kuten esim. ihmisten ja heidän kuvajaistensa välillä?

4:o. Mikä on kultakala ja mikä on oikea kala?

Kuten lukija huomaa, oli kuningas kuultuaan asianlaadun korkealta puolisoiltaan, käsittänyt sen kaikella sillä vakavuudella ja syvämielisytydellä, millä hän kaikki muutkin asiat käsitti ja ratkaisi isänmaan onneksi ja valtakunnan siunaukseksi. Se ei ollutkaan hänelle vaikeata, sillä paitsi että hän oli maan isä ja todella kunnollinen ja viisas hallitsija, hän oli samalla ammatti-ajattelija, kuten hänen maassaan filosofeja yleensä nimitettiin. Ja tällä kertaa, kun oli kysymys hänen ainoasta tyttärestään, hän oli mennyt itse asian ytimeen sekä erällä viisailla, isällisillä keskustelumuksilla saanut ilmi häneltä, mitä tuolla lammikon reunalla oikeastaan oli tapahtunut.

Sen tehtyään hän oli sulkeutunut kammioonsa ja laatinut korkean omakätisesti yllämainitut ponsilauseimat, joihin kuninkaallisen kruununneuvoston oli nyt selvään ja suoraan vastattava.

Heti ensimmäinen kysymys herätti pitkän ja vilkkaan ajatustenvaihdon.

—Pyydän huomauttaa, lausui eräs mahtava kirkkoruhtinas, että totuus, koko totuus, on meille jo Jumalan kirkkaassa sanassa ilmoitettu. Sen omistaminen on epäilemättä suurin autuus, sen enempi etsiminen suurin onnettomuus ihmiselle.

—Toivoaksemme tässä ei ole kysymys mistään metafyyssillisistä totuuksista, väitti siihen eräs yhtä tunnettu luonnontutkija. Sillä nehen eivät ole mitään totuuksia, ollen pelkkiä uskon-asioita.

—Päinvastoin ne ovat ainoita totuuksia, kivahti kirkkoruhtinas, jotka ovat sen arvoisia, että niitä voidaan totuuden korkealla nimellä kunnioittaa. Kaikki muu on vain tietoa, vain osatietoa.

—Siispä on meidän ensin määriteltävä itse totuuden käsite, kiisti luonnontutkija itsepintaisesti. Pidän omasta puolestani ilman sitä kaikkea enempiä väittelyä mahdottomana.

Kiista olisi kukaties kuinka korkeaan liekkiin leimahtanut, ellei maan isä, joka itse johti keskustelua omalla kuninkaallisella kultavasarellaan, olisi puuttunut tapansa mukaan säveästi ja välittävästi siihen.

—En ole tarkoittanut tätä korkeata neuvostoa koollekutsuussani, hän sanoi, niin paljon väittelyä eri elämänkäsityksistä ja peruskäsitteistä kuin ystävällistä ja hyvänsuopaista neuvottelua eräästä valtakunnallemme mitä tärkeimmästä asiasta. Meillä on tässä tosiasia, annettu tosiasia. Tyttäreni ei tyydy enää onkimaan kultakaloja. Hän tahtoo onkia oikeita kaloja. Myöskään hän ei tyydy istumaan enää puistolammikon reunalla. Hän tahtoo mennä oikean meren rantaan. Vielä vähemmän hän tyytyy katselemaan lammepinnasta kuvajaisia—omaa tai muiden, se seikka on vielä selittämättä—: hän tahtoo nähdä oikeita ihmisiä. Tämä on tosiasia. Nämä ovat neuvottelun edellytykset. Ymmärrän, että hän pyrkii totuuteen. Minulla, yhtä vähän kuin hänen valistuneella äidilläänkään, ei olisi mitään sitä vastaan, jos me vain olisimme vakuutetut, että se olisi onneksi hänelle. Mutta juuri siinä me epäröimme, sillä jos *me* joskus elämässämme olemme toisillemme jonkun totuuden sanoneet ja usein vallan vasten tahtoamme sellaisen toisissamme havainneet, ei se koskaan ole ollut onneksi meille eikä varsinkaan minulle. Siksi me olemme kutsuneet koolle tämän korkean neuvoskunnan. Toivon keskustelun pysyvän näissä täysin havainnollisissa ja käytännöllisissä puitteissa, joskaan meidän myötäsytynyt tiedollinen mahtipontemme ei suinkaan ole estävä sitä korkeammillekin tasoille kohoamasta.

Se auttoi. Kuninkaan viisaat ja arvokkaat sanat tekivät tarkoitetun, tyynnyttävän vaikutuksensa. Ja keskustelun tulokseksi tuli, että totuus oli kaksiteräinen miekka, joka toisinaan voi olla onneksi, toisinaan onnettomuudeksi ihmiselle.

Mutta sen etsiminen hyljättiin kokonaan. Se toi mukanaan vain pelkkää tuskaa ja onnettomuutta.

Tämä päätös tapahtui pääasiallisesti erään valistuneen valtaneuvoksen lausunnon johdosta, joka herätti yleistä mieltymystä.

—Totuuden täytyy olla jotakin myötäsytynyttä, hän sanoi. Puu syntyy puuksi: se on puun totuus. Susi syntyy sudeksi: se on suden totuus. Meidän armollinen kuninkaamme ja hallitsijamme on syntynyt kuninkaaksi: se on kuninkaan totuus. Minä puolestani olen hamasta lapsuudestani saakka tuntenut

syntyneen valtaneuvokseksi. Se on minun totuuteni. Asia näyttää äärettömän yksinkertaiselta—kuten kaikki suuret totuudet— mutta mikä syiden ja seurausten moninainen sarja siinä piilee, me huomaamme vasta tarkastaessamme esim. ystävääni valtaneuvosta tässä vierelläni. Päällepäin ei hänestä näy mitään erinomaista. Hän on valtaneuvos niinkuin minäkin, hänen leukansa on sileäksi ajettu niinkuin minunkin ja hänen rintansa niinkuin minunkin risteillä koristettu. Hänen erikoisuutensa piilee syvemmillä. Hän ei nimittäin ole syntynyt valtaneuvokseksi. Hän on syntynyt joksikin muuksi, esim. räätälikksi, tai koulunopettajaksi, mutta ei valtaneuvokseksi. Vain hänen ruhtinaansa armo on hänet siihen ansaitsemattomaan kunniaan kohottanut. Siksi istuukin hän siinä paikallaan ilman mitään totuutta, sillä joko hän on syntynyt vasten luonnonlakeja tai on hän vasten luonnonlakeja tullut valtaneuvokseksi. Minä pelkään, että molemmat ovat tapahtuneet sattumalta.

Mitä hänen vierustoverinsa mahtoi arvella moisesta suosituksesta, ei tarina kerro, mutta väitetään, että hän taputti käsiään muun kuulijakunnan mukana kaikkein innokkaimmin tälle yhtä terävästi ajatellulle kuin henkevästi muovaellulle esitykselle. Hän saikin siitä osakseen kaikkein korkeimman ja armollisimman päännyykähdyksen.

Siirryttiin sitten seuraavaan kysymykseen.

—Totuus, lausui eräs maailmankuulu kemisti ja Nobel-palkinnon saaja, ei yleensä esiinny muuna eikä muualla kuin todellisuudessa ja sielläkin vain vähin erin anniskeltuna. Mikroskoopin ja kemiallisten putkien avulla on se kuitenkin sieltä havaittavissa, vaikkakin tuiki vaikeasti kokoon sommiteltavissa. Sitä on siellä äärettömän pieninä aines-osina kuin pölyhiukkasia päivänpaisteessa tai kultaa huuhtohiekassa, mutta sitä *on* kuitenkin, joskaan ei kenenkään kuolevan silmä voi sitä kokonaan eikä täydellisenä käsittää. Siksi ei sillä myöskään ole mitään syvempää tekemistä ihmisen sisäisen sielunelämän kanssa. Mitä taas noihin n.s. sielullisiin ilmiöihin tulee, niin saattaa puhua tuskin niidenkään edustaman todellisuuden totuudesta, sillä ne hajautuvat vieläkin pienempiin ja itse sielunsilmillekin miltei näkymättömiin aines-osiin, jotka tajuntamme ahtauden vuoksi ovat sitäpaitsi milloin hyvänsä valmiita alitajuntamme umpisukkeloon sukeltamaan. Kun lisäksi tulee, että niiden tutkimustapaa on omiaan vaikeuttamaan ei ainoastaan yllämainittujen tieteellisten koneiden puute, vaan myöskin tutkijan ja tutkittavan liian likeinen suhde toisiinsa, on selvää, ettei niin epämääräisistä osatotuuksista kokoonpannalla yleistotuudella voi olla mitään tekemistä ulkopuolisen todellisuuden kanssa.

Hän puhui kuin isän hihasta. Ja hän saikin koko kuulijakunnan puolelleen.

Prelaatit kannattivat häntä senvuoksi, että he olivat jo virkansa puolesta dualisteja, lainsäätäjät senvuoksi, että kansan ääni ei heidän mielestään missään eikä koskaan ollut samaa kuin Jumalan ääni. Että tiedemiehet yleensä häntä kannattivat, ei ollut merkillistä, sillä heidän elivät omissa kammioissaan, korkealla ajan myrskyjen yllä, niihin vaikuttamatta ja niistä mitään vaikutuksia ottamatta. Merkillisempää oli, että myöskin taideniekat yhtyivät häneen, sillä heidän olivat joka päivä tekemisissä sekä totuuden että todellisuuden kanssa. Mutta he kutsuivat sitä yhdellä sanalla kauneudeksi ja väittivät, että se oli niistä kummastakin yhtä kaukana kuin taivas oli maasta erotettu.

—Taide taiteen vuoksi! sanoivat he. Yhtä vähän kuin ruoholla, joka kasvaa, on mitään tekemistä lehmän kanssa, joka syö sitä, yhtä vähän on meidän taiteellamme mitään tekemistä suuren yleisön kanssa.

Tuli sitten yleiseksi mielipiteeksi, ettei ihmisen sisällisellä totuudella ollut missään eikä milloinkaan mitään tekemistä häntä ympäröivän ulkopuolisen todellisuuden kanssa.

Seuraava kysymys todellisen ja näennäisen, ihmisten ja heidän kuvajaisensa, mahdollisesta suhteesta toisiinsa antoi aihetta moneen syvämieliseen lausuntoon.

—Todellinen ja näennäinen ovat toistensa vastakohtia, väitti eräs kuuluisa oikeus-oppinut. Siinä nyt on meillä esim. näennäinen rikollinen. Hän voi olla viaton, hän voi olla vikapää, mistä minä tiedän. Joka tapauksessa hänet on todistusten puutteessa irti laskettava. Mutta annas olla kaksi valantehnyttä todistajaa, niin me tuomitsemme hänet joka tapauksessa kuritushuoneeseen, olkoon hän sitten näennäisesti lunta valkeampi.

—Se johtuu meidän lainsäädäntömme puutteellisuudesta, marisi siihen joku vanhempi elinkeinonharjoittaja. Minullakin on ollut kunnia olla kerran sen kanssa tekemisissä. Möin kerran viinaa, joka itse asiassa oli vain näennäistä viinaa, sillä suurin osa siitä oli vettä. Mutta rangaistus, johon minut siitä tuomittiin, oli täysin todellinen. Oliko siinä mitään logiikkaa?

—Mutta ihmiset ja heidän kuvajaisensa? huomautti kuningas, joka tahtoi saada asian jälleen oikealle tietoperäiselle tolalleen.

—Siinä suhteessa on näennäinen aina todellisuutta todellisempi, jyrisi eräs valkohapsinen

kuvanveistäjä ja akateemikko, jonka rintaa niinkuin valtaneuvostenkin kymmenet tähdet ja mitalit koristivat. Minä teen esim. kuvan tästä ystävästäni estetiikan professorista. Epäilemättä se on todellisempi kuin hän itse. Se elää läpi vuosituhansien.

Tässä hän sai odottamatonta kannatusta eräältä korkealta prelaatilta, joka nousi, rykäisi ja loihe lausumaan:

—Yhdyn täydellisesti edellisen puhujan valistuneeseen mielipiteeseen, hän sanoi. Ylevä mielikuva on epäilemättä karkeata todellisuutta sekä todellisempi että ikuisempi. Siinä on meillä esim. Sixtiininen kappeli. Mestari, joka on sen luonut, on kuollut, samoin kuin kaikki hänen aikalaisensa, mutta hänen mielikuvansa elävät ja vaikuttavat sukupolvesta sukupolveen, myöskin ne, joiden uskonnollinen arvo voi olla riidanalainen. Ja uskaltaakseni toisen vieläkin ylevämmän esimerkin: Mitä on Herramme Vapahtajamme meille useimmille? Epäilemättä vain kuva, vain mielikuva. Ja mitä hän oli omille opetuslapsilleen? Epäilemättä Mestari, joka muovaili esille heidän sieluistaan oman iankaikkisen mielikuvansa taivaallisesta Isästään. Kuka voi nyt sanoa, ettei kuvajainen olisi ikuisempi kuin ihminen, ettei näennäinen olisi todellisuutta todellisempi?

Se tulikin kokouksen päätökseksi luonnontieteilijäin mitä vilkkaimmista vastalauseista vähääkään välittämättä.

Oli jällellä enää vain viimeinen kysymys. Mutta sen ratkaisi kuningas itse omalla arvovallallaan.

—Tuokaa tänne kala! hän sanoi. Oikea kala!

Tuotiin suuri, kylmyyniska ahven korkean neuvoston eteen.

—Ja tuokaa sitten kultakala!

Tuotiin myöskin kultakala. Kuningas katseli rypyssä otsin hetken niitä kumpaakin ja kaikki koko valtasalissa vapisivat peläten päätöstä, joka tällä hetkellä askartelihe esille hänen aivojensa kammioista. Vierähti hirmuinen, äänetön hetki, pari, jotka ukkosta ennustivat.

Mutta sitten selkeni hänen otsansa kokonaan, hänen kasvonsa saivat jälleen sen rauhallisen kirkkauden, joka oli niille ominaista, ja hänen katseensa sen syvämielisen ilmeen, minkä elämänpitkä ajatustyö oli antanut niille.

Hän kohotti oikean etusormensa ja osoitti kumpaakin kala-yksilöä peräkkäin:

—Tuo on kultakala, hän sanoi, ja tuo on oikea kala. Tuo on korukala ja tuo on tarviskala. Ymmärrän täydellisesti, että tyttäreni tahtoo onkia oikeita kaloja. Asia on ratkaistu. Hyvät herrat, kokous on päättynyt. Kuten aina ennenkin, pidämme keskustelun vastauksena kysymyksiin.

Sanotaan, että hänen majesteetillaan maan isällä oli pieni perhekohtaus sinä iltana. Mutta on mainittava hänen kunniaksensa, että hänen päätöksensä pysyi järkkymättömänä.

Hänen tyttärellään oli seuraavasta päivästä saakka oleva lupa mennä oikean meren rantaan, onkia oikeita kaloja ja tavata, jos mahdollista, oikeita, luojanluomia ihmisiä.

Näin päättyi tuo kruununneuvoston historiallinen kokous, jonka päätökset, joskaan ne eivät suoraan ja välittömästi asiaan vaikuttaneet, kuitenkin tulivat epäsuorasti ja välillisesti ratkaiseviksi koko valtakunnan kohtalolle.

LAULU LAINEHILTA.

Sinä yönä ei nukkunut paljoa tuo kuvankaunis kuninkaantytär. Hän valvoi vain ja kääntelehti vuoteellaan ja ajatteli seuraavaa aamua, jolloin hänen olisi lupa hovineitoineen mennä oikean meren rantaan ja kohdata oikean, ihanan todellisuuden ihmeellisyyksiä.

Armaat, aineettomat kohtaukset tuon kumman kuvajaisen kanssa olivat niiden surullisesta, lempeästä suloudesta huolimatta käyneet hänelle todellakin sietämättömiksi.

Hän halasi kuulla myrskyn pauhinaa! Sillä taiteellisesta, koristeellisesta ympäristöstään ja keinotekoisesta kasvatuksestaan huolimatta hän itse oli oikea kuninkaantytär, joka ei kaiken kuninkaallisuutensa kuorman alla ollut mitään omasta alkuperäisestä ihmisyydestään kadottanut.

Yön hetket vierivät hitaasti hänen ohitse. Vihdoin kävi niidenkin kilpikonnankulku hänelle sietämättömäksi.

Hän nousi äkkiä vuoteessaan. Hän kohotti käsivartensa ja vannoi pyhän valan oman personallisuutensa jumalille olla aina itselleen uskollinen ja tehdä juuri niin kuin hänen mielestään oli kaunista ja oikeaa maailmassa.

Sitten hän pukeutui nopeasti, hiipi hiljaa ulos kammiostaan, otti eteisestä oman vaskisen onkivapansa muine vehkeineen ja pujahti ulos pimeään yöhön ohi nukkuvien vartioiden.

Ulkona tuuli ja satoi. Mutta niin suuri oli hänen sisäinen jännityksensä ja niin kiihkeä hänen sielunsa palava intohimo, että hän ei huomannut tuulen vonguntaa linnantorneissa eikä sateen suhinnaa paljaille hartioilleen, vaan juoksi, joutui kohti meren kohinaa, joka valtavana bassoviuluna kaikui yli tämän yöllisen jousiorkesterin.

Kun hän tuli lähemmä, se muuttui pasuunaksi. Ja kun hän tuli vielä lähemmä, toittotti häntä vastaan sieltä kuin kokonainen torvisoittokunta.

Mutta aivan lähellä, laakoja rantakallioita myöten kavutessaan, hänestä oli kuin olisi niiden takana ollut täysilukuinen sinfoninen soitinseura rumpuineen ja huiluineen, symbaleineen ja englannintorvineen. Eikä vain yhtä seuraa, vaan monta, kymmenen, kaksikymmentä, sata seuraa, jotka kaikki soittivat kuin hengen edestä ja kaikki tottelivat samaa näkymätöntä, voitollista, ylenluonnollisilla voimilla varustettua jättiläisjohtajaansa.

Vihdoin hän oli kallion kukkulalla. Hurja, villi, kaikkien kesyttämättömien alkuperäisten vaistojen kohottama riemuhuuto kajahti hänen rinnastaan.

Siinä se oli, siinä se siis vihdoinkin oli, meri, oikea meri, maailmanmeri, todellisessa, väärentämättömässä, mistään välittämättömässä, suuressa, suvereenissa voimassaan ja kunniansaan!

Siinä se oli, se pursien pirstaaja, se miesten päänmeno, se outojen, vielä nimittämättömien hirviöiden kotisija, joka saattoi hyvällä tuulella ollessaan sallia heiluvan hetken lasten tuokion pinnallaan leikitellä, mutta oli jo seuraavassa hetkessä valmis heidät harteiltaan pudistamaan ja heidät tuhoamaan!

Siinä se oli, se ilon, se tuskan, se intohimon, se oikean, todellisen elämän meri, jonka pauhinan hän niin usein unettomina öinä oli kuullut korvissaan, jonka onnettomuutta ennustavan kohinan hän niin usein oli havainnut suonissaan, mutta jonka vaateliasta, tinkimätöntä kaikkivaltaa hän ei ollut koskaan tahtonut täysin tunnustaa itselleen!

Ja tämä ranta oli maailman ranta, jolla hän joskus oli kuullut ihmisiä peloteltavan ja jonka sanottiin opettavan ja taivuttavan tielle oikealle senkin, joka ei mistään muusta ottanut oppiakseen eikä taipuakseen!

Eikö hän olisi iloinnut ja huutanut? Eikö hän olisi laulanut ja karkeloinut, pyörinyt ympäri ja tullut hourupääksi näin korkean ja ihanan todellisuuden ihmeen kohdatessaan!

Mutta samalla kaikui hänen korviinsa laulu, joka tuntui tulevan suoraan tuolta tuimista, synkistä, temmeltävistä syvyyksistä.

Hän pani käden korvalleen ja kuunteli. Ja hän kuuli selvään seuraavat ihmissanat:

»Älä naura, ihana impi! Sinä kuulet vasta meren kuohut ja näet sen valtavuuden. Mutta sinä et tunne vielä sen pimeää, alkusyntyistä julmuutta ja armottomuutta.

Kuin auringon se sinut sisäänsä ahmaisee. Kuin kointähden se sinut aamulla korottaa ja illalla jälleen syöksee syvyyteen.

Älä ilakoi, kuvankaunis kuninkaantytär! Sinä olet tullut vain meren mahtavuutta imehtimään. Siispä tiedä, että meri voi olla myöskin kuin kansa, joka orjailee ja sietää sortoa satoja vuosia, mutta herää hetkessä ja sortaa sortajansa.

Kuin kaarna katkeevat sen käsissä silloin kaikki vallanmerkit. Kuin ruoko häälyvät silloin kaikki hallitsijahuoneet ja syöksyvät syvyyteen.

Älä heilu, hienohelma! Sinua hurmaa meren kohina korvissasi ja valtimoissasi. Jospa aavistaisit, että elämä on valta, joka ei siedä leikkiä, ja intohimo on pyhä pyörremyrsky, joka ottaa omansa, mistä tahtoo, eikä laske sitä koskaan takaisin entisenä entisille sijoilleen!

Kuin lentävän lehden se sinut syliinsä tempaisee. Kuin kuluttava tuli se sinut polttaa karreksi ja syöksee syvyyteen.

Tule hulluksi, turmansynty! Sinä luulet maailmanrannalla ijäti istuvasi. Ja kuitenkin on tähtiin kirjoitettu, että sinä rakastat kuvajaista enemmän kuin oikeaa ihmistä ja että tuo rakkaus on sinut nuorena raateleva.

Kuin meren suola on se sinun sydänhaavojasi kirveltävä. Kuin meren maininki on se sinua hulluksi huljuttava ja syöksevä syvyyteen.»

Sade oli lakannut. Repaleiset pilvet ajelehtivat kuun ohitse. Ja yhä kaikui tuo laulu mereltä ja meren syvyyksistä, huumaten järjen ja aistimet, tunkien sieluun ja sydämeen.

Riensi rantaan tuo kuvankaunis kuninkaantytär. Heitti onkensa aalloille ja odotti vavahtelevin verin, mitä antaisi hänelle Ahti ruokorinta.

Se antoi ahvenen hänelle.

Samassa seisoi maankuulu kuninkaanpoika hänen edessään.

—Kuka olet? kysyi värisevin äänin tuo kuvankaunis kuninkaantytär.

Mutta sen hän teki vain sielunsa suuressa hämmästyksessä ja jotakin sanoakseen. Sillä hän tunsi kyllä kumman kuvajaisensa puistolammikosta.

—Olen mielikuvasi, kuuli hän korvaansa kuiskattavan. Olen ihanteesi. Tule ja syleile minua!

Ja samalla hän tunsi suulleen suudeltavan.

Äkkäsi silloin sydämensä seisahtavan tuo kuvankaunis kuninkaantytär. Ja hän vaipui hänen valtoihinsa pimeässä yössä, myrskyn mylviessä, aaltojen korkealle kohotessa, repaleisten pilvien kuun ohi kuin vaukkojen onnen varsojen tai harhailevan haaveen hahmokuvien kotiinsa tuulen nopeudella kiirehtäessä.

Aamulla, kun heidän tuli erota, kysyi tuo kuvankaunis kuninkaantytär:

—Milloin saan sinut nähdä jälleen?

Vastasi se maankuulu kuninkaanpoika:

—Milloin hyvänsä, kun toteutat mielikuvasi.

Kysyi vielä tuo kuvankaunis kuninkaantytär:

—Etkö isäni linnaan käy? Aiotko jälleen ahventen valtakuntaan?

—Menen, minne menevät omat unelmasi. Eivätpä nekään isäsi linnaa kohti kulje.

Sanoi sanansa se maankuulu kuninkaanpoika ja sukelsi syvyyteen.

MEREN MAININKEJA.

Oli puhunut totta se maankuulu kuninkaanpoika. Sillä eivät johtaneet kohti linnaa kuvankauniin kuninkaantyttären askeleet.

Hän etsi ja löysi köyhän kalastajan majan rannan louhten lomasta. Hän sepitti tarinan, että hän oli pelastunut erästä haaksirikkoisesta laivasta, jonka kaikki muu väki oli mennyt meren omaksi. Hän sanoi olevansa yksin maailmassa eikä tietävänsä, mitä tehdä, kuhun kulkunsa suunnittaa. Hän pyysi itselleen ruokaa ja liettä lämmitellä.

Armahti avutonta köyhän kalastajan perhe. Antoi hänelle paikan pöytänsä ja tulisijansa ääressä. Hän palkaksi talon töitä toimitteli, auttoi emäntää, minkä osasi, ja piti välillä seuraa hänen pojalleen ja sokealle isälleen.

Mökin isäntä itse oli jo ammuin hukkunut eräässä haaksirikossa.

Asettui siihen asumaan tuo kuvankaunis kuninkaantytär. Alkoi uusi elämä hänelle. Näki hän oikeita

ihmisiä, kuuli harrasta, yksitoikkoista haasteloa ympärillään ja tuli tuntemaan elämää sen suurissa, yksinkertaisissa kehyksissä.

Se oli taivaan manna hänelle. Eikä hän koskaan aikunut palata enää isänsä palatsiin.

Kaikki, mitä sinne kuului, oli kuin uni, oli kuin vanha, kulunut kuvakirja hänelle.

Unta olivat olleet hänen vanhempansa, unta hänen leikkitoverinsa ja hovineitonsa, ei vähemmän unta linnan vanha puisto lammikkoineen ja kultakaloineen. Täällä oli myös hänen oikea elämänrunoutensa, jota hän oli kaivannut juuri, täällä vierähti jokainen viikko kuin tarina ja jokainen päivä kuin suuri juhlasaatto.

Siellä oli kaikki vain arkea alinomaista. Siellä päätyivät päivät ikävinä ja harmaina kuin haukotus ja täyttyivät kuut kuin täyttyy vitkalleen vanhan kutojavaimon kangastukki.

Silti hän ei suinkaan ollut kummaa kuvajaistaan unohtanut.

Joka yö, kun muut mökissä olivat uneen vaipuneet, hän nousi vuoteeltaan, hiipi hiljaa ulos tuvan uksen ulvahtamatta ja riensi rantaan meren houkuttavan, joka odotti häntä milloin peilityynnä päilyen, milloin ähkyyen ja myrskyten yli äyräittänsä. Istahti siihen vapa vaskinen kädessään, laski launihin vesille, onki ongelmaansa, ja siinä seisoikin hänen edessään se maankuulu kuninkaanpoika.

—Tulithan jälleen, oli hänen tapansa silloin huoahtaa. Pelkäsin, että olit minut jo aivan unohtanut.

—En minä unohda sinua milloinkaan, virkki häntä hellästi syleillen se maankuulu kuninkaanpoika. Mutta pelkään, että sinä unohdat minut, ja silloin ei minulla koskaan enää ole oleva tilaisuutta kohota edes kuun kumottamille omasta pimeästä, pelottavasta valtakunnastani.

—Armas, kuinka ollenkaan olet joutunut sinne? Olethan inehmonlapsi niinkuin minäkin. Mikä taika, mikä loihdulaulu on syössyt sinut niin syvälle meren mustien mutien sekaan?

—Olen ihminen vain sikäli, mikäli sinä rakastat minua. Muuten olen minä vain kala, kylmä kala, joka pakahdun mykkänä omaan tuskaani ja onnettomuuteeni.

—Minäkö kirvoitan kielen sinulta?

—Niin, ja saatat myöskin minun lämpimät elämänlähteeni jälleen nuorina ja vetreinä läikkymään.

—Minä en sitä tee, vaan kenties minun kauttani lemmen kaikkivalta.

—Niin. Kun sinä katsot minuun, kaikki suomut karisevat silmistäni, kun sinä kutsut minua, minä muutun jälleen ihmisen kaltaiseksi. Mutta kun sinä painat pääsi vasten poveani, silloin aukeevat kaikki vanhat haavat siellä, silloin astuvat ajat armaat esille muistostani ja minä värisen nautinnosta ja kärsimyksestä kiireestä kantapäähän.

—Kärsimyksestä? Miksi?

—Siksi että minä elän! Siksi että minä tunnen itseni jälleen ihmiseksi, ymmärrätkö? Siksi että elämä, suuri, mahtava elämä jälleen kiertää suonissani, sen muistot ja toiveet jälleen sydäntäni sykerryttävät.

—En tahtoisu tuottaa tuskaa sinulle, vaan iloa.

—Kuka voi niitä toisistaan erottaa! Sille, joka on tuomittu meren ikuisen ulapoita mykkänä ja kylmänä melastelemaan, on suurin tuskakin vain päivänsäde pimeydessä.

—Poloinen poikaseni! Kuka tuomitsi sinne sinut?

—Minä itse.

—Voiko itse olla muita armottomampi itselleen?

—Kyllä, kun sydämen hulluus ja sielun itsekkäisyys hänet sokaisee.

—Milloin tuo tapahtuu?

—Silloin kun hän tekee väärin itselleen ja herjaa omaa pyhintä pyydetään.

—Mikä oli siis väärä, jota harjoitit itseäsi kohtaan?

—Minä rakastin.

—En ole vielä koskaan kuullut siitä ihmisistä tuomittavan.

—Niin, mutta minä rakastin itseäni ylitse kaikkea ja lähimmäistäni vain lämpö-aineena itselleni.

—Siis sinäkin kaipasit lämpöä ja aurinkoa?

—Kyllä. Mutta minä paloin kuin pätsi, minä poltin muita ja itseäni. Minä heitin siihen rovioon kaikki, mitä minulle oli rakkainta ja kalleinta, armainta ja arinta maailmassa.

—Ja rovio roihusi korkealla?

—Kyllä. Kaukaiset kansat tulivat sen hehkua imehtimään. Lopuksi heitin minä siihen oman rakkauteni.

—Sinä et siis vain itseäsi rakastanut?

—En. Lemmin neittä nuorempata.

—Ja hän?

—Luulen, että hän myös hehkui minulle joskus parhaina hetkinään. Mutta luulen, että hän muuten rakasti enin omaa rakkauttaan.

—Ja sinä?

—Rakastin hänessä vain omaa itseäni.

—Siis et sinä ole koskaan tuntenut muuta kuin itserakkautta?

—Tuskin. Kun poltin poroksi sen, tunsin, ettei minussa ollut enää paljon palamista.

—Ja nyt?

—Uiskentelen ahvenna ahventen seassa. Vain sinun sielusi kaipuu saa minut enää pinnalle nousemaan.

—Tahdot polttaa poroksi minutkin?

—Jos tahtoisinkin, olisi minulla tuskin siihen enää tilaisuutta. Olen kylmä, jääkylmä saakka sydämeen.

—Mutta sinun suutelosi ovat kuin tuli?

—Kuin revontuli, tahdoit sinä sanoa. Lienet kuullut joskus myös sinikeltaisista liekeistä puhuttavan?

—Mitä ne ovat?

—Ne ovat älyn salamoita. Meille mykistyneille on laki sellainen, että mitä syvemmälle me vaivumme ja mitä synkemmäksi meidän sielumme ja sydämemme kylmenee, sitä kirkkaammaksi käy meidän järkemme ja sen selkeämmin me loistamme omalla valollamme pimeydessä.

—Tahtoisin sinne alas, pois! Minäkin mykistymään, kylmenemään, minäkin omalla valollani loistamaan!

—Et tiedä, mitä toivot. Onneksi et osaa tietä sinne.

—Sinä osoitat. Tahdon sinne sinun kerallasi.

—Etkä sitten enää koskaan pääsisi päivänvaloon? Eikä olisi koskaan auki enää sinulle tie elämän kukkakumpuja kulkemaan?

—Tahdon olla siellä, missä sinä olet. Tahdon vaeltaa niitä polkuja, joita sinä vaellat, enkä mitään muita enää, sillä tiedä, että rakastan sinua.

—Etköhän sinäkin rakasta minussa vain omaa rakkauttasi?

—Saatpa nähdä sen silloin, koska syöksyn sinun kanssasi syvyyteen.

—Milloin tuon aiot tehdä?

—Koska päivä koittaa. Se on meidän kohtalomme ikuisesti yhdistävä.

—Minulla ei ole mitään kohtaloa enää. Olen mennyt mies. Sinulla on elämä edessäsi.

—Tahdon elää sinun elämääsi. En vain tätä, täällä pinnalla, vaan myös sitä siellä alhaalla pohjavesissä.

Noin nousi ja laski, läikkyi ja väikkyi heidän keskustelunsa.

Joka aamu erkanivat he jälleen, mutta joka ilta painautuivat he jälleen aina lähemmä toisiaan. Oli kuin olisi pimeys valkeutta, valkeus pimeyttä rakastanut. Siksi yhtyivät he yön kuutamolla.

Taikka oli myös kuin olisi hehkunut heissä haave totuudelle, totuus taas heidän kauttaan omaa kangastustaan tavoitellut.

Mitä he tiesivät siitä! Mitä he siitä välittivät! Sillä he rakastivat, ja se riitti heille, ja he olivat kumpikin onnelliset omasta rakkaudestaan, mutta vain niin kauan kuin he yhdessä olivat.

Sitten heidän tiensä aina erosivat.

Toinen piili takaisin omaan itsekkääseen pimeyteensä ja kylmyyteensä. Ja toinen meni takaisin siihen aisti-armaaseen mielikuva-elämään, jonka hän oli rakkautensa ympärille rakentanut ja joka nyttemmin oli hänelle kaikkea todellisuutta todellisempi.

Näin he kumpikin elivät kotvasen kahta elämää, josta yöt kuuluivat heidän yhteiselle lemmelleen, mutta päivät heidän omalle henkilökohtaiselle itselleen.

Kenties se olikin onnellisin aika heidän elämässään. Ainakin se oli onnellisin heidän lempensä lyhyessä, kiitävässä kuun tarinassa.

YÖN LAPSI JA PÄIVÄN LAPSI.

He tahtoivat tietää liian paljon toisistaan, ja juuri siitä johtui heidän onnettomuutensa.

Ei lakannut koskaan kiusaamasta sulhoaan tuo kuvankaunis kuninkaantytär:

—Miten sinä vietät aikasi siellä alhaalla? Miksi et sinä kerro minulle mitään?

—Ei siinä ole mitään kertomista.

—Kyllä. Tahdon tietää kaikki, mikä vain koskee sinua. Kaikki, kuuletko, olkoon se sitten kuinka pimeää ja tähdetöntä tahansa! Mutta minä uskon, että se on hyvin mielenkiintoista.

—Kaikkea muuta! Se on yksitoikkoista kuin yö ja aina samaa kuin yksinäisen ajatukset. Vaihtakaamme puheen-aihetta!

—Emme. En tahdo, että pidätät mitään salaisuuksia minulta. Miksi sen teet, jos kerran rakastat minua?

—Teen sen juuri siksi, että rakastan sinua. Se on liian tuskallista.

—Etkö luule, että olen luotu kuormia kantamaan? Oh, sinä et tunne minua! Sinä tunnet minut vain ilossa ja nautinnossa, mutta juuri murheessa minä olen jättiläinen.

—Uskon sen, armaani. Mutta olkoon kaukana minusta, että tahtoisin edes mielikuvituksessa sinulle taakkani säilyttää.

—Siis sinä et rakasta minua. Jos sen tekisit, et yksinäisyydelläsi ylpeilisi.

Hymyillyt silloin vain vaieten ja kärsivästi se maankuulu kuninkaanpoika. Mutta kohta hänkin vuorostaan alkanut armastaan kiusaamaan:

—Etpä sinäkään sano itsestäsi kaikkea minulle. Tuskin tiedän edes, kuka olet. Kuinka vietät päiväsi? Ketkä ovat sinun seurakumppanisi?

—Tiedäthän, etten seurustele kenenkään kanssa. Tiedäthän, että ajattelen kaikki päivät vain sinua. Ja kun ilta joutuu, on sydämeni riistäytyä rinnastani ja rientää jo edeltäni sinua kohtaamaan.

—Sen uskon. Mutta on pitkä taival aamusta iltaan. Täytyyhän sinulla jotakin seuraa olla. Joitakin hovineitoja, joitakin kavaljeereja, kenties nuoria ja kauniitakin?

—Juuri sinun tähtesi olen jättänyt kaikki kavaljeerit ja hovineidot, jopa isäni palatsinkin, jonne en

palaja enää milloinkaan. Asun tuolla tuon köyhän kalastajan majassa. Pidän seuraa itselleni.

—Ja mitä ajattelet sinä siellä minun poissa ollessani?

—Sinua.

—Mutta mitä muuta? Tietysti täytyy sinulla sielläkin olla joku ympäristö. Ketä muita siellä asuu?

—Ei muita kuin vanha leskivaimo poikansa ja sokean isänsä kanssa.

—Ja tuo poika? Hän on varmaan nuori ja kookas varreltaan?

—Kyllä. Hänen hartiansa ovat leveät kuin ovi ja hänen kasvoillaan asuu lempeä ja yksivakainen totisuus.

—Ja hänen silmänsä?

—Liekuttavat syvällä päässä kuin kutsuva kotiliesi.

—Ja hänen kutrinsa?

—Ei, nyt en minä tahdo enää puhua hänestä mitään. Puhukaamme nyt sinusta!

—Katsopas! Sinä olet jo nyt häneen rakastunut.

—Armaani, oletko mustasukkainen? Hänelle?

—Jokaiselle, joka vain sinua lähestyy. Jokaiselle, joka vain saa viettää hetkenkin sinun seurassasi.

—Luotatko niin vähän minuun?

—Luotan sinuun kuin Luojaan kaikkivaltiaaseen. Mutta ymmärrätkö, että hetki, jonka kuka hyvänsä viettää seurassasi, on varastettu minulta, että suloinen kaiku, jonka kuka hyvänsä kuulee äänestäsi, on otettu minun aarre-aitastani?

—Mutta ethän sinä kuitenkaan voi olla ijäti kanssani. Sinunhan täytyy aina aamuin takaisin syvyyteen.

—Juuri siksi minä vihaan teitä, te päivän lapset!

—Vihaat? Minuakin?

—Sinuakin. Mitä te tiedätte meistä täällä alhaalla?

—Miksi et sinä siis kerro minulle mitään?

—Kerran kertonenkin.

—Olet paha. Ymmärrän, että kuulut pimeyteen.

—Sinäkin sanot sen? Sinä?

—Anna anteeksi!

—Kuulun pimeyteen, mutta juuri siksi meille on niin paljon anteeksi annettava.

Päättäneet moiset kohtaukset useimmiten hiljaisiin, molemminpuolisiin nyyhkytyksiin ja sovintoon.

Mutta vaikka heidän suhteensa aina sellaisten jälkeen olikin hellempi ja herttaisempi, jäi jällelle arkuus ja epätietoisuus, mistä asioista heidän lempensä sieti puhuttavan, mistä ei. Ja se taas vaikutti vahingollisesti heidän suhteensa välittömyyteen.

He tunsivat, että syvä juopa oli heidän välilleen kiinnitetty. He tekivät kaikkensa sitä täyttääkseen, mutta tunsivat, että se vain laajeni ja syveni jokaisesta heidän yrityksestään.

Se oli saattaa epätoivon heidät.

Vihdoin he eivät nähneet muuta keinoa kuin olla aivan suorat ja todet toisilleen. Mutta samalla riisuiivat he itsensä toistensa edessä henkisesti alastomiksi.

Harva rakkaus kestää sellaista. Eikä varsinkaan rakkaus ihmisen ja ahvenen, verevän, lämpimän naisen ja kylmän, kuutamoisia ulapoita uiskentelevän kuvajaisen välillä.

Kertoi ensin tarinansa se maankuulu kuninkaanpoika.

AHTOLAN ASUKKAAT.

»Minä olin nuori kuin sinäkin», hän sanoi, »kuin sinäkin kaunis ja älykäs, itsekäs ja oikullinen. Kuin sinäkin olin minä suurta sukua, kuin sinunkin oli minun isäni kuuluisa kuningas ja minun piti tulla suuren valtakunnan hallitsijaksi.

Kuin sinäkin näin minä näkymättömiä. Mutta koska minä en osannut ihmisiä rakastaa, ainoastaan omaa itseäni ja mielikuviani, otti Jumala pois minulta lopunkin ihmisyyden ja syöksi minut meren kalaksi, ahveneksi ahventen valtakuntaan, meren aavojen ulapoita uidakseni, maan alku-elon synkissä syövereissä olemaan opetellakseni.

Ensin kun jouduin sinne, se oli vain hauskaa ja hupaista minusta, sillä se oli uutta.

Hei, miten minä sousin ja huopailin evilläni, hei, miten minä pärskytin pyrstölläni! Olin huolettomin huolettomista, kevein kepeimmistä, ja voin huoletti sinulle tälläkin hetkellä sanoa, että hilpeämpää, sukkelampaa, sukeltelevampaa ja elämän-iloisempaa ahventa ei koskaan ole uinut Saksan salmilla syvillä, eipä edes Tanskan saarten tuollapuolen.

Todellakin, minussa asui elämän-ilo, harvinainen minun heimossani ja yleensä alla pohjantähden.

Tiedätkö, mitä se merkitsee? Ymmärrätkö, että elämä on silloin kuin silkkiä, että kukaan ei ole köyhä eikä kipeä, että kaikki karkeloi silmissäsi, maa, meri ja taivas ynnä kaikki niiden monenkaltaiset asukkaat? Että taivas on niinkuin Luojan telta ja maa niinkuin hänen astinlautansa ja että meri, Jumalan vapaa valtameri, kätkee sisällään suunnattomia salattuja aartehistoja, joista jokainen voi mielinmäärin ammentaa?

Ja minä ammensin sylin täysin ja minä nautin olemassaolostani.

Elin niinkuin jokainen aamu olisi ollut minulle ensimmäinen ja jokainen ilta viimeinen, enkä nähnyt loppua sieluni ja ruumiini ruhtinaalliselle, runsaudensarviselle tuhlaukselle. Sillä tuhlausta se oli, sen hyvin käsitin, mutta minä ajattelin: anna mennä! sillä enhän minä tuhlannut toisen omaa.

Vasta paljon myöhemmin opin ajattelemaan, ettei kukaan ole itsensä herra, ainoastaan Jumala taivaassa tai ihminen omassa sydämessä, jolle me kuulumme sieluinemme ja ruumiinemme.

Olin sittenkin tuhlannut toisen omaa.

Mutta sitä en minä ajatellut silloin. Minä elin ja annoin muidenkin elää! Minä uin, mutta en uponnut, minä tuhlasin, mutta en tuhmistunut.

Minä söin paljon pieniä kaloja viereltäni, mutta minä katsoin tarkkaan ennen kuin kävin kenenkään itseäni isomman kimppuun, sillä kaiken muun hyvän lisäksi oli Jumala antanut minulle verrattoman itsensäilytysvietin, jota saan kiittää m.m. siitä, että elän vielä.

Minä tahdoin voittaa enkä tulla voitetuksi. Taitavasti hetkeni valiten ja sopivaan, suojattomaan paikkaan iskien se onnistuikin minulle tavallisesti. Joskus se ei onnistunut, ja minulla on monta mahtavaa arpea ruumiissani.

Mutta se oli minulle vain leikkiä, vain jaloa urheilua tai hauskaa hippajuoksua muun ilon lomassa.

Mitä tiesin minä vielä elämän vakavuudesta, mitä olemassaolon tuimasta, vääjäämättömästä, leppymättömästä taistelusta! Olinhan minä rikas, olinhan minä ruhtinas kalojen seassa, kuningas ahventen valtakunnassa. Ja luulinhan minä olevani täällä vain leikilläni!

Minä hetkenä hyvänsä, ajattelin, ponnahtan minä pintaan, annan palttua tälle kaikelle ja muutun takaisin ihmiseksi ja maankuuluksi kuninkaanpojaksi.

Niin tuli hetki, jolloin koetin sitäkin—enkä onnistunut.

Koetin toisen kerran, samalla seurauksella. Koetin kolmannen ... ei, se ei käynyt enää, minä vajosin auttamattomasti takaisin Ahtolan asukkaaksi.

Nyt vasta rupesi sydänalaani ahdistamaan. Nyt vasta aloin minä aavistaa, että tässä olivat kyseessä korkeammat voimat ja että tämä oli Kaikkivaltiaan rangaistus minulle siitä, etten ollut oikein käyttänyt leiviskääni.

Minun oli siis jäätävä ijäksi tänne alas? Minä en siis koskaan, en koskaan saisi tuntea veren lämpimän läikkää enää, en koskaan kulkea Jumalan kuu ja päivä kupeellani?

Tuo ajatus oli aluksi tehdä hulluksi minut.

Mutta sitten minä miehistyin. Sitten minä purin hampaani yhteen ja ajattelin: tullaan toimeen pimeässäkin! Ja kun minä näin meren pohjassa niin monta, jotka loistivat omalla valollaan, minä päätin tehdä samoin ja valkaista pimeyttä ympäriltäni.

Minussa oli paljon poltto-ainetta. Minä paistoin kuin kynttilä ja olin itseeni sangen tyytyväinen. Mutta aina oli jossakin lähitienoilla joku toinen, joka paistoi vielä paremmin, eikä se voinut olla minussa kirpeätä kateutta ja kaunaa herättämättä.

Jos se oli pienempi minua, minä söin suuhuni sen. Jos suurempi, vältin koko sitä seutua ja viiletin kiireesti muille markkinoille.

Täytyihän minun olla suurin kaikista ja paistaa kirkkaimmin kaikista ainakin omassa ympäristössäni!

Mutta samalla oli mieleni mustan-murheellinen.

Tunsin tuhlanneeni jotakin sellaista, jota en koskaan, en koskaan saisi takaisin enää, elävän, ihanan ihmisyyteni ja sen valoisan valtakunnan, jonka Jumala kaikkivaltias oli kerran määrännyt minun perinnökseni ja asuinsijakseni.

Olin saanut sensijaan vain ahventen valtakunnan, jonka asukkaat eivät nekään minua ehdottomaksi kuninkaakseen tunnustaneet. Näin kyllä, että he pitivät minusta minun hilpeän luontoni vuoksi, mutta juuri samasta syystä he eivät minua kyllin kunnioittaneet.

Olin vain huvineuvos, vain hovinarri heille, ja minun parhaat temppuni ja päähänpistoni, joista monet todellakin olivat varsin nerokkaita, olivat vain omiaan heissä tuota vähemmän imartelevaa käsityskantaa kasvattamaan.

Eivät he minun leikistäni lämmenneet tai minun ilostani ilahuneet, kävivät päinvastoin kahta jörömmiksi ja vetäytyivät loitommalle kuin maalaiset jotakin markkinakummaa katsomaan.

Huomasin kaikesta, että olin vain erikoisuus, vain outo originaali heidän mielestään. Ja niin rupesin minäkin alkuperäisen luontoni jätteitä häpeämään ja pyrkimään kaikessa heidän kaltaisekseen.

Kävihän se, kävihän se odottamattoman hyvin. Pian olin minä kala niinkuin kaikki muutkin kalat, ahven niinkuin kaikki muutkin ahvenet, ja minä muistin yhä harvemmin, mistä olin tänne tullut ja kuka minä oikeastaan olin.

Rupesin tylsistymään. Toisinaan, kauniina, kirkkaina kesäpäivinä, saatoin vielä joskus nousta pintaan vedenpäällisen elämän merkillistä valkeutta ja kuulakkuutta ihantelemaan.

Moni himmeä, haalistunut mielikuva entisiltä ajoilta kulki silloin läpi olemukseni. Mutta muuten minä elin enimmäkseen siellä alhaalla ja viihdyin siellä alhaalla, enkä vihannut mitään niinkuin niitä komeroita sielussani, joissa joku entisen autuaamman olotilan muisto tuntui vielä vasten tahtoani asustavan.

Samalla olivat silmäni tottuneet jo huomaamaan, mitä oli oikeastaan elämä tuolla alhaalla ja mitä piili noiden synkkien sydänvesien pimennöissä.

Siellä piili elämän taistelu, olemassaolon taistelu, kiinteä, jokahetkinen, hellittämätön.

Minullehan se oli ollut vain leikkiä, vain liikojen, käyttämättömien voimien vallatonta temmeltelyä, mutta heille se oli täyttä totta.

Koko heidän aikansa meni vain elatuksen hankkimiseen. Koko päivän, aamusta iltaan, he vain vaanivat ja väijyivät, piilivät ja pakenivat, ja mielenkiinto, jota he toisiaan kohden osoittivat, oli lähinnä syömäriin, joka tutkii lautastaan.

Kun tuon huomasin, kauhistuin. Oliko tämä elämän arvoista? Eikö elämällä siis ollut mitään sen suurempaa ja korkeampaa tarkoituserää?

Ei! täytyi minun tunnustaa itselleni.

Kävin läpi mielessäni kaikki elämänmuodot, jotka tunsin, korkeimmasta alimpaan, ja huomasin niissä kaikissa saman syömäriinisen tarkoituserän.

Silloin rupesi elämä minua pelottamaan ja inhoittamaan.

Mutta toiselta puolen nautin minä sen saastaisuudesta niinkuin mato haaskastaan, sillä todistihan se

minulle päivänselvästi, etten ollut kadottanut mitään, jos olinkin kadottanut ihmisyyteni.

Sinä teit minut ihmiseksi jälleen. Mutta vain öisin, sillä silloin sinä uneksit minusta ja kohtaat unelmasi.

Päivisin sinäkin elät omaa elämääsi.

Myöskin minä uneksin joskus siihen aikaan jotakin samantapaista. Illoin pään ruohikkoa kohti kääntäessäni ja yksitoikkoiseen torkahteluun vaipuessani kulkivat sielunsilmieni ohitse usein kummat kuvajaiset.

Minä näin Ahtolan linnan, linnassa Ahdin ruokoparran ja Vellamon veen emosen sekä armaiden aallotarten parvet vetehisten vallattomassa kaulailussa.

Tiesin, että se oli vain unta. Mutta minä uneksin itseni siten jumalien vertaiseksi, otin osaa heidän iloihinsa ja suruihinsa, heidän leikkeihinsä ja kuolemattomiin karkeloihinsa, ja tunsin olevani yläpuolella herjan ihmisheimon.

En tiedä, mitä muut ahvenet uneksivat. Mutta arvelen, että he uneksivat sitä samaa, ja kun he yön kulun mukaan kääntyvät ruohikon rinnassa päin ulappaa verkalleen, he luulevat vellamoisten tanhujuoksuja juhlivansa. Sitten tulit sinä. Lopun tiedät sinä.»

HOLLANTILAINEN TAULU.

»Istun tuvan nurkassa», kertoi tuo kuvankaunis kuninkaantytär, »jakkaralla pitkän pöydän takana, jonne olen osannut hiipiä kenenkään huomaamatta. Tuli palaa takassa, eukko häärii ja hämmentelee kalakeittoaan lieden ääressä, mutta sängynlaidalla istuu hänen sokea isänsä ja kutoo nuottaa vanhalla kopeloivalla tottumuksellaan.

Hänen kasvonsa ovat kiinteät ja liikkumattomat. Lieden liekit heittävät hänen mahtavan varjokuvansa vastapäiselle seinämälle.

Kuuluu kolinaa eteisestä, saapuu mereltä poika saaliineen.

Oven kamana on liian matala, hänen täytyy kumartua siitä sisälle tullessaan. Hänen kerallaan tulee toinen vanhempi mies naapurista, jonka kanssa he yhdessä kalastavat.

He istuvat rahille vastapäätä takanloimua ja sytyttävät piippunsa. Ulkona on ilta jo pimeäksi hämärtynyt ja kuu katsoo ikkunasta.

On vaihdettu yksinkertaiset tervehdyssanat. Kukaan ei sitten pitkään aikaan puhu mitään.

Vihdoin tekee vanha vaari pari kysymystä tuulesta ja kalojen kulusta. Niihin vastataan eikä kukaan jälleen pitkään aikaan puhu mitään.

Pata porisee liedellä, meri kohisee tuvan takana. Kaikki on niin kotoista ja turvallista.

Keskustelu pääsee vähitellen vauhtiin. Puhutaan vieraista maista ja vanhoista, vuosikymmeniä sitten tapahtuneista haaksirikoista, joissa milloin minkin sukulainen on haihtunut jäljettämiin. Kaikki tapahtuu niin tyynellä ja luonnollisella tavalla kuin se olisi yksinkertaisin asia maailmassa ja kuuluisi elämänjärjestykseen.

Naapurin mies on purjehtinut monta kertaa maailman ympäri. Hän on käynyt Tyynen meren saarilla ja tietää niistä monta ihmeellistä kertomusta.

Toiset niistä ovat lumottuja, niin että merimies, joka kerran astuu niiden rantaan, ei koskaan enää löydä laivalleen. Hän jää elämään puiden hedelmistä ja maan ytimeistä ja kasvaa pian yhteen puiden ja kukkasten kanssa.

Naiset siellä ovat kauniita kuin synti ja miehet ylpeitä ja peljättäviä kuin jalopeurat.

Moni valkorotuinen on heidän nuijan-iskustaan nurmeen kepertynyt. Toiset heistä taas osaavat loihtia ja tavoittaa uhrinsa satojen peninkulmien takaa.

Puuttuu puheeseen vanha vaarikin. Hänkin on käynyt monessa kaukaisessa maassa, nähnyt monta

outoa ja kummallista kansakuntaa.

Eräällä niistä oli ollut taika sellainen, ettei heidän maassaan saanut tappaa mitään elävää olentoa. Itse he käydessään lakaisivat tietään luudilla, ett'eivät vain edes vahingossa astuisi jonkun pienen maanmatosen päälle.

Ollut heillä laivassa kokkipoika, joka oli pilkannut mokomaa tapaa ja tallannut noita pieniä elukoita tahallaan. Mutta ennen kuin he olivat ankkurinsa nostaneet, hän oli ollut täynnä paiseita, joihin oli ilmestynyt pieniä, valkoisia matoja, samanlaisia, joita hän oli tallannut juuri.

Madot olivat syöneet hänet elävältä.

Näin oli päästy pian n.s. ihmeellisten kertomusten alalle, joka tuntui heitä kaikkia aivan erikoisesti viehättävän. Jokaiselle heistä oli joskus elämässään tapahtunut jotakin kummallista ja ylenluonnollista.

Eukon mies esim. oli jo hyvästellessään tiennyt viimeiselle matkalle lähtevänsä.

»Kuuntelehan tuuliviiriä», hän oli sanonut, »milloin se pahalla äänellä parkaisee. Silloin tiedät minunkin menneen meren syövereihin.»

Ollut montakin maailmankaato-myrskyä sinä syksynä, myrännyt meri, vinkunut tuuliviiri. Mutta ei sillä ollut vielä sitä oikeata kuoleman ääntä ollut, oli ollut elämän ääni, joskin valittava ja vaikeroiva.

Eräänä yönä sitten se oli äkkiä pahasti parkaissut, korahtanut kuin kuolevan kurkku, ja oli silloin hänkin tiennyt, että hänen miehensä juuri sillä hetkellä hukkuu, kuten tietoja vertaamalla oli voitukin todeta jälestäpäin.

Kun aamulla mentiin katsomaan, oli viiritanko poikki ja viiri maassa. Sieltä ei sitä ollut kukaan rojhennut enää paikalleen kohottaa.

Naapurin mies, jonka isä oli hukkunut Bermudas-saarten luona, näki vieläkin joka yö hänet ja olisi voinut piirtää jokaisen karin ja riutan sieltä, vaikka hän ei ollut koskaan siellä käynytäkään.

Vaaria vastaan oli kerran sumussa tullut laiva, joka samassa hetkessä oli haaksirikkoutunut toisella puolen maapalloa. Siinä oli hänen veljensä mennyt, siksi se oli näyttäytynyt.

Hänen tyttärentyttä pojalleen ei ollut vielä mitään niin merkillistä tapahtunut.

Mutta hänenkin viereltään oli mennyt mereen mies, joka aikoja sitten oli ennustanut oman kohtalonsa, ja hänenkin kasvoillaan asui muiden haastellessa tuo harras vakavuus, joka todisti hänenkin kuuluvan täydellisesti samaan henkiseen ilmakehään, missä ei mikään epäily näiden asioiden todenperäisyydestä ollut mahdollinen.

Kaikki nuo neljä kuuluivat yhteen. Minä yksin olin piirin ulkopuolella.

Tunsin itseni niin orvoksi ja yksinäiseksi, että minun olisi tehnyt mieleni itkeä ääneen, sillä minullahan ei ollut mitään kummitusjuttua heille kerrottavana.

Niin, olisi ollut yksi tosin, se, mitä me kaksi nyt elämme juuri, mutta silloinhan minun olisi täytynyt puhua heille sinusta ja itsestäni ja meidän rakkaudestamme sekä paljastaa heille koko eloni salaisuus.

Sitä en tahtonut, ja siksi olin iloinen, kun sain istua vain jakkarallani syrjässä ja huomaamattomana kaikelta muulta paitsi tuon kauniin nuorukaisen silmäyksiltä.

Hän katsahti todellakin pari kertaa minuun rohkaisevasti ikäänkuin sanoakseen: noh, nyt on sinun vuoros! Mutta sekin tapahtui vakavasti kuin kirkossa ja hän käänsi heti katseensa pois, kun hän näki minun siitä vaivautuvan.

Kalakeitto oli valmis. Naapurin mies nousi lähteäkseen.

Kaikki siirtyivät pöydän ääreen ja siitä pian leposijoilleen. Tuli riittyy takassa. Pian oli koko tupa pimeä eikä kuulunut muuta kuin nukkuvien säännöllinen hengitys enää.

Minä yksin lepäsin silmät auki vuoteellani.

Lepäsin ja ajattelin omia aikojani.

Jo pitemmän aikaa olin ollut huomaavinani vanhusten viittauksista, että he olisivat mielellään toivoneet minusta miniätä taloon.

Olin koettanut olla niitä niin kauan kuin mahdollista ymmärtämättä, sillä sitähan minä en tahtonut,

minähän rakastin vain sinua. Mutta tänä aamuna oli tapahtunut täydellinen kosinta, jota ei enää voinut väärin käsittää.

Ah, kuinka kernaasti minä olisin jo pelkästä kiitollisuudesta tehnyt heidän mielikseen! Mutta minähän en voinut ja siksi minä pyysin miettimisaikaa.

Huomenna on tuo miettimis-aika lopussa. Mitä minä silloin teen?

Hypähdin vuoteeltani, juoksin, jouduin, tapasin sinut. Kaiken muun tiedät sinä.»

LEMMEN KAIKKIVALTA.

Kumpikin he olivat kauan hiljaa, kerrottuaan tarinansa ja kuunteltuaan tarkoin toisiaan.

Vihdoin virkahti se maankuulu kuninkaanpoika:

—Siis huomenna?

Helkähti kuin katkeava hopeakieli siihen ääni tuon kuvankauniin kuninkaantytären:

—Niin huomenna. Mitä minä vastaan hänelle?

Itki silloin hiljaa se maankuulu kuninkaanpoika. Mutta vihdoin pusertuivat seuraavat epätoivon sanat hänen huuliltaan:

—Kaiketi sinun on mentävä hänen kanssaan naimisiin.

—Vaikka rakastan sinua?

—Vaikka. Ethän sinä voi minua naida. Olenhan minä vain sinun mielikuvasi.

—Niin, olethan sinä vain minun mielikuvani.

Toisti koneellisesti nuo sanat tuo kuvankaunis kuninkaantytär. Ja kohta heitä oli siinä kuutamaisen meren rannalla kaksi itkijää.

—Ja sinä? kuiskasi sitten hiljaa tuo kuvankaunis kuninkaantytär.

—Kaiketi on minun jäätävä Ahtolan asukkaaksi.

—Ja mentävä Ahdin kassapäiden karkeloihin?

—Niin.

Lepatti silloin kuin haavanlehti tuo kuvankaunis kuninkaantytär. Kävi hän armaansa käteen ja piti sitä kauan kädessään.

—Eikö mikään, mikään mahti maailmassa, hän sanoi, voi sinua niistä pelastaa?

—Tuskin. Ne ovat ainoa lohdutukseni siellä alhaalla. Ainoa, sen jälkeen kun sinä menet pois minulta.

—Mutta jos minä en mene? Jos minä jään?

—Sinä olet jo mennyt. Sinä rakastat jo oikeaa ihmislasta.

—Ja sinä Ahtolan impysyä?

—Kuulun Ahtolan valtakuntaan. Huvittelen niinkuin näen kaikkien muidenkin ympärilläni huvittelevan.

—Mutta onko sinun pakko kuulua sinne? Etkö ole jo aikoja sitten rikostasi sovittanut?

—Nähtävästi en saa sitä enää sovitetuksi milloinkaan.

—Älä niin sano! Me keksimme kyllä jonkun keinon. Me rukoilemme Jumalaa...

—Turhaan! Hän on kääntänyt kasvonsa pois minusta, senjälkeen kun olen hänen kuvansa sydämestäni kadottanut.

—Hän on pitkämielinen ja hyvä. Hän, joka tekee laupeuden monelle tuhannelle, ei toki voi tuomita elävää ihmissielua ijäksi pimeyteen!

—Unohdat, että olen elävä ihmissielu vain sinun mielikuvituksessasi. Muuten olen minä ahven, pelkkä ahven. Ja jäään ahveneksi kaiken todennäköisyyden mukaan iankaikkisesti.

—Siis ei mitään keinoa?

—Ei mitään pelastusta?

—Kenties. Olisi ehkä yksi.

Lausui raskaasti niinkuin rautaisen taakan alta nuo sanat se maankuulu kuninkaanpoika. Mutta toinen tarrautui niihin kiinni kuin hukkuva oljenkorteen.

—Kuinka? Siis olisi joku keino? hän kysyi. Mikä?

—Minä en voi sitä sanoa sinulle.

—Miksi et? Tiedäthän, että rakastan sinua.

—Juuri siksi. Juuri siksi on minun mahdoton saada niitä sanoja huuliltani.

—Siispä otan minä ne niiltä!

—Et. Se on minun salaisuuteni.

—Siispä tahdon olla sinun salaisuutesi salaisuus!

Suuteli sulhoaan kauan ja kuumasti tuo kuvankaunis kuninkaantytär. Mutta kun hän sitten katsahti hänen silmiinsä, hän huudahti hiljaa, niin kummallisen kuolleet, elottomat ja kuitenkin intohimoisesti vetävät ne olivat.

Nyt oli hän aivan selvillä hänen salaisuudestaan.

—Se vaatii siis *niin* suuren uhrauksen? hän kuiskasi.

—Kyllä. Ei ole mitään suurempaa.

—Siis on se kuolema?

—On. Minä en voi tulla pelastetuksi pimeyden valtakunnasta, ellei joku rakasta minua niin, että antaa sielunsa ja ruumiinsa minun edestäni.

—Ja muuttuu itse meren kalaksi?

—Niin. Ja sitähan ei kukaan voi. Sitähän ei voi eikä saa vaatia keneltäkään ihmiseltä.

Hymyili silloin omituisesti tuo kuvankaunis kuninkaantytär. Mutta hän ei sanonut mitään, vaan säilytti salaisuutensa.

Aamurusko kohotti jo yli vuorten sormiaan.

—Niin, meidän on kaiketi sitten erottava, hän sanoi.

—Niin. Ja tänä iltana sinä olet jo toisen oma.

—Ja tänä iltana sinä menet jälleen Ahdin impien karkeloihin.

He erosivat.

Pulahti pimeään valtakuntaansa se maankuulu kuninkaanpoika. Ja palasi takaisin köyhän kalastajan tupaan tuo kuvankaunis kuninkaantytär, hiipi hiljaa saranan narahtamatta, ukseen ulvahtamatta.

Mutta kaikki pienet, siniset lemmenkukat rannalla painoivat päänsä vienosti alas ja virkahtivat surumielin:

—Nuo kaksi eivät näe toisiaan enää milloinkaan.

Mutta kaikki kultaiset aamunsäteet, jotka mailla, metsissä ja merellä karkeloivat, hyppivät hilpeinä

kukalta kukalle ja kuiskasivat heille:

—Nuo kaksi eivät eroa milloinkaan. Ettekö näe, että he rakastavat toisiaan? Eikä toinen pääse niin pitkälle meren syvyyteen eikä toinen niin korkealle taivaan valkeuteen kohoamaan, ettei sittenkin olisi heidän välillään silta, jota juoksevat heidän armaidat ajatuksensa.

Ja pienet, siniset lemmenkukat rannalla nostivat päänsä jälleen ilahtuneina ylös ja sanoivat:

—Päivänsäteet ovat oikeassa. Ei ole syvyyttä niin syvää eikä korkeutta niin korkeaa, ettei rakkaus niitä yhdistäisi.

Ja kohta lauloi koko maa, meri ja taivas Luojan luomisvirttä.

MOLEMMAT MORSIUSPARIT.

Vieri sitten aikaa vähäisen.

Vietti yönsä Ahdin impien ilossa se maankuulu kuninkaanpoika, mutta notkui neinnä morsianna köyhän kalastajan mökissä tuo kuvankaunis kuninkaantytär, joka ei ollut hennonnut evätä kättään muhkealta nuorukaiselta, joskin hänen sydämensä oli kumman kuvajaisen oma.

Näin elivät he kumpikin kotvasen omituista, vaarallista kaksois-elämää.

Raikui riemu kattoon saakka Ahdin pitkissä pidoissa. Paistoi päivä leppeämmin merimiehen lesken taloon mieluisan miniän helman kynnystä kuluttaessa.

Kuitenkaan he eivät kumpikaan voineet unohtaa toisiaan.

Pyrki usein sen maankuulun kuninkaanpojan nauru itkuksi tyrehtymään keskellä jumalaisten juominkeja, aallon kassapäiden karkeloita. Eikä ollut kaukana kyynel mieluisan miniänkään, kun kuu illoin tupaan tuli ja meri tuvan takana hänelle muinaisia muistutteli hiljaisella, salaperäisellä hyminällä.

Kuitenkin he koettivat kumpikin urhoollisesti kestää eronsa. Sillä olivathan he niin sen päättäneet.

Koitti sitten päivä, joka oli päättyvä häihin ja hää-yöhön heille kummallekin.

Pidettiin paljon Ahdin linnassa siitä maankuulusta kuninkaanpojasta. Hän oli siro, hän oli sokea, hän oli sukkela, ja vaikka kaikki tiesivätkin, että hän oli oikeastaan vain ihmislapsi, sopi kalanpursto niin hyvin hänelle, että korkeimmatkin kuolemattomat kohtelivat häntä vallan vertaisenaan.

Viimeksi oli Ahti tarjonnut oman tyttärensä vaimoksi hänelle. Hän oli suostunut, ja häät oli eräänä elokuun yönä Ahtolan valtakunnan koko komeudella vietettävät.

Pitkästynyt odotukseensa myös mökin muhkea nuorukainen. Huolimatta morsiamensa vastaväitteistä hän oli samaksi illaksi kutsunut luokseen papin ja lukkarin sekä vieraisi kaikki kalastajat pitkin rannikkoa. Eikä hän ollut muuta kuin nauranut heleästi, kun oli hätäpäissään uskonut hänelle huolensa tuo kuvankaunis kuninkaantytär.

—Tiedäthän, että pidän paljon sinusta, tämä hänelle huohottaen sopertanut. Kenties olen kuitenkin tehnyt väärin sinua kohtaan, kun olen sallinut sinun kanssani kihlautua. Sillä minä kuulun toiselle, toinen omistaa minun tunteeni ja ajatukseni...

—Toinen? Kuka toinen?

—Hän, meren sulho, kumma kuvajainen. Hän, joka nousee joka kuudan-yö minun luokseni syvyyksistä ja jota vastaan minä joka ilta riennän venevalkamaan...

—Armaani! Nyt sinä suotta syytät itseäsi! Olenhan jo viikkoja nukkunut vierelläsi ja pitänyt silmällä sinua: et sinä ole mihinkään mennyt.

—En nyt, kun me olimme hänen kanssaan päättäneet erota toisistamme. Mutta minä tunnen jo edeltäkäsini, etten sittenkään, en sinä ilmoisna ikänä jaksa pitää päätöstäni. Siksi varoitan vilpittömästi sinua: älä luota minuun! Heitä, hylkää minut!

—Moisten kuutamokuvittelujen takia? En milloinkaan. Olen päinvastoin varma, että saan mitä parhaan ja uskollisimman vaimon sinusta. Äitimuori on oikeassa. Hän sanoo, että se on aivan ansaitsematon onni minulle.

—Älä puhu niin! Sinä särjet sydämeni. *Minä* en *sinua* ansaitse, ymmärrätkö? Sinä olet suuri, sinä olet kaunis, sinä olet eheä ... minä kurja olen moneen osaan paloitettu.

—Yksikin niistä riittää minulle. Ja saanhan minä parhaan palan, eikö totta?

—Älä ole niin varma siitä. Jos *hän* tulee...

—Meren sulho?

—Niin. Hän vaatii silloin kaikki. Hän vie minut sieluineni ja ruumiineni.

—Ja tuota hassutusta pyydät sinä minua uskomaan!

Olleet turhia kaikki meren morsiamen varoitukset. Eikä hän voinut olla itsekseen ihmettelemättä, että tuo kalastajanuorukainen, joka uskoi kaikki, mitä muuten meri-elämästä ylenluonnollista kerrottiin, ei ottanut ollenkaan uskoakseen sitä, mikä hänelle, kuvankauniille kuninkaantyttyärelle, oli mitä yksinkertaisinta ja luonnollisinta.

Ja hän oli tullut siihen johtopäätökseen, ettei ihmeellisyys ollut samaa kaikille ja että seikka, jota toinen piti selviönä, saattoi olla toiselle kaikkien luonnonlakien väkivaltaista vääristelyä.

Samaan aikaan vaihdelleet kirjavan kiven kupeella mielipiteitään Ahdin impien imanne ja se maankuulu kuninkaanpoika.

—Armaani, miksi sinä olet niin surullinen? Ahtolan nuorin neiti kysynyt. Etkö iloitse? Kuulummehan tästä illasta toisillemme.

—Tietysti iloitsen minä siitä. Ja huomisesta saakka sinä tulet näkemään minut vain iloisenä.

—Mutta tänä iltana? Mikä kaihtaa tänä iltana sinun kasvojasi? Joku muisto muinaisesta?

—Niin. Viimeinen varjo maan viheliäisyydestä. Mutta älä välitä siitä! Huomenna olen minä kokonaan kirkas ja vain sinua varten.

—Kuinka kummallisia te ihmislapset olette? Te kärsitte maalla ja te kärsitte meressä, eikä teidän sielunne ole koskaan siellä, missä te itse olette.

—Olet oikeassa. Mutta ei puhuta siitä.

—Katsopas minua, minä en koskaan kärsi. Minun sieluni on aina siellä, missä minun ruumiini ja jäseneni ovat, ja siksi on minun elämäni iloista, iankaikkista nautintoa. Mutta siinä sinä istut ja nureksit minun vierelläni. Mistä se johtunee?

—Siitä, että minä vain olen kurja kuolevainen. Siitä, että sinä olet kuolematon ja että sinun juhlat ovat jumalten pitkiä pitoja, jotka eivät pääty milloinkaan. Mutta minulla seuraa aina suru iloa ja kärsimys nautintoa.

—Taikka päinvastoin ilo surua ja nautinto kärsimystä! Se mahtaa olla ihanaa.

—Siitä ihanuudesta olen juuri luopumaisillani.

—Ja olet siksi surullinen? Sinä kadut päätöstäsi?

—En. Minä en kadu mitään.

—Mutta miksi?

—Siksi, että minä en ole vielä eheä niinkuin sinä. Siksi, että joku osa minusta kuuluu vielä tuonne ylhäälle.

—Kärsimyksen valtakuntaan?

—Niin. Joku osa minussa on vielä kuolevaista.

—Ja se tahtoo sinut ihmiseksi jälleen?

—Niin. Minä ymmärrän, että se on mahdotonta, mutta minä en voi sille mitään. Ken kerran on ajassa elänyt, hänen on vaikea sitä edes iankaikkisuudessa unhottaa.

—Tänä yönä minä suutelen sinut kuolemattomaksi!

—Tee se, armaani! Ja minä vakuutan, että huomenna ovat kaikki mustat muistot minulta haihtuneet.

—Jo nyt! Jo nyt on sinun oltava iloinen ja onnellinen. Lupaatko?

—Minä lupaan.

Hän lupasi enemmän kuin hän voi pitää. Mutta kuka ei olisi tehnyt sitä hänen asemassaan? Sillä Ahtolan nuorin neiti kietoi hänet käsivarsillaan ja hänen suortuvansa lankesivat hänen kasvoilleen kuin esirippu kaiken entisen ja nykyisen välillä.

Niin uivat he päin Ahdin linnaa kuin kuutamon kajastus merellä tai putoovan tähtösen hopeajuova, joka häipyy pimeyteen.

JUMALIEN JUHLA.

Oli koolla koko ahventen valtakunta noita harvinaisia häitä viettämässä. Ahdin merenkultainen linna oikein vilisi vieraita, Vellamon vetiset padat täytettiin ja tyhjennettiin aina uudelleen. Mutta linnan peräsalissa, pitkän paaden kupeella, olivat saaneet sijansa varsinaiset arvovieraat kahden puolen morsiusparia.

Siinä oli lohet kuin englantilaiset lordit, siinä salakat kuin saksalaiset kauppamatkustajat, ankeriaat kuin itämaiset diplomaatit, haijit ja hauvit kuin Venäjän bolshevikit. Tällä kertaa oli kunniapaikka kuitenkin annettu ahventen suurelle suvulle, johon sulhanen lähinnä luettiin. He olivatkin saapuneet oikein joukolla ja tulleet sijoitetuiksi morsiusparia vastapäätä.

Pöydän päässä taas istui Ahti ruokoparta itse, Vellamoinen veen emäntä vierellään. Kummallakin heillä oli hovimestareinaan pari mursua, joiden alaisina taas toimi epälukuinen määrä hylkeitä, veen koiria y.m. palvelusväkeä.

Tarjoilu sujuikin näiden avulla aivan moitteettomasti.

Kun oli päästy paistiin, jota tässä tapauksessa edustivat eräät rajattoman upotussodan tulokset, nousi ryntäilleen Ahti ruokoparta, kohotti maljansa ja loihe lausumaan.

—Meillä on tänään harvinainen tilaisuus, sanoi hän, kutsua kuolemattomien joukkoon eräs valtakuntamme vähäisimmistä, mutta ei suinkaan silti vähimmän ansiokkaista alammaisista. Hän on tosin vain ahven, pelkkä ahven, mutta minun tyttäreni rakastaa häntä, ja te tiedätte, että rakkaus tekee kuolemattomaksi. Merkillisintä hänessä kuitenkin on epäilemättä, että hän on kerran ollut ihminen, todellinen, lämminverinen, inhoittava ihmislapsi, vaikka hän sittemmin on niin menestyksellisesti meidän vertaiseksemme veljestynyt ja kylmentynyt. On mahdollista, että hän tähän saakka on ollut hiukan haalea. Nyt hänestä on tuleva kylmä, aivan kylmä, siitä on minun tyttäreni huolta pitävä. Ja niin on meillä ensikerran elämässämme tuo ihme, johon turhaan olen hakenut mitään vastaavaisuutta kansamme aikakirjoista: ihminen voi tulla kalaksi, mutta kala ei koskaan ihmiseksi.

Se osoittaa meidän rotumme eittämätöntä ylemmyyttä. Sillä me olemme valmiit, mutta ihminen on keskitekoinen, kuten voi jo huomata siitä, miten vaikeasti hän vedessä hengittää, mutta vielä enemmän siitä, että hän vain harvoin ja poikkeustapauksissa voi tulla toimeen omalla valollaan. Siksi hän pelkää pimeyttä, jota me rakastamme, ja rakastaa valkeutta, jota me vihaamme. Näin on ikuinen juopa meidän välillemme kiinnitetty. He syövät meitä ja me heitä, he vetävät meitä valkeuteen, me heitä pimeyteen. Missä me toisemme kohtaamme, se tapahtuu jommankumman kuolemaksi. Siksi näyttää niin harvinaiselta tämä tilaisuus, missä—kenenkään syömättä, kenenkään syödyksi tulematta— tapaavat toisensa ihminen ja kala. Mutta se näyttää siltä vain pintapuolisesti katsoen, sillä totisesti kuolee tällä hetkellä ihminen ja syntyy kala hänessä.

Kukaan meistä ei surre sitä, kaikkein vähimmän hän itse. Hän on jo kauan tahtonut tulla kalaksi ja sitä varten monta inhimillistä ominaisuutta itsessään tukahduttanut. Suurimpana niistä siveellisistä voitoista, joita hän on itsensä yli saavuttanut, tahtoisin mainita, että hänellä ei ole mitään omaatuntoa enää, yhtä vähän kuin mitään lämmintä innostusta tai rakkautta lähimmäiseensä. Hän on saavuttanut sen kylmän intohimon, jolla yksin tehdään suurtekoja maailmassa. Hän on kelvollinen ahvenien valtakuntaan ja samalla sen kuolemattomaan kuningassukuun astumaan.

Syökäämme ja juokaamme siis tämän nuoren parin terveydeksi. Mutta sitä ennen ehdottaisin, että meidän etevät säveltaiteilijamme esittäisivät meille jonkun rajun ja repäisevän pöytämarssin.

Hänen ehdotuksensa ei kaikunut kuuroille korville.

Puhalsivat siinä silmänräpäyksessä kaikki tritootit torviinsa, kaikki vetehiset raakunkuoriinsa, ja alkoi pöytämusiikki sellainen, ettei sitä ole kuultu sitten kuin Vesihäiden häissä Ahtolan naurusuisimman najaadin kanssa.

Ottipa itse Ahti ruokopartakin harppunsa käsilleen, ja kun hän sen kultakieliä kosketteli, kajahteli koko linna niin kauniisti, että purret aaltojen selillä pysähtyivät ja merimiehet kallistuivat yli laidan syvyyden soitantoa paremmin kuullakseen.

—Hääsoittoa se on, sanoivat vanhemmat ja kokeneimmat heistä. Nyt ei ole hyvä olla laineilla ihmislapsen.

Ja he kiirehtivät ruoria kääntämään ja touveja kiristämään.

Mutta monet nuoremmat ja kevytmielisemmät heistä seisoivat vielä kauan kaukomielin laivan perässä ja katsoivat tähtiin ja kuuluivat saman soitannon kohoavan syvältä sydämestään.

—Meidänkin olisi mieleemme sinne alas, he kuiskivat toisilleen. Mikä ihme meitä pitää täällä ylhäällä, kun me emme kuitenkaan viihdy täällä ja täällä kaikki on niin tuskallista, niin kaihonkipeätä?

—Tähdet, vastasivat toiset heistä. Ellei niitä olisi, me aivan varmaan syöksyisimme heti syvyyteen.

Mutta Ahdin linnassa ei näistä merenpäällisistä mielipiteistä paljoakaan välitetty. Siellä alkoi mässäys, jossa kukin sai parhaansa mukaan pitää puoliaan.

Juotiin simaa, tuota jumalien perintäjuomaa, haukattiin parasta maitojuustoa päälle, toiset pistivät hurjaksi tanhujuoksuksi, toiset lepäsivät käsikkäin ja sylkkäin paaden pallealla. Mikään väärä häveliäisyys ei häirinyt suhdetta vierasten ja iloisen isäntäväen välillä.

Ahti juopui ensin, särki harppunsa ja simpukanhelmikruununsa ja oli kahden merihevon välissä vuoteelleen kannettava.

Kauemmin kesti Vesihäisi, vaikka hänkin kävi sangen väkivaltaiseksi tavoiltaan, rupesi ahdistelemaan aallottaria, jopa itse illan nuoren sankarittaren morsiushuntua kohottelemaan. Kun häntä siitä huomautettiin, hän vain nauroi kaikuvasti, suikkasi suuta Vellamolle ja veti hänet pärskyvin sieraimin polvelleen.

Verestävine, elämän-iloista hurjistuneine silmineen, leveine leukoineen ja nykeröneneen, hän oli niin hullunkurisen näköinen, ettei itse ankara, säädylinen ja muuten arvostaan hyvinkin arka veen emäntä voinut suuttua hänelle. Hän sysäsi vain hänet hyväntuulisesti syrjään ja irtautui hymyillen hänen umpimähkäisestä, mitään tarkoittamattomasta syleilystään.

Kaikki nauroivat.

Vesihäisi kaulaili vielä kerran tyhjää ilmaa ja vaipui sitten malttuneena käsivarsiensa varaan, heittäen hujanhajaisia katseita ympärilleen sekä etsien uutta uhria itselleen.

Nyt sattuivat hänen silmänsä illan toiseen päähenkilöön, sulhoon ihmiskokkeeseen, joka kohteliaana, hymyileväenä, joskin ulkonäöltään hajamielisenä oli koko ajan ottanut vastaan joka taholta tulvehtivia, enemmän tai vähemmän sopivaan muotoon sorvaeltuja onnentoivotuksia.

—Juo! sanoi Vesihäisi, ohjaten simasarkan hänen nenänsä alle. Juo, vanha merisika!

Sulhanen kasteli huuliaan ja virkahti Vesihäiden vaarallista huomiota itsestään pois johdattaakseen:

—Emmeköhän taas saisi vähän musiikkia?

Mutta mikään ei auttanut. Vesihäisi lykkäsi purtilon hänen eteensä ja röyhtäisi röyhkeästi:

—Syö! sanoi hän. Se on ihmislihaa, tuoretta ihmislihaa. Pitäisi maistua sulhasmiehelle.

Käänsi kasvonsa kauhistuneena tuo maankuulu kuninkaanpoika.

Kesken hääkemujen mässäystä, kesken jumalien juhla-iloja hän äkkiä tunsu ihmisheimoon kuuluvansa. Ja oli kuin samalla katto olisi kohonnut, seinät siirtyneet, ja hän ollut isänsä linnassa tuolla, missä sadat palvelijat ja kymmenet kannupojat seurasivat hänen pienintäkin viittaustaan.

Hän näki itsensä jälleen orhin selässä, näki itsensä upean ritariseurueen etupäässä! Hei, eikö torahtanutkin tuolla jo jahtitorvi? Vai airueetko ne antoivat merkin mainehikkaan turnausleikin alkamisesta?

Hän näki silmissään vain kiiltäviä kilpiä ja haarniskoita.

Hän oikaisi vartensa kuin satulassa, kohotti silmänsä ja katsoi ylpeästi ympärilleen.

Vesihäsi vain ei mitään huomannut tai ollut huomaavinaan.

—Nai! sanoi hän tuttavallisesti silmää iskien ja morsianta poskesta nipistäen. Vai mitä arvelee aallotar koreakutri? Eivät ne osaa oikein rakastaa eivätkä oikein vihata nämä ihmislapset.

Hänen sanansa olivat loukkaukseksi tarkoitettut, mutta sulhanen tuskin kuuli niitä enää.

Näyttämö oli nyt kokonaan muuttunut hänen sielunsilmissään. Hän näki pienen kalastajamökin, sen pihan ja sen toisella puolen uutispirtin, jonka seinät olivat tuoreilla koivunlehvillä koristetut. Siellä tarjottiin kahvia ja sämpylöitä.

Mutta nyt juuri kokoontuivat kaikki sekä vanhasta että uudesta pirtistä kesäiselle pihamaalle, minne pappi ja lukkari olivat valkealla liinalla katetun pöydän taakse suuren, monihaaraisen pihlajan alle asettuneet. Astui hänen eteensä käsi kädessä vihittävä morsiuspari, toinen mökin poika, potra kuin kuusi kukkulalla, toinen...

—Ui! kiljasi hän äkkiä ja kumosi voimakkaalla iskulla simasarkan sisällyksineen mitään aavistamattoman Vesihäiden päähän. Ui ja anna muidenkin uida! Nyt päättyivät jumalaisten juomingit minun kohdaltani.

Hän oli jo ovella, hän oli jo ulkona ovesta.

Väkevin, vastustamattomin vedoin hän raivasi itselleen tien läpi hämmästyneen häärahvaan ja ohi häneen kurkottavien käsivarsien. Hän tunsu, että hänen täytyi päästä pois täältä, sillä muuten hän ei jaksaisi hallita itseään enää, vaan tekisi tihuja töitä.

Minne?

Se oli hänelle tällä hetkellä samantekevää. Mutta mahdollisesti tuonne, missä nyt juuri noita toisia häitä vietettiin ja vihittiin ehkä tällä hetkellä hänen toinen, todellinen, inhimillinen ihanteensa.

Syntyi hirveä hälinä ja meteli hänen jälestään.

Vesihäsi, jolle sarkka oli uponnut saakka korviin, huusi ja parkui kuin mölyapina päästäkseen irti äkkiarvaamattomasta pakkopäähineestään. Morsian oli pyörtynyt, Vellamo koki häntä turhaan henkiin herätellä. Vieraat vilistivät tiehensä, yksi sinne, toinen tänne, tritootit turvautuivat torviinsa, meripedot muihin puhaltimiinsa, ja koko pidot päättyivät sanoin kuvaamattomaan sekasortoon, josta koko Ahdin linna huojahteli.

Mutta merimiehet, jotka aaltojen selkiä samosivat, kallistuivat yli laivanlaidan tarkemmin kuullakseen, pudistivat päätään ja kuiskasivat tuskin kuuluvasti:

—Käy myrsky syvyyksissä. Kohta se on myös korkeudet saavuttava.

—Luoja laupias meitä armahtakoon!

Risti kätensä laivan kapteeni, paljasti päänsä ja kaikki yhtyivät hänen kerallaan hiljaiseen rukoukseen.

Sen päätyttyä hän peitti päänsä ja virkahti reippaasti laivaväelleen:

—Me emme voi estää elämänmyrskyä nousemasta. Mutta Jumalan avulla me voimme sitä ennen ehtiä valkamaan, joka on meidän hyvä uskomme ja luottamuksemme Herraamme Vapahtajaamme.

Kävivät kaikki taas hoitamaan purjeitaan. Mutta syvyys jylisi ja kumahteli kuin olisi suuri ukkos-ilma raivonnut meren sydämessä.

Lukkari oli jo virtensä veisannut, pappi saarnansa sanonut, mutta vielä myöhään yöhön kävi karkelo uutispirtissä, josta oli tuleva nuorikkojen asuinsija. Ne, jotka eivät tupaan mahtuneet, tanhusivat pihalla, jonne kuu ja tähdet loivat loistettaan ja kuului selvästi eteiseen sijoitetun soittoniekan viulu, mainehikas kautta rantakyläen.

Pysähtyi valju morsian kesken karkeloa. Kuiskasi silmät suurina ja säikähtyneinä kullalleen:

—Kuuletko? Etkö kuule?

—Mitä?

—Etäistä soitantoa. Se kasvaa, se paisuu, se tulee tännepäin.

—Turhia! Kylän kansa vain kartanolla ilakoi. Taikka ovat ne oman soittoniekkamme säveleet, jotka nyt korvissasi kummittelevat.

—Eipäs! Nyt torvet torahtavat. Nyt lähtee liikkeelle ritarisaatto. Sen edellä ratsastaa uros puettu kultaan ja purppuraan...

—Armaani! Sinä näet näkyjä. Sinä uneksit.

—Kuin päivä paistaa hänen kilpensä, kuin liekki leimuaa hänen kypärsulkansa. Hänen orhinsa kaviot iskevät kultaisia kipinöitä... Hän tulee tännepäin, hän pysähtyy pihalle, hän hyppää alas satulasta...

—Sinä et ole terve, sinä hourit...

—Hän on täällä jo!

Seisoi tuvan ovella kaikessa loistossaan ja kunniassaan se maankuulu kuninkaanpoika. Riensi häntä vastaan riemusta säteilevin silmin ja käsivarret ojolla tuo kuvankaunis kuninkaantytär morsiusseppel kulmillaan.

Laski kruunun kimmeltävän hänen päähänsä se maankuulu kuninkaanpoika ja sanoi:

—Tässä minä olen. Sinä kutsuit minua. Ja nyt kruunaan minä sinut ikuisiksi kuningattarekseni.

Ja kuiskasi hänen rintaansa nojaten tuo kuvankaunis kuninkaantytär:

—Tiesinhän minä sinun tulevan. Minun on ollut niin ikävä sinua. Eikö totta, nyt me emme eroa enää milloinkaan?

—Emme Tuonelan tuvillakaan.

Kävivät karkeloon kansan silmäin edessä.

Kaikki väistyivät seinävierille heitä katsomaan. Totisesti, ei oltu nähty vielä sellaista tanhua tämän ilman kannen alla.

Se keinui kuin meri, se aaltoili kuin ulappa, kuin meren syvyys se sykähтели ja kuin taivaan korkeus se kohosi uljaana ja ylpeänä yli ihmisten. Siinä säihkyi rikkaus ja tenho, joka oli outo köyhille kalastajakylille, säkenöi elämänriemu ja elämäntunne, elämäntunne ja elämänpurppura, jotka olivat tämän tienoon asukkaille tuiki tuntemattomia. Mutta ennen kaikkea siinä kaartui kahden ylhäisen sydämen aateluus, jotka eivät olleet luodut roskaväkeä varten eivätkä tavallisilla arkimitoilla mitattaviksi.

Epäilemättä he karkeloivat kohti perikatoaan. Mutta juuri tuo tunne sytytti tulen sulhon silmiin ja sai myöskin morsiamen valjut posket niin heleinä hehkumaan.

Huomasi jokainen, ettei tämä ollut mikään tavallinen morsiuksensa. Siksi seisivat he vain seinävierillä ja ihmettelivät; soiton sävelten aina hurjemmin humistessa, tanhun tahdin aina kuumempina kiirehtiessä.

—Mikä kunnia talolle! kuiskivat häävieraat. Onhan tullut tanssittamaan morsianta itse maankuulu kuninkaanpoika.

—Mikä kunnia meidän köyhälle mökillemmek! huokaili anoppi autuaassa hymyilyssä. Kunpa nyt vain osaisimme oikein niijata ja kumartaa, kun hän tanhunsaa lopettaa!

Mutta tanhu ei loppunut, se siirtyi vain nyt eteiseen ja kartanolle.

Kaikki kansa seurasi perässä pelimannineen. Seurasi myöskin pappi ja lukkari, kumpikin pimeinä

kuin ukkospilvi.

—Tässä eivät ole ikinä asiat oikein, huomautti lukkari silmää viisaasti vilkuttaen. Onko arvon rovasti pitänyt oikein silmällä tuota kavaljeeria?

—Kyllä, vastasi arvon rovasti nuivasti, sillä hän oli äkeissään siitä, ettei korkea vieras ollut häntä edes kumarruksella tai armollisella päännyykähdyksellä kunnioittanut. Hän on maankuulu kuninkaanpoika. Mitä hänestä?

—Maankuulu kuninkaanpoika hukkuu haaksirikossa jo vuosia sitten. Mutta tämä on ottanut hänen hahmonsa ja esiintyy hänen olennossaan.

—Nähtävästi hän ei ole hukkunut, koska hän kerran karkeloi meidän silmäimme edessä. Vai aikooko lukkari minulle taika-uskoa tyrkyttää?

—Taika-uskoa tai ei. Mutta onko arvon rovasti nähnyt, kuinka nokkelasti kalanpursto hänen takapuolellaan keikahtelee?

Sitä ei arvon rovasti ollut nähnyt todellakaan. Mutta nyt hän kohotti kätensä kauhistuneena kohti taivasta ja huusi korkealla äänellä yli kaiken hääkansan:

—Nimeen Isän, Pojan ja Pyhän Hengen! Poistu täältä! Rakas ristirahvas, itse pimeyden ruhtinas on meillä tänä iltana seurassamme.

Taukosi tanssi, särähti sävel, pakenivat naiset kirkaisten kartanolta.

Pysähtyivät kuin patsaat paikalleen kuninkaalliset karkeloijat. Mutta ennenkuin kukaan ehti enempää ajattelemaan tai muihin mahtaviin manauksiin ryhtymään kohahti meri, nousi hirmuaalto ja korjasi pois heidät kumpaisenkin jääksi jäähmettyneiden häävierasten silmien edestä.

Nähtiin vain, ennen kuin aalto peitti heidät, kuinka he suin toisiinsa sukelsivat, silmin toisiinsa imeytyivät, ja kuinka heidän katseessaan oli sammumisen riemu niinkuin on suven auringolla sen mereen mennessä tai talvipäivällä sen painuessa kuuraiseen kuusikkoon.

Eikä sitten enää näkynyt mitään. He syöksyivät molemmat syvyyteen.

Näin päättyi kalman karkelo köyhän kalastajamökin pihalla ja näin myös mökin nuorukaisen lyhyt lemmen-onni.

Kukaan ei ihmetellyt, että hän aina sittemmin oli kuulevinaan Ahdin impien itseään huhuilevan, eikä sitäkään, että hän pian senjälkeen hukkuu haaksirikossa. Tunnettiin, että yliluonnollisia oli tuona hirmuisena hää-yönä tapahtunut, ja lisättiin vain entistä ihmevarastoa uusilla taruilla ja lauleloilla.

Näin yksinkertaisesti eivät kaikki tuota asiaa ottaneet. Mutta kaikilla ei myöskään ollut sitä uskoa, joka ei näkymättömistä epäile, eikä sitä elämän uskallusta, joka liittyy yhteen tarun ja todellisuuden.

UNIENSELITTÄJÄT.

Suuri suru oli sillä aikaa vallinnut koko valtakunnassa tuon kuvankauniin kuninkaantyttären katoamisesta.

Kuningatar oli itkuun aivan menehtymäisillään. Hovinaiset kulkivat pitkin päivää punoittavin silmin, herahtipa heleä kyynel nuoren uljaan ritarinkin silmästä, kun hän ajatteli imepää soreahiusta, jonka värien puolesta hän kerran oli uneksinut turnajaisissa peistä taittavansa. Myöskin muut alammaiset muistelivat häntä suurella hellyydellä.

Häntä etsittiin kaikkialta. Lähetettiin airueita joka kylään ja kaupunkiin, kuulusteltiin asukkailta ja teiden kulkijoilta. Kaikki turhaan.

Hän oli hävinnyt jäljettömiin. Eikä murhe poistunut enää kuninkaanlinnasta eikä apea mieliala alammaisten asunnoista.

Ainoa, joka ei tiennyt tuosta kaikesta mitään, oli kuningas itse. Hänelle ei uskallettu pitkään aikaan siitä sanoa mitään. Osaksi peljättiin hänen vihaansa, osaksi toivottiin hänen tyttärensä löytyvän vielä. Ja

kun hän muutenkin eli joko hallitushuolissaan tai viisaustieteellisiin teoksiinsa syventyneenä, hän tuli yleensä kiinnittäneeksi sangen vähäistä huomiota perheasioihin, milloin ne eivät tulleet suorastaan hänen silmilleen.

Niin jäi hänen tyttärensä kohtalo hänelle kotvasen tuntemattomaksi.

Sillä aikaa etsittiin yhä epätoivoisemmalla innolla kaunista kadonnutta, luvattiinpa vielä runsaat rahalahjat sille, joka taisi esiintuoda pienimmänkin tiedon hänestä.

Kenties juuri niiden houkuttelemana saapui linnaan eräs köyhä kalastaja, joka teki selkoa oudon, kuvankauniin impyen ilmestymisestä heidän majoilleen, hänen kihlautumisestaan mökin muhkean nuorukaisen kanssa ynnä kaikista siitä johtuneista tapahtumista.

Kuunneltiin aina tarkemmin hänen kertomustaan, aseteltiin toistensa yhteyteen eri asianhaaroja, vertailtiin aikamääriä, ja tultiin vihdoin siihen surulliseen lopputulokseen, ettei hänen tarinansa esine voinut olla kukaan muu kuin tuo kuvankaunis kuninkaantytär itse, joka siis täst'edes oli todella kuolleeksi katsottava.

Hänen kohtalonsa herätti yleistä sääliä ja surkuttelua. Sitä itkettiin, sitä huokailtiin ja nyhkyteltiin.

Mutta vihdoin oli asia eräänä aamuna kaikessa kaameassa ankaruudessaan myös kuninkaalle kerrottava.

Se teki ihmeellisen vaikutuksen häneen.

Sensijaan että hän olisi suuttunut, synkistynyt tai puhjennut kyyneliin, hän ryntäsi ylös vuoteeltaan, heitti nurkkaan yömyssynsä ja huusi:

—Unienselittäjät! Missä ovat minun unienselittäjäni? Tuokaa ne hetipaikalla tänne!

Kuningatar, jonka epäkiitolliseksi tehtäväksi oli jäänyt tuon murheasian ilmoittaminen hänelle, huomautti hiljaisesti:

—Eiköhän olisi ehkä kaikkein korkein kruununneuvosto koolle kutsuttava?

—Ei! huusi kuningas kahta hurjemmin, ei mitään kruununneuvostoa. Minä olen saanut tarpeen herroista tiedemiehistä ja taiteilijoista, prelaateista, lainsäätäjistä ja eri elinkeinojen harjoittajista. Kaikkein enimmän tarpeen minä olen saanut omasta suuresta suvustani. Unienselittäjät! Tuokaa tänne unienselittäjät! Ja nyt heti, paikalla, taikka minä tulen mielenvikaiseksi!

Hän asteli niin kiivaasti edestakaisin kammiossaan ja hän heilutteli niin uhkaavasti laahustavan yönuttunsa laskoksia, että kuningatar katsoi parhaaksi siinä silmänräpäyksessä totella häntä.

Kutsuttiin hänen eteensä unienselittäjät. Kuningas katsoi hetkisen tiukasti heihin, istui sitten vuoteensa reunalle, heitti jalkansa ristiin ja loihe lausumaan:

—Minä olen nähnyt hirveätä unta, hän sanoi. Teidän on se minulle henkenne uhalla selitettävä.

Ja hän kertoi heille asian juurta jaksan, sellaisena kuin hän oli sen kuullut juuri, mutta niinkuin se olisi ollut nähtyä unessa eikä elettyä todellisuudessa.

Unienselittäjät kävivät miettiväisiksi.

He olivat kaikki kuulleet kuvankauniin kuninkaantytären tarinan, he tiesivät sen jokaisen yksityiskohdan. Mutta koska he olivat tottuneet vain unia selittämään, he olivat aivan ymmällä, miten suhtautua tähän majesteetilliseen oikkuun, jonka silminnähtävä tarkoitus oli pitää pilana heidän ammattiaan.

—Herra, sanoi yksi ja rohkein heistä. Mitä kerrot, on totta eikä unta. Se on niin tapahtunut, se ei kaipaakaan mitään selitystä.

Kuningas viittasi hänet luokseen, koputti varovasti hänen kaljua päälakeaan ja virkkoi:

—Kun minä sanon, että se on unta, niin se on unta. Vai tahdotko tehdä minut valehtelijaksi? Jos sinä sitäpaitsi voit sanoa minulle, mikä on unen ja todellisuuden välillä, niin sinä saat viisi markkaa minulta.

Unienselittäjä asetti sormen nenälleen, rypisti otsansa, mietti hetkisen ja sanoi:

—Niiden välillä ei ole mitään erotusta.

Hän luuli kuninkaan tahtovan sitä vastausta ja siksi hän vastasi niin. Mutta siinä hän suuresti erehtyi.

Kuningas koputti jälleen hänen kaljua päälakeaan.

—Tuosta vastauksestasi, hän sanoi, sinä sietäisit selkääsi tai joutua kaakinpuuhun. Missään tapauksessa se ei ole puolen palaneen puupätkän arvoinen: Noh, ja te muut? Mikä on ero unella ja todellisuudella?

Seurasi jälleen pitkä, painostava vaitiolo.

Vihdoin rohkaisi itsensä vanhin ja viisain heistä, astui askeleen eteenpäin, kumarsi maahan saakka ja sanoi:

—Jos minä näen unta, minä luulen eläväni todellisuutta. Jos minä elän todellisuutta, minä luulen näkeväni unta. Uskon, että juuri näin on laita meidän armollisen majesteettimme.

Kuningas nyykäytti päätään suopeasti hänelle.

—Hyvä, hän sanoi. Sinä saat viisi markkaa. Mutta nyt tahdon minä, että todellisuus, joka on minulle kerrottu, on selitettävä niinkuin uni minulle.

Unienselittäjä kumarsi toisen kerran maahan saakka ja sanoi:

—Herra, miksi et pyydä minua peltoa painomitoilla, kultaa pintamitoilla mittaamaan? Mutta tahtosi tapahtukoon. Suvaitse käskeä, että nämä kaikki muut poistuvat huoneesta, niin tahdon sen kahdenkesken sinulle ilmoittaa.

Kuningas ei vitkastellut hänen nöyrää pyyntöänsä noudattaa.

Hän tarttui ruokosauvaansa, ajoi pois kaikki palvelijansa ja hoviväkensä, vieläpä muut unienselittäjätkin, heitellen heitä selkään toiveillaan. Sitten istahti hän lääpästyneenä vuoteensa laidalle, asetti keppinsä polviensa väliin ja virkahti:

—Noh? Saanko minä nyt kuulla sinun selityksesi?

—Kyllä. Salli minun nyt vain keksiä oikea muoto ajatuksilleni.

Hän mietti hetkisen, astahti aivan lähelle kuningasta ja kuiskasi:

—Että tyttäresi tahtoi mennä naimisiin köyhän kalastajan kanssa, todistaa, että hän rakasti häntä. Mutta että hän juuri hää-yönä kutsui esille sen maankuulun kuninkaanpojan merten syvyyksistä, todistaa, että hän rakasti vielä enemmän tätä, vaikka häntä ammuin oli pidettykin vainajana. Sinun tyttäresi rakasti siis enemmän unta kuin todellisuutta. Hän eli kaksoiselämää, joka ei ajan pitkään ole mahdollinen kenellekään kuolevaiselle. Hän meni mereen, siksi että sinne veti häntä hänen unelmansa. Jokainen, joka kohtaa mielikuvansa, kuolee. Mutta olisi turha surra sitä, sillä totisesti voidaan sitä sanoa autuaalliseksi kuolemaksi.

—Oikein, nyykäytti kuningas päätään ajatuksissaan. Mutta mikä oppi on meidän tuosta nyt tulevaisuuteen nähden otettava?

Vanha unienselittäjä laski kätensä hänen olalleen ja virkahti alamaiselle aivan tavattomalla vilpittömyydellä:

—Sinäkin elät kaksoiselämää. Puolet aikaasi käytät sinä käytännöllisiin hallitustoimiin, toiset puolet tietoperäiseen ajatustoimintaan. Sinun haaveesi on tulla viisaaksi hallitsijaksi. Usko minua, se on mahdotonta, sillä se on kahden toisiaan poissulkevan vastakohtan yhdistämistä. Viisaus ei hallitse, vaan vallitsee. Valtakuntaa ei ohjata tiedolla vaan taidolla, ja sitäkin sinä et kirjoista opi. Jätä siis jompikumpi, kirjat tai valtakunta, ja ihmiset tulevat siunaamaan sinun muistoasi.

Kuningas kohotti päänsä, katsoi tuokion tutkivasti häneen ja hymyili:

—Oikein. Tarkoitat, että minun on valittava joko ahven tai kultakalat. Minä valitsen kultakalat.

Sitten hän hypähti äkkiä ylös, huusi jälleen sisälle hoviväkensä ja palvelijansa ja antoi määräyksensä:

—Kruununneuvosto on heti koolle kutsuttava. Minä luovun kruunustani. Ei mitään vastaväitteitä. Minä luovun poikani hyväksi tai kansani hyväksi tai kenen hyvänsä hyväksi, joka tahtoo yhdistää kaksi vastakohtaa ja palvella samalla kertaa unta kuin todellisuutta.

Niin tapahtuikin. Eikä tarina kerro, kuinka hän päätti päivänsä, mutta juuri senvuoksi me voimme otaksua sen tapahtuneen mahdollisimman onnellisesti, sillä sanoohan jo vanha lauseparsi, ettei onnellisilla ihmisillä ole mitään historiaa.

Tiedetään vain hänen vanhuudestaan, että hänen usein nähtiin onkivapa kädessä ja jokin hyvä kirja kainalossa vaeltavan lehtokujaa, joka johti hänen tyttärensä entiselle mielipaikalle puistolammikon luona. Siihen istahti hän päivänpaisteeseen ruohikkoon, laski onkensa vesille, otti esille kirjansa ja vaipui syvämietteisiin tutkisteluihin kaiken olevaisen ongelmista.

Sitä ainakin pidettiin luonnollisena, sillä kukaan ei uskaltanut häiritä häntä.

Mutta kerran, kun hän viipyi liian kauan tällaisella retkellään, mentiin varovaisesti katsomaan, mitä hän teki, ja nähtiin, että hän— nukkui.

Niin, hän nukkui todellakin! Nukkui selkoselällään, kasvot kohti laskevaa aurinkoa, kuorsasi syvää onnenlapsen unta, vapa vaskinen käteen hervahtaneena, kirja päänsä alla.

Silloin ymmärrettiin, että hän oli ylimmän viisauden saavuttanut ja saanut ainakin omalta kohdaltaan sopusointuun ikuisen ristiriidan ahvenen ja kultakalojen välillä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MESIKÄMMEN; MUSTI; AHVEN JA KULTAKALAT

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or

creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.